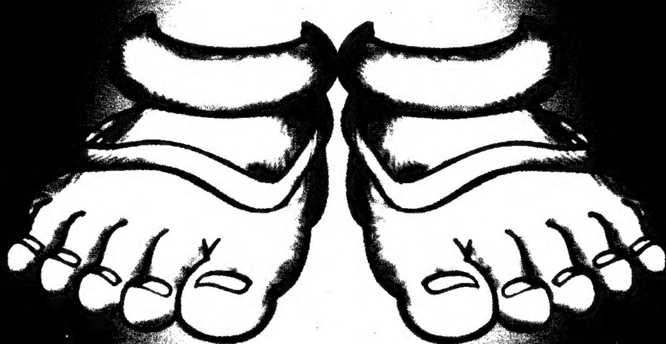
సమగ్ర ఆబ్దిక ప్రయోగము

(యజుర్వేదము)

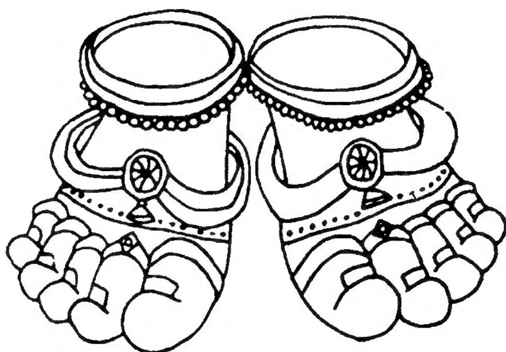
సంకలన కర్తలు :

ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు

పొన్నపల్లి వేం[illegible]

సమగ్ర ఆబ్దిక ప్రయోగము

(యజుర్వేదము)

సంకలన కర్తలు :

ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు

పొన్నపల్లి వేంకట [illegible]

సమగ్ర ఆబ్దిక ప్రయోగము

సంకలన కర్తలు :
ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు, పొన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య

ప్రథమ ముద్రణ : జూన్, 2008

ప్రతులు : 1000

మూల్యము : రూ. 40-00

ప్రాప్తిస్థానము :

1. **ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు**
   42-2-22/3, 4వ క్రాస్ రోడ్, రామకృష్ణాపురం,
   విజయవాడ - 520 003. ఫోన్ : 0866-2534205

2. **శివకామేశ్వరి గ్రంథమాల**
   41-22/4-36, భ్రమరాంబాపురం, కృష్ణలంక,
   విజయవాడ-520 013. ఫోన్ : 0866-2522824

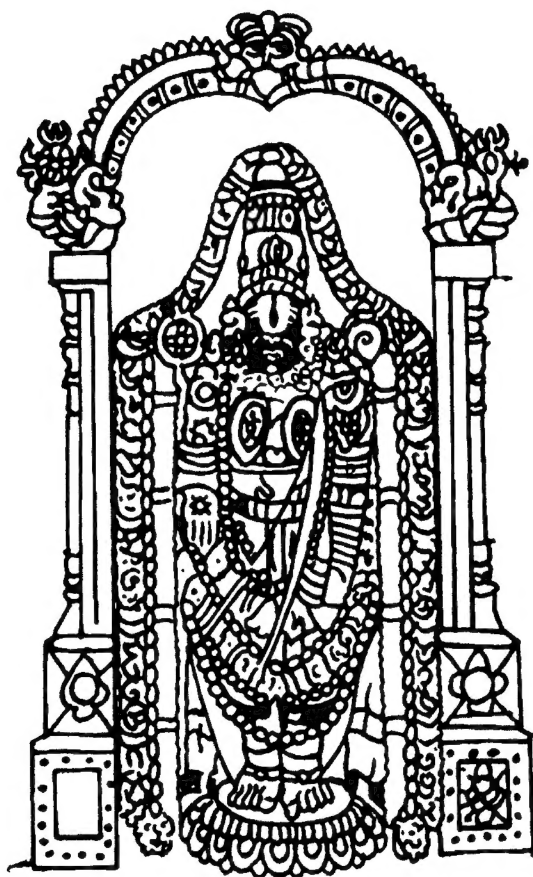
3. **ముత్య శేషశాయి**
   5వ క్రాస్ రోడ్, రామకృష్ణాపురం,
   విజయవాడ - 520 003. సెల్ : 93978 44400

4. **జటావల్లభుల జగన్నాయకులు**
   ఫ్లాట్ నెం. 202, ESSAR ఎంక్లేవ్, శివాజీపాలెం,
   విశాఖపట్నం - 530 017. ఫోన్ : 0891-2704954

5. **పొన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య**
   9-42-1A, బాలాజీ నగర్, విశాఖపట్నం - 530 003.
   ఫోన్ : 0891-2755314

6. **ముత్య వేంకట కృష్ణ**
   ఫ్లాట్ నెం. 208, రామచంద్ర టవర్స్, ఈస్ట్ ఆనంద్ బాగ్, మల్కాజ్‌గిరి,
   సికింద్రాబాద్ - 500 047. ఫోన్ : 040-27246388

ముద్రణ : నిర్మలా ఆఫ్‌సెట్ ప్రింటర్స్, విజయవాడ-3. ఫోన్ : 2574828

ఈ గ్రంథము తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారి
ఆర్థిక సహాయముతో ముద్రించబడినది.

శ్రీ గణేశాయ నమః

ముందు మాట

శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్ స్వనుష్ఠితాత్ ।
స్వధర్మేనిధనంశ్రేయః పరధర్మో భయావహః ॥ భగవద్గీత 3-36

మన భారతదేశం కర్మభూమి. భారతీయుల నిత్యజీవితంలో వైదిక కర్మలు పెనవేసుకుని ఉంటాయి. పాశ్చాత్య నాగరికతా ప్రభావం వల్ల కర్మాచరణ అనేక మార్పులకు లోనై దీనియందు శ్రద్ధ తగ్గుతున్నప్పటికీ ఈ తరంలో అనేకులు విధ్యుక్త ధర్మకర్మాచరణ వైపు ఆసక్తి చూపిస్తున్నారు. ఇటువంటి వారికి మార్గదర్శకంగా ఉండేందుకు, వైదిక వృత్తిలోని వారికి కూడా ఉపయుక్తంగా ఉండేందుకు, మాలో మొదటివారు "సంస్కార కాలసంగ్రహము" అనే గ్రంథాన్ని సంకలనం చేసి ప్రచురించడం జరిగింది. దానికి అనుబంధంగా మరణానంతర సంస్కారానికి సంబంధించిన విషయాల ధర్మసూక్ష్మాలకు ప్రాధాన్యమిస్తూ వివరించే "మరణానంతర విధి" అనే పుస్తకాన్ని మేమిరువురము సంకలనం చేసి ప్రచురించాము. ఈ రెండవ పుస్తకం రచించే సమయంలో ఆబ్దికాది శ్రాద్ధాలకు సంబంధించి మంత్రంతోపాటు క్రియను విపులంగా వివరించే ఒక పుస్తకం ఆవశ్యకతను గుర్తించాము.

ఆ దిశలో అనేక గ్రంథాల నుంచి విషయం సేకరించి, కొందరు వేదపండితులను సంప్రదించి ఈ పుస్తకాన్ని సంకలనం చేశాము. ఇందులో సస్వరంగా విచ్ఛిన్నోపాసన సహిత యజుర్వేద ఆబ్దిక (శ్రాద్ధ) మంత్రము, మంత్రంలో ప్రతిసందర్భంలో విపులమైన క్రియావివరణము ఇవ్వటానికి ప్రయత్నం చేశాము. ప్రథమ ప్రయత్నం కాబట్టి లోపాలు, దోషాలు దొర్లవచ్చు. విజ్ఞులైన పాఠకులు మాకు తెలియజేస్తే కృతజ్ఞతతో మలిప్రచురణలో సవరించుకొంటాము.

ధర్మాచరణాసక్తులైన పాఠకులకు, వైదిక వృత్తిలోని మిత్రులకు ఈ గ్రంథం ఉపయోగపడుతుందని ఆశిస్తున్నాము.

దీక్షి
కృష్ణ

వేదపురుష త్రివేది, వేదత్రికాండశ్రౌతి :
కపిలవాయి రామశాస్త్రి, ప్రధాన వేదపండితులు,
శ్రీ వీర వేంకట సత్యనారాయణ స్వామి వారి
దేవస్థానం, అన్నవరం.

అభినందన

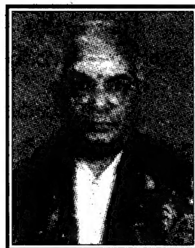
శ్రీయుతులు ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు, పొన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య గారలు సంకలనము చేసిన "సమగ్ర ఆబ్దిక ప్రయోగము" అను గ్రంథమును పూర్తిగా చదివితిని. వైదికులకందరకు ఉపయుక్తముగా ఉండుటకు సప్రమాణముగా, వివిధ శ్లోకములను శ్రుతి ప్రమాణములను పూర్వ గ్రంథముల నుండి సంగ్రహించి వీరు చాలా శ్రమపడి ఈ పుస్తకమును వ్రాసినారు.

ఈ గ్రంథమును పరిశీలనార్థం శ్రీ దీక్షితులుగారు నా మీద ఉండే అభిమానం చేత నాకు పంపించినారు. మొదటి వ్రాతపతిని ఆ మూలాగ్రం పరిశీలించినాను. నేను సూచించిన సవరణలు వారు చేసి మరల పంపించినారు. ఈ పుస్తకంలో అధిశ్రవణం, త్రిసుపర్ణములు కూడా ఉన్నాయి. ఈ గ్రంథం ఆధారం చేసుకొని ఆబ్దికాదులు జరుపుకొనవచ్చును.

చాలామందికి అన్ని విషయములు తెలిసినను, ఇంకను తెలుసుకొనవలసిన విషయములు ఈ గ్రంథం ద్వారా తెలుసుకొనగలరని ఇందు మూలముగా తెలుపుకొనుచున్నాను. ఈ అవకాశము నాకు కల్పించిన రచయితలకు నా అభినందనలు తెలియజేస్తున్నాను. శ్రీ వీర వేంకట సత్యనారాయణ స్వామివారి కృపచే వీరికి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములు కలుగుగాక అని ప్రార్థిస్తున్నాను.

అన్నవరం
12-7-2007

కపిలవాయి రామశాస్త్రి

వేదభాష్య విభూషణ
చిర్రావూరి శ్రీరామశర్మ
17-31-17, టీచర్స్ కాలనీ,
రాజమండ్రి - 533 105.

ఆమోదము

బ్రహ్మశ్రీ ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులుగారు, బ్రహ్మశ్రీ పొన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్యగారు సంకలనము చేసి శ్రాద్ధప్రయోగము నిర్దుష్టముగా ప్రయోక్తల కందించవలె ననుభావముతో చాలా శ్రమించిరి. ఇందు స్థానభేదముచే అలతి అలతి భేదములున్నను మూలము మాత్రము ఒకే రూపమున గలదు. దానిని స్ఖలింపజేయకుండుటతో బాటు స్థానిక భేదములను జతచేసి చాలా జాగరూకతతో దీనిని రూపొందించినారు. అంతేకాక ఆయా కాలములలో చేయదగిన విధానములు, నియమములు, కర్తవ్య విశేషములు, యాజ్ఞిక విధానములు ఇత్యాదుల నన్నింటిని పొందుపరచి ఈ ప్రయోగమును సంస్కరించి యున్నారు.

పుత్రులు తల్లిదండ్రుల విషయములో చేయదగిన మూడు కృత్యములు :

1. జీవతో వాక్యకరణాత్ - జీవించి యున్నంత వరకు వారి మాటను ఆచరించుట
2. ప్రత్యబ్ధం భూరి భోజనాత్ - ప్రత్యాబ్దికములను శ్రద్ధతో శాస్త్ర విహితముగా ఆచరించి, ఆ సమయమున అనేకులకు భోజనము ఏర్పాటు చేయుట
3. గయాయాం పిండదానేన - తన జీవితములో ఒకసారియైనను గయలో పితరుల నుద్దేశించి పిండ[illegible]నము చే[illegible]

త్రిభిః పుత్రస్య పుత్రతా - ఈ మూడింటిని ఆచరించిన పుత్రుడు యోగ్యపుత్రుడగును (అని విధింపబడినది)

ఇందు మొదటిది వారి ప్రవృత్తిచే సాధ్యము. మూడవది ఎప్పడో ఒకసారి చేయదగినది. మధ్యలో చెప్పిన ప్రత్యబ్ద కృత్యము సంవత్సరమున కొకసారి చేయదగినది. అందు లోపలములు కలుగకుండా శ్రద్ధాపరులై ఆచరించు వారికై ఈ గ్రంథము అవశ్యము ఉపయోగించును. దీనికై వీరుభయులు మిక్కిలి శ్రద్ధ చేసి పలువురి చేత దీనిని శుద్ధపరచుటలో నన్ను కూడ ఒక సాధనముగా స్వీకరించినందున ఈ నాలుగు మాటలు వ్రాయవలసి వచ్చినది. ప్రత్యాబ్దిక విషయమున శ్రద్ధాపరులు ఈ గ్రంథము చదివి శక్తి గలిగినంతవరకు యథావిధిగా ఆచరించుట ద్వారా వీరి అతిశయితశ్రమను సఫలము జేయగలరని ఆశించుచున్నాను.

సర్వజిత్ నిజజ్యేష్ఠ శుద్ధ అష్టమి
భానువారము

చి. శ్రీరామశర్మ

ఉపయుక్త గ్రంథాలు

1. ఆచార దీపిక
2. స్మృతిరత్నావళి
3. స్మృతిసారము
4. స్మార్త వివేచనిక
5. ధర్మసింధు
6. ధర్మప్రవృత్తి
7. వేంకట సోమయాజీయము
8. లక్ష్మీపతి సోమయాజీయము
9. వైదికాభరణము
10. యల్లాజీయము
11. యజుర్వేద అబ్దిక మంత్రము
12. యజుర్వేద అబ్దిక మంత్రము, క్రియ - పిశుపాటి మురళీకృష్ణ
13. అబ్దిక సర్వస్వము - మూర్తి వేంకట రామశర్మ మొదలైనవి.

ఒకటవ ప్రకరణము

ఆబ్దికాదులు

ఉపోద్ఘాతము :

మరణించిన వారి నుద్దేశించి వారికుమారులుగాని, కొన్ని సందర్భాలలో మరొకరుగాని ప్రతిసంవత్సరము వారు మరణించిన మాసంలో ఆతిథినాడు ఆచరించే కర్మకాండనే ఆబ్దికము, తద్దినము అనే పేర్లతో వ్యవహరిస్తారు. ఇవి కాక మొదటి సంవత్సరంలో ప్రతినెలా చనిపోయిన తిథినాడు ఆచరించేది మాసికము, మరికొన్ని ప్రత్యేక దినాల్లో ఆచరించేవి (త్రయపక్షికము, ఊనషాణ్మాసికము, ఊనాబ్దికము, సంవత్సరవిమోకము మొదలైనవి) కూడా ఉన్నాయి. వీటన్నింటినీ శ్రాద్ధములు అంటారు. ఇవన్నీ కూడా సాధారణంగా పార్వణ విధానంగా ఆచరిస్తున్నారు. ఇప్పుడు చెప్పుకోబోయేది చాలా వరకు వీటన్నింటికీ వర్తిస్తుంది. వీటిలో ఏవైనా తేడాలుంటే ఆయా సందర్భాలలో చెప్పబడతాయి.

శ్రాద్ధం రోజున పితృదేవతలు (మరణించిన వారి ఆత్మలు) మనోవేగంతో శ్రాద్ధం చేసే చోటికి వచ్చి భోక్తల ముఖంగా మరియు పిండప్రదాన విధానంగానూ ఆహారం గ్రహించి సంతృప్తి చెందుతారని మనవిశ్వాసం. పార్వణ విధానంగా జరిపే శ్రాద్ధంలో ప్రధానమైన అంశాలు అగ్నౌకరణం, పిండ ప్రదానం, బ్రాహ్మణ (భోక్తల) భోజనం. అనివార్య కారణాలవల్ల యథావిధిగా పార్వణ విధానంలో శ్రాద్ధం జరప లేకపోతే ప్రత్యామ్నాయంగా సంకల్ప శ్రాద్ధంగాని, ఆమశ్రాద్ధంగాని, హిరణ్యశ్రాద్ధం గాని చేయాలి.

ఆబ్దిక తిథి నిర్ణయము

పంచాంగంలో ప్రతిరోజు ఆరోజున సూర్యోదయ సమయానికి గల తిథిని పేర్కొని ఆ తిథి ఎంతవరకు వ్యాపించిందో గంటలు నిమిషాలలో వివరిస్తారు. అంటే ఆతిథి ఆరోజు ఎప్పటిదాకా ఉంటుందో వివరిస్తారన్న మాట. క్రితం రోజున ముందరి తిథి అంత్యకాలం గుర్తించి, అప్పటి నుంచి ఈ రోజు ప్రస్తుత తిథి అంత్యకాలంవరకు తిథి వ్యాపించినట్లు గ్రహిం[illegible] [illegible]ధారణ[illegible] [illegible] గంటల

నుంచి 27 గంటల వరకు వ్యాపిస్తుంది. వ్యక్తి చనిపోయిన తిథి మాసాలు తెలిసి నప్పుడు తద్దినం ఏరోజు జరపాలో నిర్ణయించుకోవాలి. ముందుగా ఆతిథి ఎప్పుడు ప్రారంభమై (ముందరి తిథి అంత్యకాలం) ఎప్పుడు అంతం అవుతుందో గుర్తించాలి. ఏరోజున అపరాహ్ణకాలంలో ఆతిథి వ్యాపించిందో ఆ దినమున తద్దినం (ఆబ్దీకం) జరపాలి.

అపరాహ్ణకాలం అంటే ఏమిటి ?

ప్రతిదినము సూర్యోదయం నుంచి సూర్యాస్తమయం వరకుగల సమయాన్ని అయిదు సమాన భాగాలుగా చేయాలి. వాటి పేర్లు వరసగా 1. ప్రాతఃకాలము 2.సంగవకాలము 3. మధ్యాహ్న కాలము 4. అపరాహ్ణ కాలము 5. సాయంకాలము. ఇందులో నాలుగవదే అపరాహ్ణకాలము. ఉదాహరణకు ఒకరోజు ప్రొద్దున 6 గంటలకు సూర్యోదయమై సాయంత్రం 6 గంటలకు సూర్యాస్తమయమైతే ఆ రోజు పగలు 1-12 నుంచి 3-36 వరకు అపరాహ్ణకాలం అవుతుంది. ఉదయాస్తమయ కాలాలు పంచాంగంలో చూసి (దేశాంతర చక్రం ద్వారా సవరణ చేసుకుని) అపరాహ్ణ కాలం నిర్ణయించాలి.

చనిపోయిన తిథి ప్రస్తుతం ఏరోజున అపరాహ్ణ కాలంలో వ్యాపిస్తుందో ఆరోజే ఆబ్దికం పెట్టాలి. 1. ఏరోజునా అపరాహ్ణ కాలంలో వ్యాపించకపోతే అంటే మొదటి రోజు అపరాహ్ణ కాలం అయినతరువాత తిథి ప్రారంభమై మరుసటిరోజు అపరాహ్ణ కాలం మొదలు కాకుండా అంతమైతే అప్పుడు ముందు రోజున ఆబ్దికం పెట్టాలి. 2. తొలిరోజున అపరాహ్ణ కాలంలో తిథి ప్రారంభమై రెండవరోజు అపరాహ్ణ కాలంలో అంతమైతే ఏ రోజున ఎక్కువ సేపు అపరాహ్ణ కాలంలో ఆతిథి ఉన్నదో లెక్క చూసి ఆరోజున ఆబ్దికం పెట్టాలి. రెండు రోజుల అపరాహ్ణ కాలాలలోనూ తిథి సమానంగా వ్యాపిస్తే తిథి వృద్ధియందుంటే (తిథి ప్రమాణం రోజు రోజుకి పెరుగుతుంటే) రెండవ రోజున, తిథి క్షయమందుంటే (తిథి ప్రమాణం తరుగుతూ ఉంటే) మొదటి రోజున పెట్టాలి. ఇలాంటి సందిగ్ధావస్థ ఏర్పడినప్పుడు పంచాంగంలో ఆ రోజు ఏతిథి అనే సంగతి వ్రాస్తారు. అప్పుడప్పుడు ఒకేరోజున రెండుతిథులకు సంబంధించిన ఆబ్దికాలు రావటం, కొన్ని రోజులు ఆబ్దిక తిథులు కాకపోవడం జరుగుతుంది. వీటినే వరుసగా తిథి ద్వయం, శూన్యతిథి అని పిలుస్తారు. శూన్యతిథినాడు ఆబ్దికం మాసికం వంటి

శ్రాద్ధాలు పెట్టకూడదు కాని ఊనషాణ్మాసికము, సాంవత్సర విమోకము వంటివి పెట్టవచ్చును.

శ్రాద్ధదినం కర్తకు ఆశౌచముంటే ఆశౌచశుద్ధినాడు పెట్టాలి. (మాసికం ఆశౌచంలో పడితే తరువాత నెల మాసికంతో కలిపి పెట్టవచ్చని స్మృత్యర్థసారంలో ఉన్నది) ఆశౌచ శుద్ధి రోజున శూన్యతిథి అయితే మరునాడు పెట్టాలి (శూన్యతిథి అయినా శుద్ధినాడే పెట్టాలని స్మృతిచంద్రికలో ఉన్నది) తిథితో నిమిత్తంలేని శ్రాద్ధం అయితే శూన్యతిథి అయినా ఆశౌచశుద్ధినాడే పెట్టాలి. మరేదైనా కారణంచేత (మరపు) ఆబ్దికానికి అంతరాయం వస్తే ఆ నెలలో బహుళ అష్టమి ఏకాదశి, అమావాస్యలలో పెట్టవచ్చు.కర్తకు ఆశౌచం లేకుండా గృహానికి ప్రసూతివంటి ఆశౌచాలు వస్తే వేరేచోట ఆబ్దికం పెట్టాలి. స్త్రీకర్తయై భర్తకు ఆబ్దికం పెట్టిస్తున్నప్పుడు "శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః ... ముఖా భవంతు" అనే లోపున బహిష్టయితే 5వ రోజున పెట్టించాలి. ఆ తరువాత బహిష్ఠయితే ఆబ్దికం ఆపక్కరలేదు. (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయం)

దేశాంతరంలో మృతి చెందిన వారి విషయంలో 1) మృతమాసం మాత్రం తెలిసి తిథి తెలియకపోతే కృష్ణఏకాదశి లేక అమావాస్య తిథిగా నిర్ణయించాలి. 2) తిథి మాత్రం తెలిసి మాసం తెలియకపోతే ఆషాఢ, భాద్రపద, మార్గశిర, మాఘ మాసాలలో దేనినైనా మృతమాసంగా నిర్ధారించి ఆబ్దికాలు పెట్టాలి. 3) తిథి, మాసం కూడా తెలియకపోతే ఇంటి నుంచి ఆవ్యక్తి బయలుదేరిన తిథి, మాసములను బట్టి మృతతిథిని నిర్ణయించాలి. దానినే ఆబ్దిక తిథిగా భావించాలి 4) అదికూడా తెలియకపోతే మృతి వార్త తెలిసినరోజే చనిపోయిన దినం (సమయంతో సహా) గా పరిగణించి, కర్మకాండ, మాసికాదులు తరువాత తద్దినాలు ఆ ప్రకారం పెట్టాలి. 5) ఎవరైనా దేశాంతరం వెళ్లి ఏ కబురూ లేకపోతే తల్లితండ్రులైతే (1) దేశాంతరం వెళ్ళే నాటికి 32 సం॥లోపు వయస్సయితే 21 ఏళ్లు (2) 32 నుంచి 63 వరకు అయితే 15 ఏళ్లు (3) 64 సం॥ ఆపైన అయితే 12 సం॥లు (4) తల్లిదండ్రులు కాకపోతే 12 సం॥లు వేచి ఉండాలి. తరువాత మృతి చెందినట్లు భావించి పాలాశవిధిని దహనాది కర్మలు చేసి శ్రాద్ధములు పెట్టాలి. (ఆచారదీపిక)

మాసికాదులకు దిన నిర్ణయము : చనిపో [illegible] రోజ [illegible] రణం చేసిన తరువాత కర్త స్నానం చేసి మొదటి [illegible] ట్టాలి [illegible] నుంచి

ప్రతినెలా చనిపోయిన తిథినాడు (తిథి నిర్ణయం ఆబ్దికానికి లాగానే) మాసికం పెట్టాలి. మృతుడు ఆహితాగ్ని అయితే 2వ మాసికం దహనతిథినాడు పెట్టి తరువాత మాసికాలు, ప్రత్యాబ్దికాలు మృతతిథినాడు పెట్టాలి. ఈ విధంగా మొత్తం 12 మాసికాలు (మధ్యలో అధిక మాసం వస్తే 13 మాసికాలు) అయిన తరువాత, చనిపోయిన సంవత్సరానికి అదే తిథినాడు మొదటి ఆబ్దికం పెట్టాలి. దానికి ముందు రోజున సాంవత్సర విమోకం అనే పేరుతో పార్వణ విధానంగా శ్రాద్ధం జరపాలి. ఇవికాక ఊనమాసికము, త్రైపక్షికము, ఊనషాణ్మాసికము, ఊనాబ్దికము అనే శ్రాద్ధాలు అచరించాలి. ఇవన్నీ కలిపి మొత్తం 16 శ్రాద్ధాలవుతాయి. అధికమాసం వస్తే 17 అవుతాయి.

త్రైపక్షికాన్ని మొదటి నెల కాగానే జరిపే రెండవ మాసికం తరువాత 1 నుంచి 5 రోజులలోగా పెట్టా . ఈ రోజులు ఆశౌచంలో పడితే 11 నుంచి 15వ రోజులలో ఒకనాడు పెట్టాలి. (వషాణ్మాసికాన్ని ఆరవ నెలలో ఏడవ మాసికానికి 5 నుంచి 10 రోజులు ముం ఒకనాడు పెట్టాలి. ఊనాబ్దికాన్ని సాంవత్సరవిమోకానికి ముందరి 15 రోజు ో తొలి అయిదు రోజులలోగాని, చివరి 5 రోజులలోగాని ఒకనాడు పెట్టాలి. పై ప చెప్పిన త్రైపక్షికం రెండవ మాసికం తరువాత 1 నుంచి 5 రోజులలో చేస్తే ఊనాబ్దికాన్ని చివరి అయిదు రోజులలోను, త్రైపక్షికాన్ని 11-15వ రోజుల మధ్య చేస్తే ఊనాబ్దికాన్ని సంవత్సరం చివరి పక్షంలో మొదటి అయిదు రోజులలోను చెయ్యాలి. ఊనమాసికం మొదటి నెలలో 13,21,23,25,27,28, 29వ రోజులలో ఒకనాడు చెయ్యవచ్చును. ఈ ఊనములు మూడింటి విషయంలో కృత్తిక, ఆశ్లేష, పుబ్బ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ నక్షత్రాలు లేని రోజులలో చెయ్యటానికి వీలైనంత వరకు ప్రయత్నించాలి అంతేకాని అటువంటి రోజు దొరకలేదని మానకూడదు. వీటికి అధికమాసం పట్టింపు, శూన్యతిథి పట్టింపు లేదు. అయితే ఊనములు శుక్రవారం పెట్టకూడదు. తల్లిదండ్రులకైతే పెట్టవచ్చు. కర్త భార్య బహిష్ఠ అయినా, స్త్రీ కర్త అయి ఆమె బహిష్ఠ అయినా అయిదవరోజు శుద్ధి వరకు ఏఊనము పెట్టకూడదు. వీటిలో దేనికైనా పై చెప్పిన నిర్ణీత సమయాల్లో పెట్టటానికి ఆటంకాలేర్పడి కుదరకపోతే అది మురిగిపోతుంది. ఆబ్దికం, మాసికాలకు అయితే కర్త భార్య బహిష్ఠఅయినా ఊరిలో లేకపోయినా లౌకికాగ్నిలో అగ్నౌకరణం

చేసి పెట్టాలి. ఈ సందర్భాలలో కూడా ఔపాసనాగ్నిలోనే అగ్నౌకరణం చేయడం ఆచారంగా ఉన్నది. సాంవత్సర విమోకం నాటికి కర్త భార్య బహిష్ఠ అయినా, స్త్రీ కర్త అయి ఆమె బహిష్ఠ అయినా ఆ శ్రాద్ధం మానెయ్యాలి.

అధిక, క్షయమాసములు

ఒకవ్యక్తి చనిపోయిన తరువాత ఆబ్దికం పెట్టవలసిన ఏ సంవత్సరంలోనైనా ఆ వ్యక్తి చనిపోయిన మాసానికి అధిక మాసం వస్తే అధికమాసంలో ఆబ్దికం పెట్టక్కరలేదని కొన్ని గ్రంథాలలోఉన్నది. కాని అధిక మాసంలో కొందరు సంకల్ప విధానంగాను, నిజ మాసంలోలాగానే పార్వణ విధానంగాను ఆబ్దికం పెడుతున్నారు. మరుసటి సంవత్సరంలోనే అంటే సాంవత్సర విమోకం సమయానికే అధిక మాసం వస్తే దానిని, మొదటి ఆబ్దికాన్నికూడా అధిక మాసంలోనే పెట్టాలి. (హారీతః) ప్రథమాబ్దికం తిరిగి నిజమాసంలో కూడాపెట్టాలి. సంవత్సరంలోపుగా ఏదైనా అధిక మాసం వస్తే ఆఅధిక మాసంలో కూడా తిథినాడు మాసికం పెట్టాలి. ఆరవ నెల అధికమాసమైతే ఊనషాణ్మాసికం అధిక మాసంలోనే పెట్టాలి. ఒకవేళ ఎవరైనా అధిక మాసంలో చనిపోతే మరుసటి సంవత్సరం ఆ పేరుగల మాసంలోనే సంవత్సరీకాలన్నీ జరిపించాలి. అధిక మాసంలో చనిపోయిన వ్యక్తికి ప్రతి సంవత్సరమూ ఆపేరు గల మాసంలో మృతతిథినాడు ఆబ్దికం పెట్టాలి. మళ్లీ అదే మాసం అధికమాసంగా ఎప్పుడైనావస్తే అధికమాసంలో పార్వణ విధానంగా పెట్టాలి. అధికమాసంలో చనిపోయినవారికి 12వ రోజు సపిండీకరణం అయ్యాక ఊనమాసికాన్ని, నిజమాసంలో మృతతిథినాడు తొలిమాసికాన్ని, (దీనిని అన్వాద్యము అంటారు. ఇది ఈ సందర్భంలోనే వస్తుంది) మరుచటి నెలలో తిథినాడు రెండవ మాసికాన్ని, ఆ మర్నాటి నుండి 5 రోజులలోగాని 11వ రోజు నుంచి 15వ రోజులోగాని త్రైపక్షికాన్ని జరపాలి. వ్యక్తి చనిపోయిన తరువాత 12వ రోజులోగా అధికమాసం ప్రారంభమవుతే 12వ రోజున ప్రథమ మాసికంపెట్టి తరువాత మృతతిథినాడు అధికమాస మాసికం పెట్టి, పై నెలలో నిజమాస మాసికం పెట్టి ఆ తరువాత త్రైపక్షికం పెట్టాలి. 12 రోజుల తరు[illegible] [illegible]ధికమాస[illegible] [illegible]మవుతే, 12వ రోజున ఊనమాసికం, అధికమాసంలో [illegible] [illegible]క మా[illegible] [illegible]రువాత నిజమాసంలో మాసికము, అనంతరం త్రైపక్షి[illegible] [illegible]లి.

ఒక వ్యక్తి చనిపోయిన మాసం తరువాత సంవత్సరాలలో క్షయమాసమైతే (అంటే మరొక మాసంతో కలిసి రెండు మాసాలుగా వ్యవహరింపబడితే) ఆ రెండు మాసాలలో మృతి చెందిన వారికి ఆ మాసంలోనే తిథినాడు అబ్దికం పెట్టాలి. ఎవరైనా క్షయమాసంలో పుట్టడంగాని, చనిపోవడంగాని జరిగితే తిథి వ్యాప్తకాలాన్ని రెండు సమభాగాలుగా చేసి మొదటి భాగంలో జరిగితే మొదటి మాసంలో జరిగినట్లు, రెండవ భాగంలో జరిగితే రెండవ మాసంలో జరిగినట్లు పరిగణించాలి. ఇది మాస నిర్ణయానికి మాత్రమే. ఈ మాస నిర్ణయం తరువాత సంవత్సరాలలో ఆబ్దిక సమయ నిర్ణయం కోసమే.

భోక్త-లక్షణములు

శ్రాద్ధంలో బ్రాహ్మణ భోజనం ఒక ముఖ్యాంశము. సాధారణంగా ఇద్దరు బ్రాహ్మణులను భోక్తలుగా నియమించుకొని వారిని పూజించి భోజనం పెట్టాలి. పితృ (మాతృ) స్థానానికి ఒక భోక్తను విశ్వే దేవస్థానానికి ఒక భోక్తను నియమించు కోవాలి. పితృస్థాన భోక్త కర్తయొక్క తండ్రి (తల్లి), తాత (నాయనమ్మ), ముత్తాతను, (తాతతల్లి)లకు ప్రతినిధిగా భావించి, వారిని వసు, రుద్ర, ఆదిత్యరూపాలుగా పూజిస్తాము. విశ్వేదేవస్థాన భోక్త పురూరవ, ఆర్ద్రవ అనేపేర్లు గల దేవతలకు ప్రతినిధి. వీరు దక్షప్రజాపతి కుమార్తె విశ్వయొక్క 13గురు పుత్రులలో ఇద్దరు. కొన్ని గ్రంథాలలో విష్ణు స్థానంలో మరొక భోక్త ఉండాలని చెప్పబడినప్పటికీ ఎక్కువమంది ఈ సూత్రాన్ని పాటించడంలేదు.

భోక్తగా తగనివారు : భోక్తలిద్దరూ అన్నదమ్ములుగాని, తండ్రి కొడుకులుగాని కాకూడదు. కర్తకుగాని పెట్టేవారికిగాని సగోత్రుడుభోక్తగా పనికిరాదు, భార్య బహిష్టు అయినా, భార్య 6 నెలలు నిండిన (7వ నెల నుంచి) గర్భిణి అయినా, ప్రసవించి నెలపురుడు దాటకపోయినా, భార్య చనిపోయినా బ్రహ్మచారి అయినా ఆవ్యక్తి భోక్తగా పనికిరాదు. ముందు రోజు శ్రాద్ధం పెట్టినవాడు, భోక్తగా ఉన్నవాడు ఈ రోజు భోక్తగా పనికిరారు. మరునాడు శ్రాద్ధం పెట్టవలసినవాడు ఈ రోజు భోక్తగా పనికి రాడు. డబ్బు ఆశగలవాడిని, లోభిని, నగ్నశ్రాద్ధము, నవశ్రాద్ధము, ఆద్యశ్రాద్ధము వంటి వాటిలో ప్రేత స్థానంలో తిన్నవాడిని సపిండీకరణంలో గోదానం పట్టినవాడిని శ్రాద్ధంలో భోక్తగా పిలువరాదని ఆర్యోక్తి.

తల్లి పుణ్యస్త్రీగా (పునిస్త్రీ) చనిపోతే (కనీసం తండ్రి జీవించినంత కాలము) తల్లి ఆబ్దికాలలో భోక్తలతో పాటు ఒక పుణ్యస్త్రీకి కూడా భోజనం పెట్టాలి. ఆ స్థానానికి గర్భవతి, ప్రసవించి నెల పురుడు దాటని ఆమె పిల్లలు లేని ఆమె వ్యాధిగ్రస్తురాలు, మరుగుజ్జు బహిష్ఠు అయి నాలుగు రోజులు పూర్తికాని (మారు నీళ్లుకాని) స్త్రీ, వృద్ధురాలు, కర్తకుగాని పెట్టేవారికి గాని సగోత్రురాలు పనికి రారు.

భోక్తలను పిలిచే పద్ధతి

సాధారణంగా ఆబ్దికాదులకు భోక్తలను పురోహితుడే ఏర్పాటు చేసి సమయానికి వాళ్లు వచ్చేటట్లు చూస్తాడు. కాని పూర్వకాలంలో గృహస్థుడే తన యింట్లో ఆబ్దికానికి భోక్తలను స్వయంగా ప్రార్థించి నియమించుకోవటం జరిగేది. ఆ పద్ధతిని ఇక్కడ వివరిస్తాము.

ముందురోజు రాత్రి విశ్వేదేవస్థానంలో ఎవరిని భోక్తగా పిలవదలచామో వారి వద్దకు వెళ్లి వారి కుడిపాదం పట్టుకొని "శ్రాద్ధం భవితాతత్ర విశ్వేదేవార్థే భవద్భిః క్షణః ప్రసాదః కరణీయః" అని చెప్పాలి. వారు అంగీకరించిన తర్వాత పితృస్థానంలో నియమించదలచిన వారి వద్దకు వెళ్లి కుడిపాదం పట్టుకుని ప్రాచీనావీతిగా (కర్త) "శ్రాద్ధం భవితాతత్ర పిత్రర్థే (మాత్రర్థే) భవద్భిః క్షణఃప్రసాదః కరణీయః" అని చెప్పాలి. పితృస్థానభోక్త జీవత్పితృకుడు (తండ్రి జీవించి ఉన్నవాడు) అయితే శ్రేష్ఠం అని పెద్దలంటారు. దీనినే భోక్తృనిమంత్రణం అంటారు. తిరిగి శ్రాద్ధం రోజు ఉదయం మళ్లీ అదే వరుసలో వారి వద్దకు వెళ్లి "అద్యశ్రాద్ధం కర్తవ్యం" అని చెప్పి మళ్లీ పైన చెప్పినట్లుగా నిమంత్రణం చెయ్యాలి. శ్రాద్ధంలో సంకల్పం కాగానే మళ్లీ 3వసారి నిమంత్రణం (పురోహితుడు చెప్పించగా) జరుగుతుంది.

నిమంత్రణం అంగీకరించిన భోక్తకు శ్రాద్ధం మొదలు కాకముందే ఆశౌచం సంభవిస్తే (ఇందులో భోక్త భార్య బయట ఉండటం కూడా జరగవచ్చు) మరొకరిని ద్వితీయ నిమంత్రణం ద్వారా నియమించుకోవా[illegible]డవ నిమ[illegible]రువాత భోక్తకు ఆశౌచ వార్త తెలిస్తే శ్రాద్ధం పూర్తి అ[illegible]శౌచ[illegible]అనగా భోక్తృత్వమునకు కూర్చున్న తర్వాత ఆశౌచ[illegible]వచ్చి[illegible]డదు.

నిమంత్రణ సమయానికే, భోక్తగా పిలువబడిన బ్రాహ్మణునికి పై చెప్పిన అనర్హతలేవైనా ఉంటే ఆ విషయం కర్తకు చెప్పి తాను రాలేనని చెప్పాలి. అప్పుడు కర్త వేరొకరిని నియమించుకుంటాడు.

ఒకభోక్త మాత్రమే దొరుకుతే సాగ్నికుడైన కర్త విశ్వేదేవస్థానంలో సాలగ్రామంగాని ఔపాసనాగ్నిగాని గంధం చెక్కనుగాని ఉంచి ఆబ్దికం జరపాలి. కర్త అనగ్నికుడు (బ్రహ్మచారి లేదా అపత్నీకుడు) అయితే దర్భ కట్టనుంచాలి. అసలు భోక్తలే లభించకపోతే రెండు రకాల కర్తలు రెండు స్థానాలలోను దర్భకట్టలుంచాలి. దర్భలకు సంఖ్యా నియమం లేదు. భోక్తలకుద్దేశించిన అన్నాన్ని అగ్నిలో హుతం చెయ్యటంగాని, గోవుకు పెట్టటంగాని చెయ్యాలి (ధర్మసింధు)

భోక్తలు పాటించవలసిన నియమాలు

భోక్తగా వెళ్లటానికి అంగీకరించిన వ్యక్తి శ్రాద్ధం ముందురోజు, శ్రాద్ధంనాడు కూడా బ్రహ్మచర్యం పాటించాలి. శ్రాద్ధంనాడు క్షౌరము, తైలాభ్యంగనము, మరునాడు గోళ్లు తియ్యడం చేయకూడదు. ఒకరింట్లో భోక్తగా వెళ్లటానికి ఒప్పుకొని మరొకరి యింటికి భోక్తగా వెళ్లకూడదు. (అట్లా చేస్తే నరకం అనుభవించి నీచజన్మ ఎత్తుతాడట) అన్నశ్రాద్ధానికి భోక్తగా వెళ్లిన రోజే మరొకచోట ఆమశ్రాద్ధపు స్వయంపాకం తీసుకోకూడదు. (అట్లా చేస్తే ఆ భోక్త తాలూకు పితృదేవతలు నరకానికి పోతారట). వేరొకచోట జపము హోమము చెయ్యకూడదు. భోక్త ఆబ్దిక మంత్రం ఉచ్చరించ కూడదు. తాను చెప్పవలసిన మంత్రాన్నే (పురోహితుని సూచన ప్రకారం) ఉచ్చరించాలి. కర్త ఆచమనం చేయకముందు భోక్త ఆచమనం చేయకూడదు. కర్త తన చేయి పట్టుకుని అన్నం తాకించేదాకా అన్నం తాకకూడదు (తాకితే రౌరవాది నరకాలకి పోతాడట) ప్రాణాహుతులు తీసుకునేటపుడు పళ్లకుగాని నాలుక చివరిభాగానికి అన్నం తగలకూడదు. పవిత్రం (దర్భ)తో ప్రాణాహుతులు తీసుకుని, తరువాత దానిని నేలపై ఉంచి, భోజనానంతరం ధరించి, చెయ్యికడుక్కున్నాక వదలిపెట్టాలి. భోక్తలు ఒకరినొకరు తాకకూడదు. అట్లా తాకితే దోషపరిహారంగా 108సార్లు గాయత్రీ మంత్రం జపించాలి (కొందరు 800 సార్లు అని చెప్పారు) ప్రమాదవశాత్తు ఒకరి ఎంగిలి మరొకరు తాకినా పైవిధంగానే చెయ్యాలి. (భోజనం

మానక్కరలేదు) భోక్త తనకు వడ్డించిన పదార్థాలు తప్ప వేరే పదార్థాలు అడగకూడదు. దేనినైనా మారు వడ్డించుమనిగాని వద్దనిగాని సైగలతో చెప్పాలిగాని నోటితో అడగకూడదు. పదార్థాలు రుచిగా ఉన్నాయనిగాని లేవనిగాని చెప్పకూడదు. సగంతిని విస్తరిలో వదిలేసిన భక్ష్యాలని (పిండివంటలని) మళ్లీ తీసుకుని తినకూడదు. వేడిగా ఉన్నవాటిని నోటితో ఊదుకుని తినకూడదు (చల్లారేదాకా ఆగాలి) ఎడమచేతితో అన్నం ముట్టుకోకూడదు. మంచినీళ్లు ప్రధానపాత్రలోంచి వేరే చిన్నగ్లాసులోకి తీసుకుని అవి పూర్తిగ తాగాలి. ప్రతిసారీ ఇలాగే చేయాలి.

భోక్త ఆచమనం చేసేటప్పుడు, ఆపోశనం తీసుకునేటప్పుడు, మంచినీళ్లు, నెయ్యి, పెరుగు, పరమాన్నం తీసుకునేటప్పుడు చప్పుడు చెయ్యకూడదు. పాదాన్ని ఏపాత్రకు తగిలించకూడదు. భోజనానికి ముందు 'బలిదానం' చేసే అలవాటుంటే భోక్తగా భోజనం చేసే రోజు అది మానెయ్యాలి. శ్రాద్ధం రోజున రెండవసారి భోజనం చెయ్యకూడదు. ఆనాడు వేదాధ్యయనం, తాంబూలసేవనం, దానం ఇవ్వటం, దానం తీసుకోవటం మానెయ్యాలి. దక్షిణ ఇంత కావాలని అడగటంగాని, ఇచ్చిన దక్షిణ చాలదనటంగాని కూడదు.

మాసికం అయితే 800 సార్లు, ప్రథమాబ్దికమైతే 300 సార్లు ఊనాబ్దికం అయితే 1000సార్లు, ప్రతి సంవత్సర ఆబ్దికం అయితే 100 సార్లు భోక్త గాయత్రి మంత్ర జపం చెయ్యాలి. మండలాద్యర్చనం తరువాత భోక్త మండలమునకు ఉత్తర దిక్కునుండి ఆచమనము చేయాలి. అట్లా చేస్తే అమృతముతో సమానమని అంటారు.

కర్త పాటించవలసిన నియమాలు

శ్రాద్ధానికి ముందురోజు రాత్రి కర్త భోజనం చెయ్యకూడదు. మడిగా ఫలహారం చెయ్యవచ్చును. ముందురోజున, శ్రాద్ధంనాడు మరుసటినాడు బ్రహ్మచర్యం పాటించాలి. క్షౌరం, గోళ్ళు తీసుకోవటం అభ్యంగనం కూడదు. గంధము వంటి అలంకారము, కంఠమాలలు ధరించకూడదు. తద్దినంనాడు ఉదయం చన్నీటితో స్నానంచేసి సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మలు చెయ్యాలి. అస్వస్థుడైతే వేడి నీటి స్నానం [illegible]వచ్చును.

భోక్తలు వచ్చిన తరువాత మళ్లీ స్నానం [illegible] ఆర [illegible]ట్టలు (పంచె, ఉత్తరీయము) ధరించాలి. పంచెలు[illegible] పెట్టి [illegible] బిళ్ళ

గోచీ పెట్టి కట్టాలి. తడిబట్టలు ధరించకూడదు. రంగుబట్టలు ముఖ్యంగా ఎర్రనివి శ్రాద్ధం పెట్టే సమయంలో ధరించకూడదు. ఆనాడు ప్రొద్దుటి నుంచీ మౌనంగా, శుభ్రమైన వస్త్రాలు ధరించి ఉపవాసం ఉండాలి (శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యే వరకు) ఔషధం (మందు) కూడ వేసుకోకూడదు. శ్రాద్ధం పూర్తి అయినాక పితృశేషం భుజించటం తప్ప మరోసారి భోజనం కాని, ఫలహారంగాని చెయ్యకూడదు. తాంబూలం, వేదాధ్యయనం, దానం చెయ్యటం, పుచ్చుకోవడం మానెయ్యాలి. కర్త ఏకారణం చేతనైనా అశక్తుడైతే అతని ప్రతినిధిగా తద్దినం పెట్టేవారికికూడా ఈ నియమాలన్నీ వర్తిస్తాయి (ప్రతినిధిగా పుత్రుని కూడ నియమించవచ్చు)

ఆచమనం చేశాకగాని పవిత్రం ధరించకూడదు. అర్ఘ్యం, గంధం భోక్తల కిచ్చేటప్పుడు, భోక్తల కాళ్లు కడిగేటప్పుడు, పార్వణం కలిపేటప్పుడు పవిత్రం ధరించకూడదు.

పితృశేషాన్ని కుటుంబ సభ్యులకు, అభ్యంతరం లేని బంధువుల (మృతవ్యక్తి దౌహిత్రాదులు)కు తప్ప ఇతరులకు పెట్టకూడదు. ముఖ్యంగా శూద్రులకు పెట్టకూడదు (అట్లా చేస్తే పితృదేవతలకు నిరాశ కలుగుతుంది)

శ్రాద్ధము రోజు పాటించవలసిన నియమాలు

శ్రాద్ధ దినాలలో గదులు, హాలు మొదలైనవి ఆవుపేడతో అలికించాలి. గచ్చు అయితే కడిగించాలి. అలాగే వీధిగుమ్మము కడిగించాలి. ఎక్కడా ముగ్గు పెట్టకూడదు. శ్రాద్ధంనాడు వేడి నీటితో స్నానము చేయకూడదు. శ్రాద్ధంనాడు ఆ గృహమందు శూద్రునికి భోజనము, శ్రాద్ధ శేషములను పెట్టకూడదు. ఒకవేళ ముందుగా శూద్రునకు పెట్టి తరువాత యజమాని తింటే పితృదేవతలు నిరాశగా వెళ్ళిపోతారు. ఆబ్దీకము రోజున అరటి చెట్టును నరికితే పితృదేవతలు ఆశారహితులై వెళ్ళిపోతారు. ముష్టి (బిచ్చము) వేయకూడదు. శ్రాద్ధముకాకుండాదేవునికి నైవేద్యము పెట్టడం పిల్లలకు ముసలివారికి తినేందుకు ఏదైనా పెట్టడం పనికిరాదు. శ్రాద్ధముపెట్టే గదిలో కత్తి పీట ఉంచకూడదు. శ్రాద్ధమునకు తెచ్చిన వస్తువులు శ్రాద్ధము పూర్తి అయ్యేవరకు ఇతరత్రా వాడకూడదు. గంధము సానపై అపసవ్యముగా తీయాలి. గంట మ్రోగించకూడదు. స్టౌవు, సిలెండరు, వంటపాత్రలు కడిగి శుభ్రపరచి వాడాలి. కుంపటిబొగ్గులు, కట్టెలపొయ్యి మీద వంట చేయుట మంచిది.

కూర్చ, పవిత్రము

శ్రాద్ధ కర్త 'పవిత్రం' అనే దాన్ని ఉంగరం వేలు మీద ధరించి శ్రాద్ధం ఆచరించాలి. అట్లాగే 'కూర్చ'ను తన జలపాత్రలో ఉంచుకోవాలి. వీటిని దర్భలతో తయారుచేస్తారు.

పవిత్రం మొదలు 2 అంగుళాలు ముడి 1 అంగుళము అగ్రము 4 అంగుళాలు ఉండాలి. ప్రేతకర్మకు 1 దర్భతోను నిత్యకర్మలకు 2 దర్భలతోను ఆబ్దికాదులకు 3 దర్భలతోను పవిత్రం తయారుచెయ్యాలి.

మొదటి ఆబ్దికం (సాంవత్సర విమోకం తరువాత వచ్చేది) కోసం 5 దర్భలతోను ప్రతి సంవత్సరం జరిపే తద్దినానికి 7 దర్భలతోను, తీర్థశ్రాద్ధము మహాలయములకు 9 దర్భలతోను మాసికానికి 11 దర్భలతోను, సాపిండ్యానికి 12 దర్భలతోను కూర్చ తయారుచెయ్యాలి.

శ్రాద్ధం ఆచరించేటప్పుడు కర్త ఉంగరపు వేలికి పవిత్రం ధరించాలి. విచ్ఛిన్నోపాసనకాగానే ఆచమనం చేసి ఒక పవిత్రం ధరించాలి. భోక్తల పాదప్రక్షాళన అయిన తరువాత మండల ప్రదేశంలో మొదటి పవిత్రం విడిచి రెండవ పవిత్రం ధరించాలి. దీనిని వికిరపిండానంతరం విడవాలి. పిండ ప్రదాన ప్రారంభంలో మూడవ పవిత్రం ధరించాలి. దీనిని ఆఘ్రాణాంతంలో విసర్జించాలి. మార్జనాది యందు ధరించిన నాలుగవ పవిత్రాన్ని పిండోద్వాసన సమయంలో వదిలిపెట్టాలి. ఆసీమాంతం సమయంలో ధరించే ఐదవ పవిత్రాన్ని భోక్తలకు దక్షిణ ఇచ్చిన తరువాత వదలాలి. ప్రార్ధనకు ముందుగా ధరించే పవిత్రాన్ని నమస్కారాంతంలో విడిచి పెట్టాలి. ఒక పవిత్రం విడిచాక మరొక పవిత్రం ధరించే ముందు ధరించిన తరువాత ప్రతిసారీ ఆచమనం చెయ్యాలి.

ఈ విధంగా యజుశ్శాఖీయులు 6సార్లు పవిత్రం ధరించాలి. కాని ఆబ్దికం ఆరంభంలో రెండు పవిత్రాలనుజమిలిగా ధరించి చివరలో ఆ రెండింటిని కలిపి విడిచిపెట్టటం ఆచారంగా వస్తూంది. కొందరు [illegible] ఒకటి, [illegible] చ్చాక మరొకటి మాత్రమే ధరిస్తున్నారు. పవిత్రం లేకుం[illegible] మల[illegible] లను జలపాత్రలో ఉంచుకొని ఆపని అవగానే తిరిగి [illegible]ంచా[illegible]

దొన్నలు

ఆబ్దికాదులకు 11 దొన్నెలు అవసరం అవుతాయి. ఇందులో రెండు భోక్తల భోజనంలో నేతికి, ఒకటి అగ్నౌకరణం తరువాత పితృపాత్రగా ఉపయోగించటానికి, తిలలు ఉంచటానికి ఒకటి, యవలు (కడిగిన బియ్యం) ఉంచటానికి ఒకటి, విచ్ఛిన్నోపాసనలో నేతికి ఒకటి, అర్ఘ్యపాత్రలుగా అయిదు వాడాలి. ఇందులో విశ్వేదేవస్థానంలో రెండు అర్ఘ్యపాత్రలు (దొన్నెలు) 4 అంగుళాలు పొడవు, వెడల్పు, లోతుగాను పితృస్థానంలో మూడు దొన్నెలు 5 అంగుళాలు పొడవు, వెడల్పు, లోతు గాను చెయ్యాలి. మిగిలిన దొన్నెలకు కొలత నియమంలేదు. ఈ దొన్నెలు సాధారణంగా అరిటాకుని చీల్చి అందులోనుంచి రెండు ముక్కలు (పర్ణాలు) తీసుకుని మడిచి కొత్త కొబ్బరిఆకు ఈనెలతో కుట్టాలి. లేకపోతే మర్రి ఆకులు (పూర్తి ఆకులు) వాడవచ్చు.

వంట

శ్రాద్ధంలో భోక్తలకు వడ్డించేందుకు చేసే వంటకాలలో సరిసంఖ్యలో కూరలు, (కలగలుపు కూరలు పనికిరావు) పచ్చళ్లు పిండివంటల రకాలు ఉండాలి. ఆంధ్ర దేశంలో ఆచారంగా పెసరపప్పు, నాలుగు కూరలు, నాలుగు పచ్చళ్లు, నువ్వులపొడి లేదా నువ్వులపచ్చడి ముఖ్యం) గారెలు, అరిసెలుగాని అప్పాలుగాని తీపివంటకం, నువ్వుండలు, బెల్లం, పాలు, బియ్యములతో చేసిన పరమాన్నం, చారు, వండటం ఆచారంగా ఉంది. ద్రావిడుల ఇళ్లలో చారు బదులు పులుసు వండుతారు. ఇవి కాక పెరుగు కూడ వడ్డిస్తారు. అరటిపండుగాని, మామిడిపండుగాని, కోసిన మామిడిపండు ముక్కలుగాని, అనాసపండు ముక్కలుగాని పెరుగు అన్నంతో తినడానికి వడ్డిస్తారు (ఆయా కాలాల ననుసరించి) ఉప్పుకూడా విడిగా ఏ పదార్థానికి తగులకుండా వడ్డించాలి.

మజ్జిగ పనికిరాదు. పెరుగే వడ్డించాలి. కూరలలో ఒక దుంపకూర, ఒక ఆకుకూర (తోటకూర వంటిది) ఉండాలి. కందవంటి దుంపకూర చేసినట్లయితే దుంప పూర్తిగా కొని తేవాలిగాని ముక్క కొనకూడదు (అవసరం మేరకే వాడవచ్చు) అట్లాగే పనసపొట్టు కూర చెయ్యదల్చుకుంటే పూర్తి పనసకాయ కొని తెచ్చి కావలసి నంత పొట్టు చేసుకోవాలి గాని, పనసకాయముక్క లేదా చేసిన పొట్టు కొనకూడదు. కొబ్బరికాయ ఆరోజునే కొట్టాలి. పనసతొనలు వడ్డించదల్చుకుంటే పూర్తి పండుకొని తొనలు తీసి వడ్డించాలిగాని, చెక్క తొనలు కొనకూడదు. శ్రాద్ధానికి ఉపయోగించిన

కంద, పనసకాయ, పనసపండు, కొబ్బరికాయలలో మిగిలిన వాటిని శ్రాద్ధానంతరం మాత్రమే ఇతరత్రా వాడాలి. గారెలకు మినపపప్పుని ఆ రోజు ఉదయం మడిగా నానపెట్టాలి గాని ముందు రాత్రి నానబెట్టకూడదు. పూర్వం దంపుడు బియ్యం వాడే రోజులలో ఆ రోజు ఉదయం ధాన్యం దంచి ఆ బియ్యాన్నే వంటకు వాడేవారు.

ఇకపోతే కొన్ని పదార్థాలు వాడటం నిషిద్ధం. వంకాయ, ఉల్లి, వెల్లుల్లి, జీలకర్ర, పొట్లకాయ, మసాలా దినుసులు, క్యాబేజి, క్యారట్, కాలీఫ్లవర్, టొమేటో, తయారైన మరమరాలు, అటుకులు, సేమియా, సగ్గుబియ్యం వంటివి వాడకూడదు. శనగపప్పు, కందిపప్పు, బొబ్బర్లు, మసూర్‌దాల్ వంటి పప్పులు వాడరు. మృతవ్యక్తి కాశీ గయలలో వదలిపెట్టిన కాయగూరలు, పళ్లు వాడకూడదు.

సాధారణంగా తోటకూర, పనసపొట్టు, అరటికాయ, కంద, చేమదుంప, దొండకాయ, బెండకాయ, కాకరకాయ, ఆగాకరకాయ, చిక్కుడుకాయ వంటివి కూరలకు, కొబ్బరికాయ, నువ్వు పప్పు, అల్లం, మామిడికాయ, దోసకాయ, బలుసుకూర, నిమ్మకాయ (దబ్బకాయ పనికిరాదు) ఎండిన వేపపువ్వువంటివి పచ్చళ్లకు వాడతారు. పెసరపప్పు వండి కొంచెం ఉప్పువేసి వడ్డిస్తారు గాని కలగలుపు పప్పు చెయ్యరు. పోపులో ఆవాలు, మినపప్పు, ఎండుమిర్చి మాత్రమే వాడతారు. చింతపండు వాడతారు గాని పులుసు కాచరు. చారుమాత్రమే కాస్తారు. దేశాచారాన్ని బట్టి ఏయే కూరలు, పప్పులు వాడకూడదో, ఏవి వాడవచ్చో తెలుసుకుని వంట చెయ్యాలి.

కర్త లేక అతని భార్య వంట చెయ్యటం శ్రేష్ఠం. అనారోగ్య కారణాలవల్లగాని, బహిష్ఠ అయ్యే అనుమానం ఉంటేగాని వేరొకరిని నియమించుకోవచ్చు. కన్యగాని, సకేశ అయిన వితంతువుగాని వంటకు పనికిరారు. వంట ప్రారంభం మాత్రం కర్త లేక అతని భార్య చెయ్యటం ఉత్తమం. అట్లాగే వడ్డన కూడా వీలైతే కర్త లేక అతని భార్య చెయ్యటం ప్రశస్తం. ఈ సమయంలో వంట చేసేవారు శిరస్స్నానం చేసి (కచ్చాపోసిగాని, గోచీగాగాని) తెల్లమడి చీర, తెల్లరవిక ధరించి బొట్టు పెట్టుకోకుండా ఉండాలి. జుట్టు వదిలేయకూడదు. ముడి వేసుకోవాలి. ఏడుపు, నవ్వు, అకారణ భాషణ చెయ్యకూడదు. భోక్తలవిస్తళ్లు తీసేందుకు పురోహితుడు సూచించినప్పుడు బొట్టు పెట్టుకుని విస్తళ్లు తీయాలి.

పితృశేషం జ్ఞాతులు, పక్షిణీదారులు, తినవచ్చు. బ్రహ్మజ్ఞాని, యోగి, వారి భార్యల పితృశేషాన్ని అందరూ తినవచ్చు.

రెండవ ప్రకరణము

విచ్ఛిన్నౌపాసన

ఉపోద్ఘాతము :

ఆహితాగ్నులు కాని వారు అవసరమైనప్పుడు అగ్నిని ప్రతిష్ఠించి హోమాలు చేస్తారు. ఆ అవసరం తీరిన తరువాత ఆ అగ్ని ఆరిపోతుంది. అంటే విచ్ఛిన్నం అవుతుందన్నమాట. విచ్ఛిన్నమైన అగ్నిని తిరిగి ప్రతిష్ఠించి, అవసరమైన హోమాలు చేసి శ్రాద్ధంలో చేసే అగ్నౌకరణానికి అగ్నిని సిద్ధం చేసుకోవాలి. దీనినే విచ్ఛిన్నౌపాసనము అంటారు. శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేవరకు ఈ అగ్ని ఆరకూడదు. మధ్యలో ఆరితే కర్త ఆ రోజు ఉపవసించి మర్నాడు తిరిగి శ్రాద్ధం పెట్టాలి (స్మృతి రత్నావళి)

ఆహితాగ్నులైన వారు ప్రతిరోజు హోమాలు చేస్తారు. అందుచేత వారిళ్లలో ఎల్లప్పుడూ ఔపాసనాగ్ని ప్రజ్వరిల్లుతూంటుంది. ఆ అగ్నిలోనే శ్రాద్ధంలోని అంశమైన అగ్నౌకరణం చేస్తారు. అందువల్ల వీరు ప్రత్యేకించి విచ్ఛిన్నౌపాసనం చెయ్యనక్కర్లేదు.

తల్లిదండ్రులు, భార్య, సోదరులు, పితృసోదరులు పితామహీ పితామహులు, మాతామహీ మాతామహులు వీరికి తాను కర్త అయి ఆబ్దికాదులు పెడితే విచ్ఛిన్నౌపాసన చెయ్యాలి. తక్కిన సందర్భాలలో లౌకికాగ్నిలోనే అగ్నౌకరణం చెయ్యాలి. కర్త బ్రహ్మచారి అయినా అపత్నీకుడయినా, వేరే ఇంట్లో భార్య దగ్గర లేకుండా ఆబ్దికం పెడుతున్నా, భార్య నుంచి విడిపోయినా లౌకికాగ్నిలోనే అగ్నౌకరణం చెయ్యాలి. ఈ సందర్భాలలో విచ్ఛిన్నౌపాసన ఉండదు. భార్య సమీపంలో లేనప్పుడు కూడా కొందరు ఔపాసనాగ్నిలో అగ్నౌకరణం చేస్తున్నారు.

సోదరులు సమిష్టిగా పెట్టే ఆబ్దికం సందర్భంలో జ్యేష్ఠుడు మాత్రమే విచ్ఛిన్నౌపాసన, అగ్నౌకరణము చెయ్యాలి. జ్యేష్ఠుడు అపత్నీకుడైతే తమ్ములలో ఎవరి భార్య అక్కడ ఉంటే వారు (క్రమపద్ధతిలో) విచ్ఛిన్నౌపాసన, అగ్నౌకరణము చెయ్యాలి. వీటిలో తక్కిన సోదరులు పాల్గొనకూడదు. తక్కిన శ్రాద్ధమంతా జ్యేష్ఠుడే ఆచరించాలి. (యల్లాజీయం)

ముందుగా కర్త చన్నీటితో తలస్నానం చేసి తెల్లమడిపంచ (ఎర్ర అంచు కానిది) బిళ్లగోచిగా ధరించి ఉత్తరీయం (కండువా లేక తువ్వాలు) ఎడమ భుజంపైన వేసుకొని, ఆసనం మీద తూర్పుముఖంగా కూర్చుని, విభూతి ధరించి నిత్యానుష్ఠానాలు పూర్తి చేసుకొని విచ్ఛిన్నోపాసన ప్రారంభించాలి. ఈ విచ్ఛిన్నోపాసన ఉదయమే చెయ్యటం ముఖ్యపక్షము.

విభూతి ధరించు పద్ధతి :

ఎడమ అరచేతిలో విభూతి ఉంచి కొంచెం తడిచేసి కుడిచేతి మధ్య, ఉంగరపు వేళ్లతో ఎడమనుంచి కుడికి రేఖలు (మధ్య ఖాళీ ఉండేటట్లు) గీయాలి. తరువాత బొటనవేలితో ఈ రెండు రేఖల మధ్య కుడినుంచి ఎడమకు గీయాలి. ఈ మూడు రేఖలూ నుదుటిమీద పూర్తిగా రావాలి. లేదా ఒకేసారి ఎడమనుంచి కుడికి చూపుడు, మధ్య, ఉంగరపు వేళ్లతో మూడు రేఖలుగా ధరించవచ్చు.

విచ్ఛిన్నోపాసన ప్రారంభము :

ఆచమనమునకు రాగి, కంచు లేదా ఇత్తడి చెంబుతో నీళ్లు, ఒకగ్లాసు, ఉద్ధరణి, హరివాణము (పళ్లెము) సిద్ధం చేసుకోవాలి. స్టీలువి పనికిరావు.

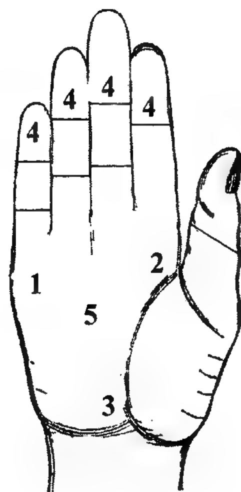
ఆచమ్య – ఓం కేశవాయ స్వాహా, ఓం నారాయణాయ స్వాహా, ఓం మాధవాయ స్వాహా ఈ మూడు నామాలకీ మినపగింజ మునిగేటంత ఉదకమును ఉద్ధరణితో కుడిచేతిలోనికి తీసుకొని బ్రహ్మతీర్థం ద్వారా ఆచమనం చెయ్యాలి. అనగా చప్పుడు కాకుండా నోటిలోనికి గ్రహించాలి. (అరచేతిలో బ్రహ్మతీర్థం ఎక్కడుంటుందో పటంద్వారా తెలుసుకోవచ్చు) ఈ సమయంలో చూపుడు, మధ్యవేళ్ల నడుమ బొటన వేలుండేటట్లు చేతిని ఉంచాలి. చెయ్యి మోకాలు దాటి బయటకు రాకూడదు. **ఓం గోవిందాయ నమః, ఓం విష్ణవే నమః, ఓం మధుసూదనాయ నమః, ఓం త్రివిక్రమాయ నమః, ఓం వామనాయ నమః, ఓం శ్రీధరాయ నమః, ఓం హృషీకేశాయ నమః, ఓం పద్మనాభాయ నమః, ఓం దామోదరాయ నమః, ఓం సంకర్షణాయ నమః, ఓం వాసుదేవాయ నమః, ఓం ప్రద్యుమ్నాయ నమః, ఓం అనిరుద్ధాయ నమః, ఓం పురుషోత్తమాయ నమః, ఓం అధోక్షజాయ నమః, ఓంనారసింహాయ నమః, ఓం అచ్యుతాయ నమః, ఓం జనార్దనాయ నమః, ఓం ఉపేంద్రాయ నమః, ఓం హరయే నమః ఓం శ్రీ [illegible] నమః**

పై అచమన విధానాన్ని పురాణాచమనం అంటారు.

భూతోచ్ఛాటన :

ఉత్తిష్ఠన్తు భూతపిశాచాః । యేతే భూమి భారకాః ।
ఏతేషా మవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే ॥

(పై మంత్రమును చదువుతూ వెనక్కి నీళ్ళు చల్లాలి.)

1. ఋషితీర్థము - ఋషితర్పణమునకు చిటికెన వేలు మొదట.
2. పితృతీర్థము - పితృతర్పణమునకు చూపుడువేలు మొదట.
3. బ్రహ్మతీర్థము - ఆచమనమునకు బొటనవేలు మొదట.
4. దేవతీర్థము - అర్ఘ్యాదులకు వేళ్ల కొసలు
5. అగ్నితీర్థము - దేవతర్పణమునకు అరచేతి మధ్యలో దేవ, పితృ, ఋషులకు తీర్థం విడిచేటప్పుడు అరచేతి మధ్య జలముంచి ఆయా తీర్థస్థానాల మీదుగా వదలాలి. ఆచమనం బ్రహ్మతీర్థం మీదుగానే చెయ్యాలి.

ప్రాణాయామము :

ప్రాణాయామ మనగా శ్వాసను నియంత్రించుట. ప్రాణాయామము చేయుటలో మూడు అంచెలు యిమిడియున్నవి.

1. పూరకము అనగా గాలిని లోపలికి పీల్చుట. (ఎడమ ముక్కుద్వారా గాలి పీల్చాలి)

2. కుమ్భకమనగా ఆ పూరించిన గాలిని కదలనీయక నిలుపుట.

3. రేచకమనగా శరీరములోని గాలిని కుడి ముక్కు రంధ్రముద్వారా మెల్లగా బయటకు వదలుట.

ప్రాణాయామము చేసే విధము : ప్రాణాయామము చేసేటప్పుడు వెన్ను, కంఠము, శిరస్సు ఈ మూడు ఏకదణ్డముగా నిలిపి వంగకుండా కూర్చొవాలి. కుడిచేతి బొటనవ్రేలితో కుడిముక్కు రంధ్రమును మూసి ఎడమముక్కుతో నెమ్మదిగా గాలిని శ్వాసకోశమందు 4 సెకండ్లు పూరించాలి. తరువాత 16 నుంచి 30 సెకనులు శ్వాస బిగించి గాలిని లోపల నింపాలి. తరువాత 8 నుంచి 10 సెకనులు గాలిని నెమ్మదిగా కుడిముక్కుతో వదలాలి. తరువాత ఎడమ ముక్కు రంధ్రమును కుడిచేయి బొటనవ్రేలితో మూసి నాలుగు సెకనులు కుడిముక్కుతో గాలిని నెమ్మదిగా శ్వాసకోశ మందు పూరించాలి. తరువాత కుంభకము చేయకుండా అనగా శ్వాస బిగించకుండా నెమ్మదిగా 8 సెకనుల కాలము శ్వాస వదలాలి. తరువాత పూరించకుండా 16 సెకనుల కాలము ఊపిరి బిగపట్టాలి. ఇది ఒక పద్ధతి.

భూతోచ్చాటన అనంతరం పైన చెప్పిన ప్రాణాయామం చేస్తూ కింది మంత్రం మూడుసార్లు చెప్పుకోవాలి.

ఓం భూః, ఓం భువః, ఓగ్ం సువః, ఓం మహః, ఓం జనః, ఓం తపః, ఓగ్ం సత్యమ్ । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యోనః ప్రచోదయాత్। ఓమాపోజ్యోతీర సోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్ ॥

సంకల్పము :

మమ (అని కర్త అనాలి) ఉపాత్తదురితక్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ముద్దిశ్య శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం శుభే శోభనే ముహూర్తే శ్రీ మహావిష్ణో రాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్య బ్రహ్మణః ద్వితీయ పరార్థే, శ్వేత వరాహకల్పే వైవస్వత మన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే భరతవర్షే, భరతఖండే, మేరోః దక్షిణ దిగ్భాగే శ్రీశైలస్య ఈశాన్య ప్రదేశే కృష్ణా, గోదావర్యోర్మధ్యదేశే స్వగృహే (అద్దె ఇల్లయితే వసతి గృహే అనాలి) సమస్త దేవతా బ్రాహ్మణ హరి హరగురుచరణ సన్నిధౌ అస్మిన్ వర్తమాన, వ్యావహారిక చాంద్రమానేన ... నామ సంవత్సరే .... ఆయనే .... ఋతౌ .... మాసే .... పక్షే .... తిథౌ ... వాసరే శుభనక్షత్రే .... శుభయోగే శుభకరణ ఏవం గుణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీమాన్ ... గోత్రః .... నామధేయః .... (ఉ)ధర్మపత్నీసమేతః శ్రీమతః ..... గోత్రస్య .... నామధేయస్య (ఉ)ధర్మపత్నీ

సమేతస్య మమోపాత్త దురితక్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం విచ్ఛిన్నోపాసనాగ్నిం పునస్సంధాస్యే ।

క్రియ : కుడిచేతిలోకి నీళ్లు తీసుకొని పళ్లెంలో వదలాలి.

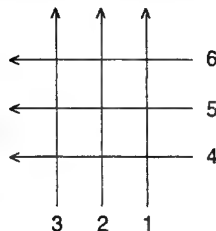
గమనిక : 1) శ్రీశైలానికి ఏ దిక్కున ఉంటే ఆ దిక్కుని చెప్పాలి. అట్లాగే ఏ రెండు నదుల మధ్య ఉంటే ఆ నదుల పేర్లు చెప్పాలి. 2) బ్రహ్మచారులు, అపత్నీకులు. ధర్మపత్నీ సమేతః ధర్మపత్నీ సమేతస్య అనునవి చెప్పకూడదు.

విచ్ఛిన్నోపాసన :

హోమం చేసే చోట ముందుగా మూరెడు పొడవు చతురస్రాకారంగా ఇసుకతిన్నె చెయ్యాలి. కొద్దిగా నీళ్లు చల్లాలి.

సూ॥ యత్రాగ్నిస్థాప్యతే తత్ర శ్వేతతణ్డులచూర్ణేన ప్రాదేశమాత్రం చతురశ్రం స్థణ్డిలం కల్పయిత్వా ॥

క్రియ : ఇసుకతిన్నె మధ్యగా అరచేతిని విస్తరించినప్పుడు బొటనవ్రేలు చూపుడువ్రేళ్ల మధ్య గల దూరము ప్రమాణంతో చతురస్రముగా బియ్యపు పిండి పరవాలి. దీనినే స్థండిలం అంటారు.

సూ॥ ద్వాభ్యాందర్భాభ్యాముల్లిఖ్య ।

ప్రాచీఃపూర్వముదక్సంస్థం దక్షిణారమ్భ మాలిఖేత్ ।

అథోదీచీః పురస్సంస్థం పశ్చిమారంభమాలిఖేత్ ॥

అవాక్కరోభ్యుక్ష్య ॥

క్రియ : స్థండిలం మీద తూర్పువైపునకు 3 గీతలు, ఉత్తరము వైపునకు 3 గీతలు కింద సూచించినట్లు గీయాలి (పటం చూడండి)

రెండు దర్భలను తీసుకొని బొటన, ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో పట్టుకొని వంకర లేకుండా దర్భల మొదళ్ళతో ఒకగీత, అగ్రములతో రెండు గీతలను తూర్పుదిశగా దక్షిణంవైపున ప్రారంభించి గీయాలి. అదే విధంగా ఉత్తర దిశగా పశ్చిమంవైపున ప్రారంభించి గీయాలి. తరువాత ఆ దర్భలు, అక్షతలు, ఉదకము తీసుకొని చేయి

బోర్లించి అక్షతలు, ఉదకము వరిపిండిపై చల్లి దర్భలను నిలువుగా చీల్చి అగ్నిహోత్రమునకు వెలుపల నైఋతి దిక్కుగా ఉంచి ఉదకము ముట్టుకోవాలి. ఇప్పుడు కర్త భార్య అగ్ని (కణకణలాడే బొగ్గులు) తేవాలి. ఒక ఇత్తడి పళ్లెంలో అగ్నినుంచి మరొక ఇత్తడిపళ్లెం దానిపై బోర్లించి హోమస్థలానికి ఉత్తరం వైపున (ఈ పాత్రలు దారిలో పడిపోతే వాటిని నీళ్లలో పడేసి వేరే పళ్లెములతో అగ్ని తేవాలి. తరువాత రెండు ప్రాయశ్చిత్త హోమాలు చెయ్యాలి)

గమనిక : కర్త భార్య (సోదరులు సమిష్టిగా జరిపేటప్పుడు జ్యేష్ఠుడి భార్య) బహిష్టు అయి నాలుగోరోజు దాటకపోయినా, ప్రసూతి అయి నెలపురుడు దాటక పోయినా, అస్వస్థురాలైనా, దూరప్రాంతంలో ఉన్నా కర్తయే అగ్నిని సృష్టించాలి (ఉదా : కర్పూరం వెలిగించి) ఈ సందర్భాలలో ప్రాతరౌపాసన (తండుల హోమం) చెయ్యకూడదు (స్మృతిసారం)

మం. భూర్భువస్సువరోం

సూ॥ నిధాయ వహ్నిమ్ । ఉత్సిచ్య తేఽ ప్రోక్షణ తోయ శేషమ్ ।

క్రియ – కర్త మూతను తీసి అగ్నియున్న పళ్ళెమును అగ్ని తనకు ఎదురుగా ఉండునట్లు పట్టుకొని "భూర్భువస్సువరోమ్" అని అంటూ వరిపిండిపై అగ్ని పడునట్లుగా పళ్ళెమును వంచాలి. అగ్ని తీసిన పళ్ళెములోను, మూతపెట్టిన పళ్ళెములోను నీరు పోయాలి.

సూ॥ ప్రాక్తోయమన్యం నిధదాత్యుదగ్వాయథాబహిస్స్యాచ్చ పరిస్తరాణాం

ఒక ఉదకపాత్రను తూర్పుదిక్కున ఉంచాలి. లేదా ఉత్తరము వైపునైననూ ఉంచవచ్చును. ఇది తరువాత పెట్టబోయే పరిస్తరణలకు వెలుపల ఉండునట్లుగా పెట్టాలి.

మం : అగ్నిమిధ్వా । భూర్భువస్సువరోం । ఇతి పాలాశగ్ంసమిధమాదధాతి ।

క్రియ – అగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసి నేతిలో ముంచిన సమిధను "ఓం భూర్భువస్సువరోమ్" అని అగ్నియందుంచి ఈ క్రి[illegible]ముగా అ[illegible]చాలి.

ఓం చత్వారిశృంగాత్రయో అస్యపాదాద్వే శీర్షే సప్తహస్తాసో౽స్య । త్రిధాబద్ధో వృషభోరోరవీతి మహోదేవోమర్త్యాగ్ం ఆవివేశ ॥

శ్లో॥ సప్తహస్తశ్చతుశ్శృంగ స్సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షకః । త్రిపాత్ప్రసన్నవదన స్సుఖాసీన శ్శుచిస్మితః ॥ స్వాహాన్తు దక్షిణేపార్శ్వే దేవీంవామే స్వధాం తథా । బిభ్రద్దక్షిణ హస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచం స్రువమ్ । తోమరం వ్యజనం వామైర్ఘృత పాత్రన్తు ధారయన్ మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహౌజసమ్ । ధూమధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చిస్సర్వకామదం । ఆత్మాభిముఖమాసీన మేవం ధ్యాయేద్ధుతాశనం।

మం. ఓం ఏషహిదేవః ప్రదిశోనుసర్వాః పూర్వోహిజాతస్స ఉగర్భే అన్తః

సవిజాయమాన స్సజ నిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః ।

సూ॥ ఇతి ప్రాచ్యాం సాక్షతోదకం నినీయ ।

క్రియ : అగ్నికి తూర్పున అక్షతలు, ఉదకము ఉంచాలి. ఇప్పుడు హస్తములను దోసిలిగా తనవైపు త్రిప్పుతూ ఇలా చెప్పాలి.

మం. ప్రాఙ్ముఖాగ్నే – మమ అభిముఖోభవ – సుముఖోభవ ।

సుప్రసన్నోభవ / వరదోభవ । యథోక్తజిహ్వాయాహావిర్గృహాణ।

మం॥ ఓం భూర్భువస్సువః

ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి ।

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । (దీనిని గాయత్రీ మంత్రం అంటారు.)

క్రియ : పై మంత్రమును చెప్పి అగ్నికి ఈశాన్యమునుండి మొదలుపెట్టి ప్రదక్షిణంగా ఈశాన్యమున సమాప్తమగునట్లు అగ్నిచుట్టూ ఉదకము చల్లాలి.

సూ॥ సోదకేన పాణినా ప్రదక్షిణ మగ్నిం పరిసమూహ్య ॥

క్రియ : తరువాత తిరిగి ఈశాన్యం నుంచి ప్రదక్షిణంగా ఈశాన్యం వరకూ అలకాలి. అగ్నిమలంకృత్య

అనంతరం చేతిలో అక్షతలు తీసుకొని ఈ క్రింది మంత్రము చెపుతూ తూర్పు నుంచి ఎనిమిది దిక్కులయందు ప్రదక్షిణ క్రమంలో ఉంచాలి. గుప్పెటలో అక్షతలు తీసుకుని బొటనవేలు పైకుండేలాగ పట్టుకుని, గుప్పెటమూసి, చిటికెనవేలు మడతద్వారా వదలాలి.

మం. అగ్నయే నమః, హుతవహాయ నమః, హుతాశినే నమః, కృష్ణ వర్త్మనే నమః దేవముఖాయ నమః, సప్తజిహ్వాయ నమః, వైశ్వానరాయ నమః, జాతవేదసే నమః ।

సూ॥ ప్రాగగ్రైర్దర్భై రగ్నిం పరిస్తృణాతి । ప్రాగుదగగ్రైర్వా । దక్షిణానుత్తరాన్కరోతి। ఉత్తరానధరాన్ ॥

క్రియ : తూర్పున మొదలుపెట్టి నాలుగు దిక్కులందు పదహారేసి దర్భలు చొప్పున తూర్పు పడమరలలో ఉత్తరాగ్రాలుగాను ఉత్తర దక్షిణాలలో తూర్పు అగ్రాలుగాను ఉంచాలి. వీటిని పరిస్తరణలని అంటారు. దక్షిణ పరిస్తరణలను తూర్పు, పశ్చిమ పరిస్తరణల మీదగాను, ఉత్తర పరిస్తరణలను తూర్పు పశ్చిమ పరిస్తరణల క్రిందగాను ఉండునట్లు ఉంచాలి.

సూ॥ ఉత్తరేణాగ్నిం ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ సగ్గ్ స్తీర్య ॥

క్రియ : ఉత్తర పరిస్తరణకు నాలుగు అంగుళముల దూరములో తూర్పు అగ్రములుగా 12 దర్భలు పరవాలి.

సూ॥ ద్వంద్వం న్యంచి పాత్రాణి ప్రయునక్తి । దేవసం యుక్తాని ॥

సూ॥ దర్వ్యాజ్యస్థాల్యౌ । ప్రోక్షణ స్రువావితి ॥

క్రియ : 12 దర్భలమీద స్రుక్, ఆజ్యస్థాలీ, ప్రోక్షణపాత్ర బోర్లించి స్రువం, వాటికి తూర్పుగ బోర్లించి ఉంచాలి.

సూ॥ సమౌసాగ్రౌ ద్వౌదర్భౌప్రాదేశ మాత్రౌ పవిత్రే కురుతే

సూ॥ తృణం కాష్ఠంవాంతర్ధాయ ఛినత్తి ననఖేన [illegible] ఉపస్పృశ్య

క్రియ : కొసలుగల, సమానమైన లావుకల రెండు దర్భలతో పవిత్రమును తయారుచేయాలి. పవిత్రాగ్రానికి బ్రహ్మ మధ్య భాగానికి విష్ణువు, మొదలు భాగానికి ఈశ్వరుడు అధిపతులు.

చేతిలో దర్భగాని, సమిధగాని పట్టుకొని దానిని ఆధారముగా తూర్పునకు కొసలు ఉండునట్లుగా చెంబు అంచున ఉంచి పవిత్రమును ప్రాదేశమాత్ర పరిమాణముగా అంటే చాపినప్పుడు చేతి బొటన, చూపుడు వేళ్ల మధ్య ఉండే దూరమంత పొడవు ఉండేటట్లు తుంచాలి. గోళ్ళతో తుంపరాదు. తర్వాత నీళ్ళతో చెయ్యి కడుగుకోవాలి.

సూ॥ మూలాదారభ్య ఆగ్రాదద్భిరనుమృజ్య । ప్రోక్ష్య, ప్రోక్షణ్యామవధాయ

క్రియ॥ ప్రోక్షణపాత్రను తనముందుకి తెచ్చుకుని ఎదుట ఉండేట్లు పెట్టుకోవాలి. పవిత్రం నీళ్లలో ముంచి ప్రోక్షణపాత్రలో అక్షతలు నీరు పొయ్యాలి.

సూ॥ తస్యా మక్షతైస్సహ ఆప ఆనీయ

క్రియ : ప్రోక్షణపాత్రలో అక్షతలు నీరు ఉంచాలి.

సూ॥ హస్తయో రంగుష్ఠోప కనిష్ఠికాభ్యా ముత్తానాభ్యా ముదగగ్రే గృహీత్వా । ప్రాచీస్త్రిరుత్పూయ ।

క్రియ : రెండు చేతుల బొటన, ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో పవిత్రాన్ని కొసలు ఉత్తరానికి ఉండేలా పట్టుకొని ముడి నీటిలో మునిగేలాగ ప్రోక్షణ పాత్రలో ఉంచి పడమర నుండి తూర్పుకి విడివిడిగా మూడుసార్లు కదపాలి.

సూ॥ అభిమంత్ర్య ।

క్రియ : పవిత్రముతో ప్రోక్షణ పాత్రని అభిమంత్రించుచూ తాకవలె.

సూ॥ స పవిత్రేణ పాణినా పాత్రాణి సమ్మృశ్య పాత్రాణ్యుదక్ప్రవణ ముత్తానాని కృత్వా । త్రిః ప్రోక్ష్య । ప్రోక్షణీ శేషమగ్నేర్దక్షిణతో నిధాయ

క్రియ : పవిత్రాన్ని చేతిలో ఉంచుకొని మిగిలిన మూడు పాత్రలను (1 ఆజ్యపాత్ర, 2. స్రుక్కు 3. స్రువం) పవిత్రంతో తాకి ఉత్తర ముఖముగా త్రిప్పి ప్రోక్షణ పాత్రలోని నీటిని పవిత్రమున్న చేతిలోకి తీసుకొని మూడుసార్లు ఆ మూడు పాత్రలమీద చల్లాలి. మిగిలిన నీరు అగ్నికి దక్షిణమున ఉంచాలి.

సూ॥ ఆజ్యస్థాలీమాదాయ ఆజ్యం విలాప్య – అపరేణాగ్నిం పవిత్రాంతర్హితాయ మాజ్యస్థాల్యా ఆజ్యం నిరూప్య – ఉదీచోంగారాన్ నిరూహ్యా తేష్వాజ్యమధిశ్రిత్య జ్వలతాతృణేన అథోగామిన్యా దీప్త్యా ఆజ్యే ప్రతిఫలీకృత్య ॥

క్రియ : ఆజ్యమును అగ్నిపై వేడి చేసి, ఆజ్యపాత్రను ఉత్తరపు వైపునుంచి పడమరకు తీసుకొని వచ్చి పరిస్తరణ బయట ఉంచి ఆజ్యపాత్రలో పవిత్రమును ఉత్తరాగ్రముగా ఉంచి ఆజ్యము పోయాలి. అగ్ని హోత్రములో ఉత్తరపువైపునుంచి కనీసం మూడు అగ్నికణములను తెచ్చి అగ్నికణములపై ఆజ్యపాత్రను ఉంచాలి. ఒక దర్భ అగ్రాన్ని మండించి ఆ మంట ఆజ్యములో కనపడునట్లు చూడాలి. తిరిగి ఆ దర్భను అగ్నిలో ఉంచాలి.

సూ॥ ద్వే దర్భాగ్రే తృణమంతర్ధాయ ప్రచ్ఛిద్య ప్రక్షాళ్య । ప్రత్యస్య ఆజ్యే ప్రాస్య। త్రిః పర్యగ్నికృత్వా ।

క్రియ : రెండు దర్భలు తీసుకొని అగ్రములు రెండు అంగుళముల పొడవు ఉండునట్లు పవిత్రములు త్రుంచినట్లుగా త్రుంచి, (అదివరకులాగే ఒక తృణంగాని, పుడకగాని ఆధారంగా చేసి త్రుంచాలి) ముక్కలని నీటితో కడిగి తడిలేకుండా బట్టతో అద్ది వాటిని ఆజ్యపాత్రయందు తూర్పు కొసలుగా ఉంచాలి. ఒకదర్భను అగ్నిహోత్రపు మంటలో ముట్టించి ఆ మంటను ప్రదక్షిణంగా ఆజ్యపాత్ర చుట్టూ మూడుసార్లు తిప్పి దానిని అగ్నిలో వేయాలి.

సూ॥ ఉదగుద్వాస్య । అంగారాన్ ప్రత్యూహ్యా ॥

క్రియ : ఆజ్యపాత్రను అగ్నికి ఉత్తరముగా ఉంచి తిరిగి మూడు అగ్నికణములను అగ్నిలో ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం పునరాహారమాజ్యం త్రిరుత్పూయ ।

క్రియ : రెండుచేతుల బొటన, చిటికెన, ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో పవిత్రం కొసలు ఉత్తరానికి ఉండేలా పట్టుకొని ఆజ్యపాత్రలోని నేతిని తూర్పు నుండి పడమరకు తిరిగి పడమర నుంచి తూర్పుకి మూడుసార్లు [illegible]కు వెనుక[illegible]ండా) కదపాలి.

సూ॥ పవిత్రగ్రంథిం విస్రస్య ।

క్రియ : పవిత్రం ముడి విప్పాలి.

సూ॥ ప్రక్షాళ్య ప్రాగగ్రమగ్నౌ పవిత్రే అనుప్రహరతి ।

క్రియ : ఆ దర్భలని తడిపి, తడిలేకుండా తుడిచి వాటిని (అగ్నిలో) తూర్పు కొనలుండునట్లు అగ్నిహోత్రములో ఉంచాలి.

సూ॥ స్రుక్స్రువావగ్నౌ ప్రతితప్య । త్రిభిః దర్భాగ్రైఃస్సమృజ్య । పునః ప్రతితప్య। ప్రోక్ష్య । స్రువ ముత్తరతో నిధాయ । దర్భా నద్భిస్సగ్గ్ స్పృశ్య అగ్నౌ ప్రహరతి ।

క్రియ : హోమము చేయు స్రుక్కు, స్రువములను అగ్నిపై వేడిచేసి మూడు దర్భలతో వాటిని విడివిడిగా తుడిచి తిరిగి వాటిపై ఉదకము చల్లి అగ్నిహోత్రానికి వేడి చేసి ఉత్తరంగా స్రుక్కును, దానికి ఉత్తరంగా స్రువమును ఉంచాలి. ఆ దర్భలను తడిపి తూర్పుకొసలుగా అగ్నియందుంచాలి.

సూ॥ అగ్నిం పరిషించతి ॥

క్రియ : ఈ దిగువ చెప్పినట్లు చేతియందు ఉదకము ఉంచుకొని అగ్నిచుట్టూ నీరు చల్లాలి.

మం. అదితేను మన్యస్వ ॥ ఇతి దక్షిణతః ప్రాచీనం

క్రియ : దక్షిణ దిక్కున పడమర నుండి ఆరంభించి తూర్పువైపుగా ఉదకము చల్లాలి.

మం॥అనుమతేను మన్యస్వ । ఇతి పశ్చాదుదీచీనం ।

క్రియ : పడమరవైపు దక్షిణమునుంచి ఉత్తరమునకు నీళ్ళు చల్లాలి.

మం॥సరస్వతేను మన్యస్వ ॥

క్రియ : ఉత్తరమువైపు పడమరనుంచి తూర్పు దిక్కుకు నీరు చల్లాలి.

మం. దేవ సవితః ప్రసువ ॥ ఇతి సమన్తం ప్రదక్షిణం

క్రియ : ఈశాన్యం నుంచి ప్రదక్షిణంగా ఈశాన్యంవరకు చల్లాలి.

గమనిక : నేతిని హోమం చేసేటప్పుడు బొటన, మధ్య, ఉంగరపు వేళ్ల కొసలని దగ్గరికి చేర్చి స్రుక్కు లేదా స్రువాన్ని పట్టుకోవాలి.

స్వాహా అని వచ్చిన ప్రతిసారీ, స్వాహా అని పూర్తిగా అన్న తరవాతనే స్రుక్కులోని ఆజ్యాన్ని అగ్నికి 16 అంగుళాల ఎత్తు నుంచి హోమం చెయ్యాలి. హోమం చేసిన వెంటనే "...... ఇదం నమమ" అనాలి.

సూ॥ ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । పంచ । ('పంచ' అనేది శ్రీవత్స సగోత్రులకు మాత్రమే) (అనగా పంచావత్తులకు మాత్రమే)

క్రియ : నేతిని కుడిచేతిలోని స్రువముతో నాలుగుసార్లుగా (శ్రీవత్సవారు 5సార్లు) ఎడమచేతిలోని స్రుక్కులోనికి గ్రహించి ఉంచి స్రుక్కును కుడిచేతిలోనికి మార్చుకోవాలి. ముందు ముందు పంచ అని వచ్చినప్పుడు శ్రీవత్స సగోత్రులు 5సార్లు నేతినిగ్రహించాలి.

మం॥ ఓం భూర్భువస్సువ స్స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ అనాలి.

క్రియ : స్వాహా అన్నాక హోమం చేసి తరువాత (త్యాగం) మంత్రం చెప్పాలి.

ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పంచ)

క్రియ : మళ్ళీ నేతిని పై విధంగానే గ్రహించాలి.

మం॥ అయాశ్చాగ్నే స్యన భిశస్తీశ్చ సత్యమిత్త్వమయాఽసి । అయసామనసాధృతో యసాహవ్యమూహిషేయానో ధేహిభేష జగ్గ్స్వాహా । అయసే ఉ గ్నయ ఇదం నమమ । ముందు చేసిన విధముగా స్వాహా అనగానే నేతిని అగ్నిలో హోమం చేసి తరువాత మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ ఏతావత్పర్యన్తం నానాప్రకారేణ సంభావిత సకల దోషనిర్హరణార్థం సర్వప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ।

క్రియ : పళ్లెములో నీరు వదలవలె. నేతిని ఒకేసారి స్రువంతో గ్రహించాలి.

సూ॥ ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదం నమమ.

క్రియ : స్వాహా అనగానే హోమం చేసి తరువాత త్యాగం చెప్పాలి. ఇప్పుడు నీరు చేతిలో తీసుకొని అగ్నికి నాలుగుదిక్కులా ఇంతకుముందువలె చల్లాలి.

మం. అదితేన్వమగ్గ్‌స్థాః / నీరు దక్షిణాన (పడమర నుండి తూర్పుకి)

అనుమతేన్వమగ్గ్‌స్థాః / పశ్చిమాన (దక్షిణం నుండి ఉత్తరానికి)

సరస్వతేన్వమగ్గ్‌స్థాః / ఉత్తరాన (పశ్చిమం నుంచి తూర్పుకి)

దేవసవితః ప్రాసావీః । ఈశాన్యం నుండి ఈశాన్యం వరకు చల్లాలి.

సూ॥ అనేన విచ్ఛిన్నౌపాసన హోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః సర్వం శ్రీ యజ్ఞేశ్వర హుతాశనః సుప్రీణాతు. శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు.

క్రియ : అక్షతలు, నీరు పళ్లెములో వదలాలి. నమస్కరిస్తూ కింది శ్లోకాలు చదవాలి.

శ్లో॥ స్వస్తి శ్రద్ధాంమేధాంయశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమాయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన । శ్రియందేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ ఇతి। యస్య స్మృత్యాచనామోక్త్యా తపోహోమక్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతి సద్యోవందే తమ చ్యుతమ్ । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన। యద్ధుతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే।

క్రియ : ముందు ఎడమచేతితో కుడిచెవిని తరవాత కుడిచేతితో ఎడమచెవిని పట్టుకొని ఈ కింది ప్రవర చెప్పాలి.

చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు ..... ప్రవరాన్విత ... గోత్రః .... సూత్రః .... శాఖాధ్యాయీ .... శర్మా అహంభో అభివాదయే (యజమాని ప్రవర చెప్పుకోవాలి)

సప్తహోతృహోమము :

క్రియ : ఆచమనం చేసి అనంతరం ప్రాణాయామం చెయ్యాలి. (ఓం భూః .... భూర్భువస్సువరోమ్)

సూ॥ అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అనేక ఔపాసనాంతరిత లోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం, సప్తహోతారం హోష్యామి ।

క్రియ : పళ్ళెంలో నీళ్ళు వదలాలి. నీరు చేతిలో తీసుకొని అదివరకు లాగే అగ్నికి నాలుగు దిక్కులా చల్లాలి.

సూ॥ అదితేనుమన్యస్వ । అనుమతేనుమన్యస్వ । సరస్వతేనుమన్యస్వ । దేవసవితః ప్రసువ । ఏకం । ద్వే । త్రీణి । చత్వారి । (పంచ)

క్రియ : నేతిని కుడిచేతిలోని స్రువముతో స్రుక్కులోనికి గ్రహించి నాలుగుసార్లుగా ఎడమచేతిలోని స్రుక్కులో ఉంచి, స్రుక్‌ను కుడిచేతిలోనికి మార్చుకోవాలి.

మం. మహోహ విర్హోతా । సత్యహవిరధ్వర్యుః । అచ్యుత పాజా అగ్నీత్ । అచ్యుత మనా ఉపవక్తా । అనాధృష్యశ్చా ప్రతిధృష్యశ్చయజ్ఞ స్యాభిగరౌ । అయాస్యఉద్గాతా। వాచస్పతేహృద్విధేనామన్ । విధేమతేనామ । విధేస్త్వమస్మాకంనామ । వాచస్పతిస్సోమమపాత్ । మాదైవ్య స్తంతుశ్ఛేదిమా మనుష్యః । నమోదివే । నమః పృథివ్యై స్వాహా ।

త్యాగం : వాచస్పతయే బ్రహ్మణ ఇదం నమ...

క్రియ : స్వాహా అన్నాక హోమం చేసి తరువాత మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ ఏతావత్పర్యన్తం నానాప్రకారేణ సంభావిత సకల దోష నిర్హణార్థం సర్వ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ।

క్రియ : పళ్లెంలో నీళ్లు వదలవలె. నేతిని స్రువంతో ఒకేసారి గ్రహించాలి.

మం॥ ఓం భూర్భువస్సువస్స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదంనమమ ।

క్రియ : స్వాహా అన్నాక హోమం చేసి తరువాత మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ అదితేన్వమగ్గ్‌స్థాః । అనుమతేన్వమగ్గ్‌స్థాః । సరస్వతేన్వమగ్గ్‌స్థాః । దేవసవితః ప్రాసావీః ।

క్రియ : ఇంతకుముందు చేసినట్లే అగ్నిచుట్టూ నీళ్లు చల్లాలి.

సూ॥ అనేన సప్తహోతృహోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీ యజ్ఞేశ్వరహుతాశనః సుప్రీణాతు । ఏతత్ఫలం శ్రీ యజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ।

క్రియ : అక్షతలు నీటితో పళ్లెములో వదలవలె.

క్రియ : అక్షతలు, నీరు పళ్లెములో వదలాలి. నమస్కరిస్తూ కింది శ్లోకాలు చదవాలి.

శ్లో॥ స్వస్తి శ్రద్ధాంమేధాంయశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమాయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన । శ్రియందేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ ఇతి। యస్య స్మృత్యా చనామోక్త్యా తపోహోమక్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతే సద్యోవందే తమచ్యుతమ్ । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన। యద్ధుతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే ।

క్రియ : ముందు ఎడమచేతితో కుడిచెవిని తరవాత కుడిచేతితో ఎడమచెవిని పట్టుకొని ఈ కింది ప్రవర చెప్పాలి.

చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు ..... ప్రవరాన్విత ... గోత్రః .... సూత్రః .... శాఖాధ్యాయీ .... శర్మా అహంభో అభివాదయే (యజమాని ప్రవర చెప్పుకోవాలి)

ప్రాతరౌపాసనము (తండులహోమము)

ఆచమ్య : పురాణాచమనం చెయ్యాలి. (ఓం కేశవాయ స్వాహా .... శ్రీకృష్ణాయ నమః)

ప్రాణానాయమ్య : ప్రాణాయామం మంత్రముతో చెయ్యాలి. (ఓం భూః ..... భూర్భువస్సువరోం)

సంకల్పం : మొదట్లోవలె సంకల్పం చెప్పుకోవాలి. చివర్లో ... గోత్రస్య ... నామధేయస్య, ధర్మపత్నీ సమేతస్య మమోపాత్త .... ప్రీత్యర్థం ప్రాతరౌపాసనం తండులైర్హోష్యామి అని నీళ్లు పళ్లెంలో వదలాలి.

మం॥ అగ్నిమిద్ధ్వా । ఓం భూర్భువస్సువరోం ।

క్రియ : నేతిలో ముంచిన మోదుగ సమిధను అగ్నిలో ఉంచి జ్వాలవచ్చునట్లు అగ్నిని ప్రజ్వలింపచేయాలి. కింది మంత్రం చెపుతూ అగ్నికి నమస్కరించవలె.

మం. ఓం చత్వారిశృంగాత్రయో అస్య పాదాద్వేశీర్షే సప్తహస్తాసోఅస్య । త్రిధాబద్ధో

వృషభోరోరవీతి మహోదేవోమర్త్యాగ్ం ఆవివేశ ॥

సప్తహస్తశ్చతుశ్శృంగ స్సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షకః । త్రిపాత్ప్రసన్నవదన స్సుఖాసీన శ్శుచిస్మితః ॥ స్వాహాన్తు దక్షిణేపార్శ్వే దేవీంవామే స్వధాం తథా । బిభ్రద్దక్షిణ హస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచం స్రువమ్ । తోమరం వ్యజనం వామైర్ఘృతపాత్రన్తు ధారయన్ । మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహౌజసమ్ ॥ ధూమధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చి స్సర్వకామదం । ఆత్మాభిముఖమాసీన మేవం ధ్యాయే ద్ధుతాశనం ॥

మం. ఓం ఏషహిదేవః ప్రదిశోనుసర్వాః పూర్వోహిజాతస్స ఉగర్భే అన్తః ।

సవిజాయమానస్సజనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా స్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః ।

ఇతి ప్రాచ్యాం సాక్షతో దకం నినీయ ।

క్రియ : అగ్నికి తూర్పున అక్షతలు, ఉదకము ఉంచవలె. హస్తములను దోసిలిగా తనవైపు త్రిప్పుతూ ఇలా చెప్పవలె.

సూ॥ ప్రాఙ్ముఖాగ్నే । మమ అభిముఖోభవ । సుముఖోభవ । సుప్రసన్నోభవ । వరదోభవ । యథోక్తజిహ్వయా హవిర్గృహాణ ॥

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి ।

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ ।

సూ॥ సోదకేనపాణినా ప్రదక్షిణమగ్నిం పరిసమూహ్య

క్రియ : అగ్నిచుట్టూ ప్రదక్షిణముగా నీటితో చతురస్రంగా అదివరకటి లాగానే అలకాలి.

సూ॥ అగ్నిమలంకృత్య । అక్షతలు గుప్పిటతో తీసుకొని తూర్పున మొదలుపెట్టి ఈశాన్యము వరకు ఎనిమిది దిక్కుల ఇలా చెపుతూ విచ్ఛిన్నోపాసనలో ఉంచినట్లే ఉంచాలి.

మం. అగ్నయే నమః । హుతవహాయ నమః । హుతాశినే నమః । కృష్ణవర్త్మనే నమః

దేవముఖాయ నమః । సప్తజిహ్వాయ నమః । వైశ్వానరాయ నమః । జాతవేదసే

నమః ॥ అగ్నిం పరిషించతి ।

క్రియ : నీరు చేతిలో తీసుకొని అగ్నికి నాలుగుదిక్కులా ఇదివరకటిలాగే చల్లాలి.

మం. అదితేనుమన్యస్వ । అనుమతేనుమన్యస్వ । సరస్వతేనుమన్యస్వ । దేవసవితః

ప్రసువ । తండులానాదాయ । ద్వేధావిభజ్య ।

క్రియ : బియ్యము కుడిచేతిలోకి తీసికొని సగంకంటే ఎక్కువగా ఎడమచేతిలోకి మార్చుకొని ఓం సూర్యాయ స్వాహా । అని కుడిచేతిలోని బియ్యాన్ని వేళ్ల కణుపుల మీదుగా అగ్నిలో మధ్యగా హోమం చేసి 'సూర్యాయేదం నమమ' అనాలి.

తరువాత ఎడమచేతిలోని బియ్యము కుడిచేతిలోకి గ్రహించి గుప్పెటగా ఉంచి బొటనవేలుపై కుండేలాగ పట్టుకుని అని, అగ్నిలో ఈశాన్యభాగంలో పూర్వంవలె

హోమంచేసి అగ్నయే స్విష్టకృతేస్వాహా। అని అగ్నిలో ఈశాన్యంవైపున హోమంచేసి "అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం నమమ" అనాలి.

సూ॥ ఆహుతిసంసర్గదోష నిర్హరణార్థం వనస్పతిహోమం కరిష్యే।

క్రియ॥ పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

మం. యత్రవేత్థవనస్పతేదేవానాం గుహ్యానామాని। తత్రహవ్యాని గామయ। అని

క్రియ : ఒక మోదుగ సమిధను నేతిలో ముంచి అగ్నిలో ఉంచి వనస్పతయ ఇదం నమమ। అనాలి.

మం. అదితేన్వమగ్స్థాః। అనుమతేన్వమగ్స్థాః। సరస్వతేన్వమగ్స్థాః। దేవసవితః ప్రాసావీః।

క్రియ : అగ్నికి నాలుగు దిక్కులా అదివరకులాగే చల్లాలి.

ఉపస్థానము

క్రియ : అగ్నికి ఎదురుగా నిలబడి నమస్కరిస్తూ కింది మంత్రం (ఉపస్థానం) చెప్పాలి.

మం. ఓం అగ్నేత్వన్నో అంతమః। ఉతత్రాతాశివో భవవరూథ్యః। తంత్వాశోచిష్ఠ దీదివః। సుమ్నాయనూనమీమహేసఖిభ్యః। వసురగ్నిర్వసుశ్రవాః। అచ్ఛానక్షి-ద్యుమత్తమోరయిందాః। సనోబోధి శ్రుధీహవ మురుష్యాణో అఘాయత-స్సమస్మాత్। హోమసాద్గుణ్యార్థం అనాజ్ఞాత త్రయ మంత్రజపం కరిష్యే।

క్రియ : పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

మం. ఓం అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు। అగ్నేతదస్య కల్పయత్వగ్ం హివేత్థ యథాతథమ్। పురుష సమ్మితో యజ్ఞో యజ్ఞః

పురుషసమ్మితః అగ్నేతదస్య కల్పయ త్వగ్ంహి వేత్థయథాతథమ్ ।
యత్పాకత్రామనసా దీనదక్షానయజ్ఞస్య మన్వతే మర్తాసః । అగ్నిష్టద్ధోతా
క్రతువిద్విజానన్ యజిష్ఠోదేవాగ్ం ఋతుశోయజాతి । అనేన ప్రాతరౌపాసన
హోమేన భగవాన్ సర్వాత్మకః శ్రీ యజ్ఞేశ్వర హుతాశనః సుప్రీణాతు । వీ
తత్ఫలం శ్రీయజ్ఞేశ్వరార్పణమస్తు ।

క్రియ : అక్షతలు, నీరు పళ్లెములో వదలాలి. నమస్కరిస్తూ కింది శ్లోకాలు చదవాలి.

శ్లో॥ స్వస్తి శ్రద్ధాంమేధాంయశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమాయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహిమే హవ్యవాహన । శ్రియందేహిమే హవ్యవాహన ఓం నమ ఇతి। యస్య స్మృత్యా చనామోక్త్యా తపోహోమ క్రియాదిషు । న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతే సద్యోవందే తమ చ్యుతమ్ । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం హుతాశన। యద్ధుతంతుమయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుతే।

క్రియ : ముందు ఎడమచేతితో కుడిచెవిని తరవాత కుడిచేతితో ఎడమచెవిని పట్టుకొని ఈ కింది ప్రవర చెప్పాలి.

చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు ..... ప్రవరాన్విత ... గోత్రః .... సూత్రః .... శాఖాధ్యాయీ .... శర్మా అహంభో అభివాదయే (యజమాని ప్రవర చెప్పుకోవాలి)

ఆచమ్య : పురాణాచమనం చెయ్యాలి. అనంతరం గ్లాసులోని నీళ్లు, హరివాణంలో నీళ్లు పారబోయాలి. దీనితో విచ్ఛిన్నౌపాసనము, ప్రాతరౌపాసనము సమాప్తం.

మూడవ ప్రకరణము

ఆబ్దిక శ్రాద్ధ ప్రక్రియ

ఉపోద్ఘాతము : విచ్చిన్నౌపాసన పాత్రరౌపాసనముల అనంతరం కర్త స్నానం చేసి తెల్లమడి పంచె (ఎర్రంచుకానిది) బిళ్లగోచీతో ధరించి, తెల్లకండువా లేక అంగవస్త్రం నడుముకు కట్టుకోవాలి. శ్రాద్ధం ప్రారంభించే ముందు కర్తగాని, అతని భార్యగాని దీపారాధన చెయ్యాలి. ఈ దీపం శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేవరకు ఆరకూడదు. ఆరితే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు శ్రాద్ధం పెట్టాలి. విభూతి ధరించకుండా నేలమీద తూర్పుముఖంగా కూర్చుని ఆబ్దికం ప్రారంభించాలి. ఇత్తడి, రాగి లేదా కంచు చెంబుతో నీళ్లు, ఉద్ధరణి, హరివాణము (పళ్లె) దగ్గరుండాలి. సోదరులుండేవారు కూడా చెంబుతో నీళ్లు, ఉద్ధరణి దగ్గరుంచుకోవాలి. స్టీలు పాత్రలు పనికిరావు. విశ్వేదేవస్థానభోక్త తూర్పుముఖంగాను, పితృస్థానభోక్త ఉత్తరముఖంగాను వారికి వేసిన ఆసనాలమీద కూర్చోవాలి. భోక్తలు స్నానంచేసి ఆరిన తెల్లమడిపంచెలు ధరించి అంగవస్త్రాలు బుజాలపై వేసుకోవాలి. విభూతి ధరించకూడదు.

గమనిక : కొందరు కర్త స్నానం చెయ్యకుండా విభూతి చెరుపుకుంటే చాలు అంటున్నారు. అది సరి అయిన పద్ధతికాదు. కనీసం కాళ్లు, ముఖం కడుక్కుని నెత్తిమీద 'అపవిత్రః పవిత్రోవా" ... అనే మంత్రంతో నీళ్లు చల్లుకోవాలి. ఇది రెండవ పక్షం. అగ్నిసిద్ధం చేసుకున్న గదిలోనే ఆబ్దికాదులు పెట్టాలి.

పవిత్రధారణ : ఆచమ్య (పురాణాచమనం) ఓం కేశవాయ స్వాహా .... శ్రీకృష్ణాయ నమః

గమనిక : సమిష్టిగా సోదరులు ఆబ్దికం పెడుతుంటే ఇటుపైన కర్తతోపాటు వారంతా ఆచమనం చెయ్యాలి. ఆచమ్య అని వచ్చిన ప్రతిసారీ ఆవిధముగానే సోదరులందరూ చేయాలి.

మం. పవిత్ర వంతః పరివాజమాసతే । పితైషాంప్రత్నో అభిరక్షతి వ్రతం ।

మహస్సముద్రం వరుణస్తిరోదధే । ధీరా ఇచ్ఛేక్రుర్ధరుణేష్వారభం । పవిత్రం-

తేవితతం బ్రహ్మణస్పతే । ప్రభుర్గాత్రాణి పర్యేషివిశ్వతః । అతప్తతనూర్న తదామో

అశ్నుతే । శ్రుతాస ఇద్వహంతస్తథ్సమాసత ।

సూ॥ పవిత్రంధృత్వా ।

పవిత్రం ధరించాలి. (సోదరులందరూ ధరించాలి.) ప్రధానకర్త పవిత్రం తీసినప్పుడు, తిరిగి ధరించినప్పుడు మార్చుకున్నప్పుడు సోదరులంతా అనుసరించాలి.)

గమనిక : శ్రాద్ధంలో 6 సార్లు "పునః పవిత్రంధృత్వా" అని వచ్చినపుడు పవిత్రం విసర్జించి కొత్త పవిత్రం ధరించి పాతపవిత్రం ముడివిప్పి వదిలెయ్యాలి. కొందరు మొదట్లోనే రెండు పవిత్రాలు జమిలిగా ధరించి మధ్యలో మార్చకుండా వాటినే చివరివరకూ వాడుతున్నారు. ఇది శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

ఆచమ్య : పురాణాచమనం చెయ్యాలి. ఇక్కడ కొందరు శ్రుత్యాచమనం కింది విధంగా చేస్తున్నారు.

శ్రుత్యాచమనము :

1. త్రిరాచామేత్ మినుపగింజ మునుగునంత జలమును బ్రహ్మతీర్థముతో మూడుసార్లు ఆచమించాలి.

2. ద్విః పరిమృజ్య । సకృదుపస్పృశ్య । ఎడమ అరచేతిలో నీళ్లు పోసుకొని బొటనవ్రేలిని ఆ నీటిలో ముంచి పెదవుల రెంటిని బొటనవేలితో రెండుమార్లు తాకి, మరల నొకసారి పెదవులను తాకవలెను.

3. యత్ సవ్యం పాణిం పాదౌ ప్రోక్షతి - ఎడమచేతిలో నీటిని కుడిచేతి వ్రేళ్లతో ఎడమచేతి మీద, చల్లుకొని, మిగిలిన నీళ్లు కుడిచేతిలో పోసుకుని, ఎడమచేతితో కుడిచేతి మీద చల్లుకుని, కుడిచేతిలో నీళ్లని రెండు పాదములపై నీరు చల్లుకోవాలి.

4. శిరశ్చక్షుషీ, నాసికేశోత్రే హృదయమాలభ్య - కుడిచేతి వ్రేళ్ళ చివరలతో తలను బొటన ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో కండ్లను, బొటనవేలు - చూపుడువేళ్ళతో ముక్కుపుటలను, బొటన ఉంగరపు వ్రేళ్ళతో చెవులను, అరచేతితో హృదయమును తాకాలి. అనంతరం చెయ్యి కడుగుకోవాలి.

భూతోచ్చాటన :

సూ॥ ఉత్తిష్ఠంతు .... సమారభే

క్రియ : వెనుకకు నీళ్లు చల్లాలి.

ప్రాణాయామము : "ఓం భూః ... ప్రచోదయాత్ ।

ఓమాపో జ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ । అని మూడుసార్లు ప్రాణాయామం చెయ్యాలి. శ్రీ గోవింద గోవింద గోవింద అని అరచెయ్యి ముక్కు కొసమీద ఆనించాలి.

శ్లో॥ తిథిర్విష్ణుస్తథావారో నక్షత్రం విష్ణురేవ చ ।
యోగశ్చకరణం చైవ సర్వం విష్ణుమయం జగత్ ॥

సంకల్పం : శ్రీ మహావిష్ణోరాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య – అద్యబ్రహ్మణః .... అస్మిన్ వర్తమానవ్యావహారిక చాంద్రమానేన .... సంవత్సరే (శ్రాద్ధతిథి ననుసరించి) అయనే .... ఋతౌ .... మాసే .... పక్షే .... వాసరసంయుక్తాయాం శ్రీవిష్ణునక్షత్రే, శ్రీవిష్ణుయోగే, శ్రీవిష్ణుకరణ ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతీ

క్రియ : జంధ్యం కుడిభుజం మీదికి మార్చుకోవాలి ముందు ముందు ప్రాచీనావీతి అని వచ్చిన ప్రతిసారీ ఇట్లాగే చెయ్యాలి సమష్టిగా ఆబ్దికం జరుపుతుంటే సోదరులంతా కర్తతోపాటు జంధ్యాలు కుడిభుజం మీదికి మార్చుకోవాలి. తిరిగి కర్తతోపాటే సవ్యం చేసుకోవాలి. కర్త అస్మత్' అనుకోవాలి (కర్త బదులు వేరే వ్యక్తి శ్రాద్ధం పెడుతుంటే 'యజమానస్య' అనాలి.

సూ॥ పితుః (తండ్రి అయితే – తల్లి అయితే మాతుః అనాలి. ఇతరులకు తాను కర్త అయితే ఆ బంధుత్వం చెప్పాలి) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధే

పితృపితామహప్రపితామహానాం (మాతృపితామహీ ప్రపితామహీనాం) ... గోత్రాణాం ... శర్మణాం (దాయీనాం) వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం –ఉపవీతీ (సవ్యం చేసుకోవాలి. పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాంచ అన్నేనహవిషాపార్వణవిధానేన (ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (కర్త 'అస్మత్ అనాలి) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధం యుష్మదనుజ్ఞయా సదైవం అద్య కరిష్యే ।

భోక్తలుగా వచ్చిన బ్రాహ్మణులు – కురుష్వ అనాలి.

గమనికలు : 1) తండ్రి, తాత, ముత్తాతలలో ఎవరైనా యజ్ఞం చేసినవారుంటే వారి పేరులో ఈశ్వర తరువాత యజ్వశర్మాణం వారి భార్య విషయంలో పేరు చివర సోమపీథిని దాయీం అని చెప్పాలి. 2) వీరిలో సన్యసించిన వారెవరైనా ఉంటే 'బ్రహ్మీభూత అని చెప్పి వారి పూర్వాశ్రమ (సన్యసించక ముందు) నామం చెప్పాలి. 3) వీరిలో ఎవరిపేరైనా తెలియకపోతే యజ్ఞేశ్వర (యజ్ఞప) అని చెప్పాలి. 4) ఇతరులకెవరికైనా శ్రాద్ధం పెట్టేటప్పుడు గోత్రం తెలియకపోతే కాశ్యపసగోత్రం అని చెప్పాలి. పేరు తెలియకపోతే బంధుత్వం చెబుతే చాలు (ధర్మసింధు, శ్రాద్ధ మంజరి) 5) మాసికం అయితే ఎన్నవ మాసపు మాసికమో చెప్పాలి. ఊనాలయితే ఏ ఊనమో చెప్పాలి. అట్లాగే త్రైపక్షి కానికి, సంవత్సర విమోకానికి చెప్పాలి. అంతేకాక సంవత్సరవిమోకం తరవాత జరిపే మొదటి ఆబ్దికానికి ప్రథమసాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్నశ్రాద్ధే అని చెప్పాలి.

సూ॥ కాలే అధికార సిద్ధ్యర్థం యథాశక్తి సంభవత్పరిషత్ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే

క్రియ : సవ్యం చేసుకొని, అనగా జంధ్యాన్ని తిరిగి ఎడమభుజం మీదకి మార్చుకుని నీళ్లు వదలాలి. ఇప్పుడు బ్రాహ్మణులు "కురుష్వ" అనాలి.

సూ॥ తిలదర్భ హిరణ్యాక్షతాన్ గృహీత్వా ఆత్మ ప్రదక్షిణ త్రయం కృత్వా

క్రియ : దర్భలు, తిలలు, అక్షతలు, రూపాయి నాణెం గ్రహించి మూడుసార్లు ఆత్మప్రదక్షిణం చెయ్యాలి.

శ్లో॥ సమస్త సంపత్సమవాప్తిహేతవస్సముత్థితాపత్కుల ధూమకేతవః ।
అపార సంసార సముద్రసేతవః పునంతుమాం బ్రాహ్మణ పాదపాం సవః ।

ఆపద్ఘనధ్వాంత సహస్రభానవస్సమీహితార్థార్పణ కామధేనవః ।
సమస్తతీర్థాంబు పవిత్ర మూర్తయోరక్షంతు మాం బ్రాహ్మణ పాద పాంసవః

ఆధివ్యాధిహరంన్నృణాం మృత్యుదారిద్ర్యనాశనం ।
శ్రీ పుష్టికీర్తిదంవందే విప్రశ్రీ పాదపంకజం ।

విప్రౌఘదర్శనాత్సద్యః క్షీయంతే పాపరాశయః ।
వందనాన్మంగళావాప్తిరర్చనాదచ్యుతం పదం ।

నమో బ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయచ ।
జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః

మం. యావతీర్వై దేవతాస్తా స్సర్వా వేదవిదిబ్రాహ్మణే వసంతి। తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యోవేద విద్భ్యో దివే దివే నమస్కుర్యాన్నా శ్లీ లంకీర్తయే దేతా ఏవ దేవతాః ప్రీణాతి ।

పళ్లెంలో దర్భలు వగైరా నీటితో వదిలి భోక్తలకు నమస్కరించాలి.

(ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రాతిసాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధం కర్తుం ముఖ్యకాలో భూత్వా ।

(కర్త) కర్తుం అధికార సంపదస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు ।

అంటూ నువ్వులు పెడమరలుగా కుడిచేతితో తీసుకుని చూపుడు బొటనవేళ్లమధ్య నుంచి కిందికి పళ్లెములో వదలాలి.

(బ్రాహ్మణులు) కర్తుం అధికార సంపదస్తు అని అనాలి.

(సవ్యం) (కర్త) కాలశ్చ ।

(బ్రాహ్మణులు) ముఖ్యకాలోస్తు

(కర్త) పాకాదీనాం (బ్రాహ్మణులు) పవిత్రతాస్తు

(కర్త) సర్వేపాకాః (బ్రాహ్మణులు) శుచయో భవంతు

శ్లో॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చ మహాయోగిభ్య ఏవ చ ।
నమస్స్వధాయై స్వాహాయై నిత్యమేవ నమో

ఈశానః పితృః రూపేణ మహాదేవో మహేశ్వరః ప్రియతాం భగవానీశః పరమాత్మా సదాశివః

క్రియ : ముక్కుకొనపై అరచేతిని ఆనించాలి.

ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేసణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతి॥ అస్మత్ (యజమానస్య) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్నశ్రాద్ధే

అస్మత్ (యజమానస్య) పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం (మాతృపితామహీ ప్రపితామహీనాం) గోత్రాణాం ... శర్మాణాం (దాయినాం)

వసురుద్రాదిత్య రూపాణాం

సవ్యం ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం చ

ప్రాచీనావీతి॥ పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్నశ్రాద్ధం భవిష్యతీతితత్ర భవిష్యతి

క్రియ : ఒక దర్భను గ్లాసు సహాయముతో రెండు ముక్కలు చేసి గ్లాసులో పడవెయ్యాలి.

క్రియ : కర్త ఎడమచేతితో కూర్చను తీసుకుని కుడిచేతిని తాకించి కుడిచేతిలోకి మార్చుకుని (సోదరులుంటే వారి కుడి అరచేతులకు తాకించి) తిరిగి నీటిలో ముంచి తూర్పుముఖముగా కూర్చున్న విశ్వదేవస్థానములోని భోక్త కుడి అరచేతికి తాకించాలి.

సూ॥ అక్షత కుశానాదాయ । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకానాం విశ్వేషాం దేవానాం స్థానే ఆహవనీయార్థే క్షణంధృత్వా భవద్భిః । క్షణః ప్రసాదః కరణీయః (అని కర్త అనాలి)

(భోక్త) అస్తుకరణీయః అని అనాలి.

క్రియ : భోక్త శిరస్సున అక్షతలు చల్లి దర్భ చేతికి ఇవ్వాలి.

ఈ దర్భను భోక్త భోజన సమయంలో ప్రాణాహుతులు తీసుకునేదాకా ఉంగరపు వేలికి ధరించాలి. భోజనానంతరం తిరిగి ధరించాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) సతిలకుశానాదాయ । పితృ స్థానే హస్తోదకందత్వా । (పూర్వంలాగానే) కర్త హస్తోదకం తను తీసుకొని సోదరులకిచ్చి ఉత్తరముఖముగా పితృ (మాతృ) స్థానములో కూర్చున్న భోక్తకివ్వాలి.

సూ॥ యజమానస్య (కర్త 'అస్మత్' అనాలి)

పితృ పితామహ ప్రపితామహానామ్ ... గోత్రాణామ్ (తండ్రి, తాత, ముత్తాతల పేర్లకు ఈశ్వర శబ్దం చేర్చి చెప్పాలి) .... శర్మణామ్ లేదా

మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీనామ్ ... గోత్రాణామ్ (తల్లి, నాయనమ్మ, ముత్తవతల్లి పేర్లకు చివర 'ప' చేర్చి చెప్పాలి) దాయీనామ్ స్థానే ఆహవనీయార్థే క్షణంధృత్వా భవద్భిః । క్షణః ప్రసాదః (కర్త) కరణీయః (భోక్త) అస్తు కరణీయః అని చెప్పాలి. భోక్త శిరస్సున తిలలు చల్లి దర్భ చేతికి ఇవ్వాలి. (సవ్యం) ఈ దర్భను భోక్త ఉంగరపువేలికి విశ్వేదేవస్థాన భోక్తవలెనే ధరించాలి.

శ్లో॥ అక్రోధనై శ్శౌచపరై స్సతతం బ్రహ్మవాదిభిః ।
భవితవ్యం భవద్భిశ్చమయా చ శ్రాద్ధకర్మణి

క్రియ : భోక్తలకు నమస్కరించాలి.

పాద్యము (భోక్తల పాదప్రక్షాళనము) :

కర్త వేరే గ్లాసులో మడినీళ్లు తీసుకుని, ఆ గ్లాసు, ఉద్ధరణి, అక్షతలు, తిలలు, గంధం, దర్భలు, నెయ్యి బయటకు తీసుకెళ్లాలి. సోదరులుంటే వారు వారి చెంబులతో అనుసరించాలి. భోక్తలు వారి గ్లాసులతో అనుసరించాలి. ఇంటి ఆవరణలో బయలు ప్రదేశంగాని, అటువంటిది లేకపోతే ఇంటిగుమ్మం ముందుగాని ఈ కార్యక్రమం జరపాలి.

సూ॥గృహాంగణే గోమయేన మండలద్వయం సవ్యేన ఉత్తరే చతురశ్రమండలం। దక్షిణే ప్రాచీనావీతినావర్తులాకార మండలం కృత్వా

శ్లో॥ దక్షిణేవర్తులాకారం ఉత్తరే చతురశ్రమౌ

క్రియ : మొదట 6 అంగుళాల చతురస్ర ఆకారంలో ఆవుపేడ గాని లేక పసుపుతోగాని ప్రదక్షిణ క్రమంలో (గడియారం మ[illegible]లె చెయ్యి తి[illegible]లకాలి.

దీనిని దేవమండలం అంటారు. తరువాత దీనికి దక్షిణంగా 6 అంగుళాల దూరం వదిలి, ప్రాచీనావీతి చేసుకుని 6 అంగుళాల పరిమాణంలో గుండ్రంగా అప్రదక్షిణంగా (పై దానికి వ్యతిరేకంగా) అలకాలి. దీనిని పితృమండలం అంటారు. అనగా ఉత్తరంవైపు దేవమండలం దక్షిణంవైపు పితృమండలం ఉండాలి. దేవమండలం పరిమాణం ప్రాదేశమాత్రం అని, పితృమండలం పరిమాణం వితస్తి (జానెడు) అని ధర్మప్రవృత్తిలో ఉన్నది. అలికిన తరువాత చెయ్యి కడుగుకొని సవ్యం చేసుకోవాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికానాం విశ్వేషాం దేవానాంపాద్యస్థానే ఇదమిద మాసనం ।

క్రియ : చతురస్ర మండలము మీద దర్భ ఉంచాలి.

సూ॥ పాద్యస్థానే అర్చతప్రార్చత - మళ్లీ దర్భ ఉంచాలి.

సూ॥ పాద్యస్థానే దైవేక్షణ క్రియతాం - అక్షతలు చల్లాలి.

సూ॥ అయం గంధః

క్రియ : గంధం ఉంచాలి.

సూ॥ పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః । అక్షతలు ఉంచాలి.

అయం కుశః । దర్భలు ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదకేనైవ సకలారాధనై స్స్వర్చితమస్తు ।

క్రియ : దర్భ, అక్షతలు, ఉదకం పళ్లెములో వదలాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితా మహానాం ... గోత్రాణాం ... శర్మణాం .... (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీనాం గోత్రాణాం ... దాయీనాం) వసురుద్రాదిత్య రూపాణాంపాద్యస్థానే ఇదమిద మాసనం ।

క్రియ : వృత్తాకార మండలము మీద పెడమరలుగా దర్భ ఉంచాలి.

సూ॥ పాద్యస్థానే అర్చతప్రార్చత పెడమరలుగా తిలలు ఉంచాలి.

సూ॥ (సవ్యం) అయం గంధః । గంధము ఉంచవలె.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) పుష్పార్థా ఇమే తిలాః ।

క్రియ : పెడమరలుగా తిలలు ఉంచాలి.

సూ॥ అమీ కుశాః ।

క్రియ : పెడమరలుగా దర్భలు ఉంచాలి.

సూ॥ సకలారాధనై స్స్వర్చితమస్తు ।

క్రియ : దర్భ, తిలలు, ఉదకము పెడమరలుగా పళ్లెములో వదలాలి.

సూ॥ (సవ్యం) ప్రత్యఙ్ముఖో భూత్వా ।

క్రియ : కర్త సవ్యం చేసుకొని పడమర ముఖముగా కూర్చోవాలి. మండలాలకు తూర్పు దిక్కుగా వచ్చి విశ్వేదేవభోక్త మండలానికి పశ్చిమంగా తూర్పు ముఖంగా నిలబడాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః । (కర్త) స్వాగతం । (భోక్త) సుస్వాగతం అనాలి. దర్భను విశ్వదేవ స్థానములో ఉన్న భోక్త పాదాలమీదుగా తుడుస్తూ ఉత్తరప్రక్కగా ఉంచవలె.

సూ॥ పాద్యస్థానే (కర్త) ఇదమాసనం । (భోక్త) సుఖాసనం అనాలి. కూర్చునే ఆసనము మీద రెండు దర్భలు తూర్పు అగ్రంగా ఉంచాలి. భోక్త ఆసనముమీద కూర్చోవాలి.

(కర్త) పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః ఇదంవః పాద్యమిదం వః పాద్యం

క్రియ : పాదాలపై నీరు చల్లాలి.

(భోక్త) సుపాద్యం

సూ॥ శన్నోదేవీ రభిష్టయ ఆపోభవంతుపీతయే । శంయోరభిస్రవంతునః ।

సూ॥ పవిత్రం విసృజ్య ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచాలి. చతురస్రమండలం మీద ఇత్తడి పళ్లెం పెట్టి దానిలో భోక్త కాళ్లుండేటట్లు తూర్పుముఖంగా కూర్చోపెట్టాలి. కింది మంత్రం చదువుతూ కర్త భోక్త పాదాలు తాకుతూ కడగాలి. సీలమండనుంచి వేళ్లవరకు ఆ క్రమంలో కడగాలి. ఈ సమయంలో భోక్తదర [illegible]ర్భను తాకు[illegible]ాలి.

మం. చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన పూతస్తరతి దుష్కృతాని। తేనపవిత్రేణ శుద్ధేనపూతా అతిపాప్మాన మరాతింతరేమ। లోకస్య ద్వారమర్చిమత్పవిత్రం। జ్యోతిష్మద్భ్రాజమానం మహస్వత్। అమృతస్య ధారా బహుధా దోహమానం చరణంనోలోకే సుధితాం దధాతు। నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ గో బ్రహ్మణహితాయ చ। జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమో నమః।

సూ॥ పవిత్రంధృత్వా

మం. శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోసి దేవోవ స్సవితోత్పునా త్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ-వసోస్సూర్యస్య రశ్మిభిః

క్రియ : పవిత్రము ధరించవలె. కర్త కుడి హస్తమున నేయి రాసుకొని భోక్త పాదముల బొటనవ్రేళ్ల క్రింద హస్తముంచి పై నుంచి నీరు పోసి ఆ పాదోదకమును తన శిరస్సున చల్లుకొనవలె. సోదరులమీద కూడా చల్లాలి. ఈవిధంగా చల్లుకోనక్కరలేదని పైతృక సంగ్రహంలో ఉన్నది.

మం॥ (భోక్త) మయిమహో మయియశో మయీం ద్రియంవీర్యం।

క్రియ : కర్త భోక్త చేతిమీద (కడుగుకోడానికి) నీళ్లు పోయ్యాలి.

సూ॥ పితృపితామహప్రపితామహాః (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యాః)

(కర్త) స్వాగతం (భోక్త) సుస్వాగతం

క్రియ : దర్భనుపితృస్థాన భోక్త పాదాలమీదుగా తుడుస్తూ దక్షిణ దిక్కుగా వదలాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతీ అస్మత్ పితృ (మాతృ)

పితామహ (పితామహీ) ప్రపితామహాః (ప్రపితామహ్యాః) ... గోత్రా ... శర్మాణః (దాయీ) వసురుద్రాదిత్యరూపాః ఇదం వః పాద్యం ఇదం వః పాద్యం (భోక్త) సుపాద్యం

మం. శన్నోదేవీరభీష్టయ ఆపోభవంతు పీతయే శంయోరభి శ్రవంతునః

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచాలి. వర్తుల మండలంమీద భోక్త పాదాలుండేటట్లు ఉత్తర ముఖంగా కూర్చోపెట్టి కింది మంత్రం చదువుతూ కర్త భోక్త పాదాలు తాకుతూ కడగాలి. సీలమండ నుండి వేళ్లవరకు ఆ క్రమంలో కడగాలి. ఈ సమయంలో భోక్త దర్భతో కర్తను తాకుతూ ఉండాలి. సవ్యం। పవిత్రం। విసృజ్య।

మం. చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం

యేన పూతస్తరతి దుష్కృతాని ।

తేనపవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా

అతిపాప్మాన మరాతింతరేమ ।

లోకస్యద్వారమర్చిమత్పవిత్రం ।

జ్యోతిష్మత్ భ్రాజమానం మహస్వత్ ।

అమృతస్యధారా బహుధాదోహమానం ।

చరణం నో లోకేసుధితాం దధాతు ।

శ్లో॥ నమోబ్రహ్మణ్య దేవాయ గోబ్రాహ్మణ హితాయ చ

జగద్ధితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమోనమః

సూ॥ కర్తాపవిత్రం ధృత్వా । ప్రాచీనావీతీ

క్రియ : పవిత్రం ధరించి ప్రాచీనావీతి చేసుకోవాలి.

మం. శుక్రమసి జ్యోతిరసి తేజోసి దేవో వస్సవితో త్పునాత్వ

చ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్యరశ్మిభిః ।

క్రియ : కర్త కుడి చేతికి నెయ్యి రాసుకుని భోక్త పాదాల బొటన వేళ్ల కింద ఆ హస్తముంచి పై నుంచి నీరు పోసి ఆ పాదోదకా[illegible] తలమీద [illegible]లి.

(భోక్త) మం॥ మయిమహో మయియశో మయీంద్రియం వీర్యం

క్రియ : కర్త భోక్త చేతిమీద నీళ్లు పొయ్యాలి.

(సవ్యం) కర్తా స్వయంచ పాదౌ ప్రక్షాళ్య । ఈశాన్యముఖ ఉపవిశ్య ఆచమ్య । విశ్వే దేవాః ప్రాఙ్ముఖాః । పితర ఉదఙ్ముఖాః । ఆచమ్య । భోక్తురాచ మనాత్పూర్వం కర్తురాచమనం విధిః ।

క్రియ : కర్త సవ్యం చేసుకుని వేరే నీళ్లతో పాదములు కడుగుకొని గ్లాసులో నీళ్లు పారబోసి వేరేనీళ్లు గ్లాసులో పోసుకుని దేవమండలానికి ఉత్తరంగా ఈశాన్యముఖముగా కూర్చొని ఆచమనము చేసి పవిత్రం విసర్జించి (ముడివిప్పి) కొత్త పవిత్రం ధరించాలి. విశ్వదేవ స్థానములో భోక్త తూర్పు ముఖముగాను, పితృ (మాతృ) స్థానములో భోక్త ఉత్తరముఖముగాను ఉండి ఆచమనం చేయవలె. తదుపరి విడిచిన పవిత్రంతో సహ పాద ప్రక్షాళనకు తీసికెళ్లిన వస్తువులను అక్కడే ఉంచి వాటిమీద పీటలు బోర్లించాలి.

ఆసనములు :

కర్త, భోక్తలు లోపలికి వెళ్లాలి. భోక్తలు వారి ఆసనముల వెనుక నిలబడాలి. కర్త తూర్పుముఖంగా కూర్చుని పురాణాచమనం చెయ్యాలి.

ఓం కేశవాయ స్వాహా ... శ్రీకృష్ణాయ నమః । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః భూర్భువస్సువ స్వాహాస్తాం అయంవోవిష్టరః । అత్రోపవిశంతుభవంతః । విశ్వేదేవ స్థానములో ఆసనము మీద రెండు దర్భలు తూర్పు అగ్రంగా ఉంచి బొటనవ్రేలు కాక తక్కిన నాలుగు వేళ్లతో విశ్వేదేవ భోక్త చెయ్యి పట్టుకొని ఆసనంమీద కూర్చో పెట్టాలి. అప్పుడు భోక్త అత్రోపవిశామః । అనాలి. (ప్రాచీనావీతి।) పితృపితామహ ప్రపితామహాః । (మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః) భూర్భువస్సువస్స్వధాస్తాం అయంవోవిష్టరః అత్రోపవిశంతు భవంతః । పితృ (మాతృ) స్థానములో ఆసనము మీద మూడు దర్భలు దక్షిణాగ్రాలుగా ఉంచి భోక్తను విశ్వేదేవ భోక్తనువలెనే కూర్చో పెట్టాలి. (భోక్త) అత్రోపవిశామః అనాలి ఇక్కడి నుంచి భోక్తలు వారు చెప్పవలసిన మంత్రాలు మాత్రమే ఉచ్చరించుచూ ఇతరత్రా మౌనం పాటించాలి. సూ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతీ)

యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః ।) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మ (సవ్యం) (కర్మ) కరిష్యే । (భోక్తలు) కురుష్వ అనాలి. పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

క్రియ : పితృస్థాన భోక్త భజన స్థలంలో దర్భలుంచి వాటిని ఎత్తి మళ్లీ ఉంచి నీళ్లు చల్లాలి.

ఎడమచేతిలో నువ్వులు తీసుకుని కింది మంత్రం చదువుతూ కుడిచేత్తో తూర్పున ప్రారంభించి గదికి నాలుగువైపులా నువ్వులు చల్లాలి.

మం. అపహతా అసురా రక్షాగ్ంసి పిశాచా యేక్షయంతి పృథివీమను । అన్యత్రేతో-
గచ్ఛంతు యత్రైషాం గతంమనః ।

సూ॥ పిత్రార్థ బ్రాహ్మణ భోజనస్థానే దర్భేణ సంమృజ్య । దర్భేణతూష్ణీ ముద్ధృత్యావోక్ష్య ఉదీరతామవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితరస్సోమ్యాసః । అసుంయఈయురవృకా ఋతజ్ఞా స్తేనోవంతుపితరో హవేషు ।

సూ॥ ఇతికూర్చోదకేనావోక్ష్య । ఉద్ధృత్య । తిలాన్ వికిరేత్ । తూష్ణీం వర్తులాకార మండలత్రయం కృత్వా ।

క్రియ : కూర్చతో తాకించిన మూడుచోట్ల ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి మూడు చిన్న మండలములు గుండ్రముగా చేయాలి. (నీళ్లతో అప్రదక్షిణంగా అలకాలి)

సూ॥ తిలదర్భాన్ నిక్షిప్య । తదుపరి తిలోదకేనావోక్ష్య ।

క్రియ : మూడు మండలములమీద వేరువేరుగా పెడమరలుగా తిలలు, నిలువుగా దర్భలు ఉంచుతూ కర్త ఇలా అనాలి.

సూ॥ పితరో హవేషు । పితామహా హవేషు । ప్రపితామహాహవేషు । (మాతరో హవేషు । పితామహ్యోహవేషు । ప్రపితామహ్యోహవేషు)

(సవ్యం) సూ॥ విశ్వేదేవస్థానే సవ్యేన యవోదకేనా వోక్ష్య తూష్ణీం చతురస్ర మండలద్వయం కృత్వా

క్రియ : విశ్వదేవస్థానములో యవలు (లేక అక్షతలు) నీరు చల్లాలి.

అచట నాలుగు పలకలుగా రెండు మండలములు పశ్చిమం నుంచి తూర్పుకి ప్రదక్షిణంగా చెయ్యాలి.

సూ॥ యవదర్భాన్ నిక్షిప్య ।

క్రియ : యవలు (అక్షతలు) నిలువుగా తూర్పు అగ్రంగా దర్భలు రెండు మండలములమీద ఉంచుతూ ఇలా అనాలి.

సూ॥ పురూరవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవా హవేషు । ఆర్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవా హవేషు ।

సూ॥ తిలాక్షతదర్భానాదాయ గాయత్ర్యాచాత్మా నంపాకద్రవ్యాణి చ సంప్రోక్ష్య॥

మం. ఓం భూర్భువస్సువః ... దయాత్ ॥

క్రియ : తిలలు, అక్షతలు, దర్భలు, నీళ్లు చేతిలో తీసుకుని పై గాయత్రీ మంత్రం చదువుతూ కర్త తనమీద (సమిష్టిగా అయితే సోదరులమీద) అక్కడ ఉన్న ద్రవ్యాలు మీద నీళ్లు మాత్రం చల్లాలి.

శ్లో॥ అపవిత్రః పవిత్రోవాసర్వావస్థాంగతోపివా ।
యస్మరే త్పుండరీకాక్షం సబాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః ॥

క్రియ : వండిన పదార్థాలన్నింటిమీద (మూతలు తీయించి) నీళ్లు చల్లాలి.

సూ॥ అన్నాది పాకద్రవ్యాణిసంప్రోక్ష్య

సూ॥ (కర్త) శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః పదార్థా దేశతః కాలతశ్చశ్రాద్ధయోగ్యా ముఖ్యాభవంత్వితి భవంతో బ్రువంతు (భోక్తలు) శ్రాద్ధయోగ్యాముఖ్యాభవంతు ।

శ్లో॥ శ్రాద్ధకాలే గయాంధ్యాత్వా ధ్యాత్వా దేవం జనార్దనం ।
వస్వాదీంశ్చపితౄన్ ధ్యాత్వాతత శ్రాద్ధం (కర్త) ప్రవర్తయే । (భోక్తలు) ప్రవర్తయ

విశ్వేదేవార్చన : కర్త కుడిమోకాలు, ఎడమపాదం నేలపై ఆన్చి ఉత్తరముఖంగా భోక్తకు దగ్గరగా కూర్చోవాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞికానాం విశ్వేషాందేవానా (కర్త) మిద మిదమాసనం

క్రియ : విశ్వదేవ స్థానంలో రెండు దర్భలు తూర్పు అగ్రాలుగా ఉంచాలి. భోక్త-సుఖాసనం అనాలి.

సూ॥ హస్తోదకందత్వా ।

క్రియ : ఎడం చేత్తో కూర్చతో నీటిని తన కుడిహస్తమున చల్లుకొని సోదరుల కుడిచేతుల్లో చల్లి కుడిచేత్తో భోక్త కుడిహస్తమున చల్లాలి.

సూ॥ విశ్వేదేవ దైవేక్షణః క్రియతాం ।

క్రియ : భోక్త శిరస్సుమీద అక్షతలు చల్లి దర్భచేతికి ఇవ్వాలి.

సూ॥ ఓం తథా । (కర్త) ప్రాప్నువంతుభవంతః (భోక్త) ప్రాప్నవామ.

తతః ప్రదక్షిణ్యేన దర్భేషు అర్ఘ్యపాత్రే అసాద్య । ఉపరిదర్భానాస్తీర్య ।

క్రియ : రెండు చతురస్ర మండలములమీద తూర్పు, పడమరలుగా దర్భలు ఉంచి వాటిమీద రెండు అర్ఘ్యపాత్రలను (దొన్నెలు) నిలువుగా (తూర్పు పడమరగా) బోర్లించి వాటిపైన దర్భలుంచాలి.

సూ॥ ఉత్తానే ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : దొన్నెలు తిరగేసి కూర్చతో నీటిని తీసుకొని ఆ రెండు దొన్నెలపై చల్లాలి.

సూ॥ ఉద్ధృత్య । పునః ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : దొన్నెలను విడివిడిగా ఎత్తి మళ్లీ కింద ఉంచి వాటిని కూర్చతో నీరు చల్లాలి.

సూ॥ యవాన్ వికీర్య । (రెండుసార్లు చెప్పాలి)

క్రియలు : యవలు (లేక అక్షతలు) రెండు దొన్నెలలోను ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదకమాపూర్య । (రెండుసార్లు) దొన్నెలలో నీళ్లు పోయాలి. ప్రతిదొన్నెలోను పోసే నీరంతా ఒకేసారిగా పోయాలి.

మం. శన్నోదేవీరిత్యభిమంత్ర్య । శన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపోభవంతు పీతయే । శంయోరభిస్రవంతునః । ద్విస్తూష్ణీం । యవోసిధాన్యరాజో వా వారుణో మధు సంయుతః । నిర్ణోదస్సర్వ పాపానాం పవిత్రమృషిభిస్మృతం ।

క్రియ : రెండు హస్తములు దోసిలివలె తూర్పు దొన్నెవైపు చూపుతూ పై మంత్రాన్ని తిరిగి ఇదేవిధంగా పడమరవైపు దొన్నెకు చేయాలి పఠించాలి.

సూ॥ యవాన్ నిక్షిప్య ।

క్రియ : యవలు లేక అక్షతలు వాటిలో ఉంచవలె.

సూ॥ అర్ఘ్యపాత్రయోరయం గంధః । వాటిలో రెండుసార్లు గంధమునుంచవలె.

సూ॥ పుష్పార్థాఇమే అక్షతాః (రెండుసార్లు)

క్రియ : వాటిలో అక్షతలు ఉంచాలి.

సూ॥ ఇమే కుశాః । ఇమే కుశాః ।

క్రియ : వాటిలో దర్భలుంచాలి.

సూ॥ కూర్చోదకేనైవ అష్టార్ఘ్యైస్సంపూర్ణార్చన మస్తు (రెండుసార్లు) ఇమానిశ్రీ, తులసీ, భంగరాజ, దర్భపత్ర, తృణానిచ । ఔదుంబరపర్ణైః ప్రచ్ఛాదయతిదర్భైర్వా ।

క్రియ : కూర్చతో వేరువేరుగా రెండు దొన్నెలయందు ఉదకముంచి పైన దర్భలుగాని, మేడిఆకులు గాని ఉంచాలి.

సూ॥ పురూరవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యో వోజుష్టం గృహ్ణామి । అత్రచ ఆర్ద్రవ సంజ్ఞకేభ్యో విశ్వేభ్యోదేవేభ్యోవోజుష్టం గృహ్ణామి । వః పాత్రే (కర్త) సంపన్నే (భోక్త) సుసంపన్నే (కర్త) స్వాహార్ఘ్యాః స్వాహార్ఘ్యాః (భోక్త) స్వామర్ఘ్యో

క్రియ : కర్త హస్తములతో దొన్నెలను తాకాలి.

సూ॥ పురూర వార్ద్రవ సంజ్ఞకాన్ విశ్వాన్ దేవాన్ భవత్సుభవత్సుచ ఆవాహయిష్యే॥ (భోక్త) ఆవాహయ

క్రియ : ఎడమచేతితో భోక్త కుడికాలు తాకాలి. రెండు దర్భలను గంధములో ముంచి అక్షతలు అంటించి విశ్వదేవ స్థానములోని భోక్త శిరస్సుమీద ఉంచి కర్త కింది మంత్రము చెప్తూ నమస్కరించవలె.

మం. విశ్వేదేవాస ఆగతశ్రృణుతామ ఇమగ్ంహవం । ఏదంబర్హిర్నిషీదత ।

విశ్వేదేవాశ్శృణుతే మగ్ం హవంమేయే అంతరిక్షేయ ఉపద్యవిష్ఠ । యె అగ్ని

జిహ్వా ఉతవాయజత్రా ఆసద్యాస్మిన్బర్హిషి మాదయధ్వం ।

శ్లో॥ ఆగచ్ఛంతుమహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః । ఏహ్యత్రవిహితా శ్రాద్ధే (కర్త) సావధానా భవంతుతే । (భోక్త) సావధానాస్మః అనాలి.

సూ॥ (హస్తోదకం దత్వా)

క్రియ : కూర్చతో కర్త హస్తోదకము తీసికొని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ దర్భన్నినీయ ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో పెట్టుకొని మొదటిదొన్నె పై దర్భలు భోక్తకిచ్చి, కింది దర్భలతో సహ దొన్నెను తీసుకుని ఎడమచేతిలో ఉంచుకుని కుడిమోకాలుపై ఆన్చి కుడిచేతితో మూయాలి.

మం. యాదివ్యా ఆపః పయసాసంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉత పార్థివీర్యాః ।

హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్స్యోనా స్వాహా భవంతు ।

సూ॥ పురూరవసంజ్ఞకా విశ్వేదేవా (కర్త) ఇదంవో అర్ఘ్యం । (భోక్త) అస్త్వర్ఘ్యం

క్రియ : ఇప్పుడు ఎడమచేతిలోని దొన్నెలోని జలాన్ని కుడిచేతిద్వారా భోక్త కుడిచేతిలోకి వదలాలి. ఈ సమయంలో సోదరులతో కలిసి పెడుతుంటే వారి చేతులు క్రమంగా కర్త ఎడమచేతిమీద ఉంచాలి. ఈ నీళ్లు నేలపై పడకూడదు కాబట్టి కింద పళ్లెం ఉంచాలి. (దొన్నెలు చిరగకుండా దృఢంగా ఉండాలి) భోక్త కుడివైపున తూర్పు అగ్రంగా ఒక దర్భవేసి దానిమీద ఖాళీదొన్నెను బోర్లించి చేతిలోని దర్భలు పళ్లెంలో వదలాలి. పవిత్రం ధరించాలి

సూ॥ పునఃహస్తే శుద్ధోదకం దర్భంనినీయ

క్రియ : మళ్ళీ కూర్చతో హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్తకీయాలి. దర్భచేతికి ఇయ్యాలి.

మం. యాద్దివ్యా అపః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః ।

హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శగ్ స్యోనా స్వాహా భవంతు । ఆర్ద్రవ సంజ్ఞకా

విశ్వేదేవా । (కర్త) ఇదం వో అర్ఘ్యం ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచి రెండవదొన్నె, పై దర్భలు భోక్తకు ఇచ్చి కింది దర్భలు కర్త తీసుకొని అదివరకులాగానే అర్ఘ్యమివ్వాలి. (భోక్త) అస్త్వర్ఘ్యం అనాలి.

భోక్త కుడివైపున ఉన్న దర్భమీద అదివరకటి దొన్నె పక్క ఈ అర్ఘ్యపాత్రను బోర్లించాలి. చేతిలోని దర్భలను పళ్ళెంలో వదిలేయాలి. పవిత్రం ధరించాలి.

సూ॥ తత శ్శుద్ధోదకమ్ । విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః పాత్రేస్థానే స్థః ।

భోక్త : స్వస్థానమసి ! తతశ్శుద్ధోకం

క్రియ : కూర్చతో హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్తకీయాలి.

తతః అర్చనం : అర్చత ప్రార్చతప్రియమేధాసో అర్చత । అర్చంతుపుత్రకా ఉతపురన్న ధృష్ణ్వర్చత అర్చతప్రార్చత గంధద్వారాందురాధర్ షాం నిత్యపుష్టాంకరీషిణీం ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాంతా మిహోపహ్వాయేశ్రియం । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః । (కర్త) యథాభాగశః అమీవోగంధాః ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి ఆకులోని గంధాన్ని ఆకుతోసహా భోక్తకీయాలి. (భోక్త) సుగంధాః అనాలి. కర్త పవిత్రం ధరించాలి.

మం॥ ఆయనేతే పరాయణే దూర్వారోహంతు పుష్పిణీః॥ హ్రదాశ్చపుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే । పురురవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః ।

సూ॥ పుష్పార్థా ఇమే అక్షతాః

క్రియ : భోక్త శిరస్సుమీద అక్షతలు ఉంచాలి. (భోక్త) సుపుష్పాణి అనాలి.

మం. ధూరసిధూర్వ ధూర్వంతం ధూర్వతం యోస్మాన్ ధూర్వతితం ధూర్వయం

వయంధూర్వామః ।

క్రియ : భోక్త కుడి అరచేతిలో కూర్చ తాకించాలి.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః (కర్త) ఉదకద్రవ్యేణైవసాంకల్పికోవో ధూపః

క్రియ : ఉదక రూపముగా అగరు ధూపము చూపాలి. (మానసికముగా భావన చేయాలి) (భోక్త) సుధూపః । అనాలి.

మం. ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదో పఘ్నన్నిర్‌ఋతిం మమ । పశూగ్‌శ్చ మహ్యామావహ

జీవనంచ దిశోదిశ ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికా విశ్వేదేవాః । (కర్త) పూర్వదిక్థల-

మిదంవోజ్యోతిః ।

క్రియ : దీపాన్ని చూపాలి. (భోక్త) సుజ్యోతిః । అనాలి. లోగడ చేసిన దీపారాధనలో నూనె వేయాలి.

మం. యువాసువాసాః పరివీత ఆగాత్స ఉశ్రేయా న్భవతి జాయమానః । తంధీరాసః

కవయ ఉన్నయంతి స్వాధియోమనసా దేవయంతః ।

సూ॥ పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః । అంతఃప్రావరణార్థం బహిః ప్రావరణార్థం వః ఆచ్ఛాదనార్థం ఇదం వోవాసః । (భోక్త) సువాసః

క్రియ : తడిపిన పంచె, ఉత్తరీయం ఇవ్వాలి. (చాలామంది ఇక్కడ "వస్త్రార్థం సాక్షతాఇమేకుశాః" సుకుశాః (భోక్త) అని దర్భలు, అకతలు ఇస్తున్నారు ఇది సరికాదు. కనీసం ప్రత్యామ్నాయంగా యజ్ఞోపవీతం ఇవ

సూ॥ వః ఆచ్ఛాదనార్థం, పవిత్రార్థం, అలంకరణార్థం సాక్షతా ఇమే కుశాః। (భోక్త) సుకుశాః। అర్చనం సంపూర్ణం। అస్తు సంకల్పసిద్ధి రస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు (భోక్త) భవతాం। అస్తు సంకల్ప సిద్ధిః।

కర్త : భవదనుజ్ఞయా పిత్రాద్యర్చనం (మాత్రాద్యర్చనం) కరిష్యే।

క్రియ : పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి. (భోక్త) కురుష్వ। అనాలి.

పిత్రాద్యర్చనం : కర్త ఎడమమోకాలు, కుడిపాదం నేలమీద ఆనేటట్లు దక్షిణముఖంగా పితృస్థాన భోక్త ఎదురుగా కూర్చోవాలి. ప్రాచీనావీతీ

సూ॥ పితృ (మాతృ) స్థానే హస్తోదకం దత్వా।

క్రియ : హస్తోదకము కర్త (సోదరులు) తీసుకొని పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం .... గోత్రాణాం .... శర్మణాం .... (మాతృ పితామహీ ప్రపితా మహీనాం గోత్రాణాం .... దాయీనాం) వసురుద్రాదిత్యరూపాణా (కర్త) మిదమిద మాసనం।

క్రియ : పితృ (మాతృ) స్థానములో భోక్త పీట కింద మూడు దర్భలు ఉంచవలె. (భోక్త) సుఖాసనం అనవలె.

సూ॥ హస్తోదకం దత్వా అస్మత్ పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే క్షణః క్రియతామ్। ఓం తథా (కర్త) ప్రాప్నువంతు భవంతః (భోక్త) ప్రాప్నవామ

క్రియ : భోక్త శిరస్సుపై తిలలు చల్లి దర్భచేతికివ్వాలి అనాలి.

సూ॥ తతోదక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు దక్షిణాపవర్గ త్రీణి అర్ఘ్యపాత్రాణ్యా సాద్య।

క్రియ : ప్రతి వృత్తాకారమండలంమీద (ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి) పెడమరలుగా విడిగా మూడేసి దర్భలుంచి వానిమీద నిలువుగా దొన్నె (అర్ఘ్యపాత్ర)లు బోర్లించాలి. ఈ దొన్నెలతో క్రియలన్నీ ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికే

సూ॥ ఉపరిదర్భానాస్తీర్య।

క్రియ : వాటిమీద పెడమరలుగా దర్భలుంచాలి.

సూ॥ ఉత్తానాని[ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : దొన్నెలు తిరగతీసి కూర్చతో నీటిని తీసుకొని ఆ మూడు దొన్నెలమీద చల్లాలి.

సూ॥ ఉద్ధృత్య ।

క్రియ : దొన్నెలు ఎత్తి మళ్లీ కింద పెట్టాలి.

సూ॥ పునః ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : మరల కూర్చతో నీటిని తీసుకొని ఆ మూడు దొన్నెలలో చల్లాలి.

సూ॥ తిలాన్వికీర్య ।

క్రియ : వాటిలో పెడమరలుగా తిలలు ఉంచాలి.

సూ॥ ఉదకమాపూర్య ।

క్రియ : వాటిలో పెడమరలుగా ఉదకము పోయాలి.

మం. శన్నోదేవీరిత్యభిమంత్ర్య । శన్నోదేవీరభిష్టయ ఆపోభవంతు పీతయే । శంయోరభి స్రవంతునః ।

క్రియ : బోర్లగా కుడిహస్తముపై ఎడమ హస్తము ఉంచి విడివిడిగా ఆ మూడు దొన్నెలవైపు చూపుతూ కింది మంత్రం చదవాలి.

మం॥ తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవోదేవనిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్నవస్వధ ఏహి।

అస్మత్ పితరం ....గోత్రం ....శర్మాణం(మాతరం .... గోత్రాం ... దాయిాం....) వసురూపం (వసురూపాం) ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినస్స్వధానమః ।

క్రియ : ఎడమ మోకాలు నేలకాన్చి, ఎడమచెయ్యి కుడిచేతిమీదుగా నేలకాన్చి, కుడిబొటన వ్రేలితో తడి చేసుకొని తిలలు గ్రహించి మొదటిదొన్నెలో పెడమరలుగా ముంచవలె.

మం॥ తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవోదేవ నిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్నవస్స్వధ ఏహి । అస్మత్ పితామహం ... గోత్రం ... శర్మాణం రుద్రరూపం (పితామహీం ... గోత్రాం .... దాయిాం ....) రుద్రరూపాం ఇమా[illegible] ణయా[illegible] నమః

క్రియ : మొదటి దొన్నెలోలాగానే రెండవ దొన్నెలో చెయ్యాలి.

మం॥ తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవోదేవనిర్మితః । ప్రత్నవద్భిః ప్రత్న వస్స్వధ ఏహి । అస్మత్ ప్రపితామహం ... గోత్రం ... శర్మాణం ఆదిత్యరూపం (ప్రపితామహీం ..... గోత్రాం .... దాయీం ....) ఆదిత్యరూపాం ఇమాన్ లోకాన్ ప్రీణయాహినస్స్వధా నమః

క్రియ : మొదటి రెండు దొన్నెల్లోలాగానే మూడవ దొన్నెలో చెయ్యాలి.

సూ॥ (సవ్యం) అర్ఘ్యపాత్రేషు ఆయం గంధః । (3సార్లు) పవిత్రం తీసి మూడు దొన్నెలయందు గంధముంచి పవిత్రం ధరించాలి.

సూ॥ పుష్పార్థాఇమేతిలాః ।

క్రియ : మూడు దొన్నెలలోను, నువ్వులు ఉంచాలి.

సూ॥ అయంకుశః

క్రియ : మూడు దొన్నెలలోను దర్భలుంచాలి.

సూ॥ కూర్చోదకేనైవ అష్టార్ఘ్యైస్సంపూర్ణార్చన మస్తు । ఔదుంబర పర్ణైః ప్రచ్ఛాదయతిదర్భైర్వా ।

క్రియ : కూర్చతో మూడు దొన్నెలయందు ఉదకం చల్లి పైన పెడమరలుగా దర్భలు గాని మేడిఆకులుగాని మూతగా ఉంచాలి. కింది మంత్రం చెప్పాలి.

సూ॥ పిత్రే తేవోజుష్టం గృహ్ణామి । పితామహా యతేవోజుష్టంగృహ్ణామి ·। ప్రపితామహా యతేవోజుష్టం గృహ్ణామి । (మాత్రేతేవోజుష్టం గృహ్ణామి । పితామహ్యై తేవోజుష్టం గృహ్ణామి । ప్రపితామహ్యైతేవోజుష్టం గృహ్ణామి ।

(కర్త) వః పాత్రాణి సంపన్నాని । (భోక్త) సుసంపన్నాని అనాలి.

(కర్త) స్వధార్ఘ్యాః స్వధార్ఘ్యాః సంత్వర్ఘ్యాః । (భోక్త) సంత్వర్ఘ్యాః పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్ .... గోత్రాన్ .... శర్మణః (మాతృ పితామహీ ప్రపితా మహీః .... గోత్రాః .... దాయీః) వసురుద్రాదిత్య రూపాన్ భవత్సు భవత్సు చ ।

క్రియ : (కర్త) ఆవాహయిష్యే । అని ఎడమ చేత్తో భోక్త ఎడంకాలు తాకి తరవాత రెండు దర్భలను గంధములో ముంచి వాటికి తిలలు అంటించి పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్త శిరస్సు మీద ఉంచాలి. (భోక్త) ఆవాహయ అనవలె.

అనంతరం కర్త సవ్యం చేసుకుని భోక్తకు నమస్కరిస్తూ కింది మంత్రం చెప్పాలి.

మం. ఉశంతస్త్వాహవామహ ఉశంతస్స మిధీమహి । ఉశన్నుశత ఆవహ । పితౄన్ హవిషే అత్తవే । ఆయంతునః పితర స్సోమ్యాసోగ్నిష్వాత్తాః పథిభి ర్దేవయానైః అస్మిన్ యజ్ఞే స్వధయా మదం త్వధి బ్రువంతుతే అవంత్వ స్మాన్ ।

సూ॥ (కర్త) సావధానాభవంతుతే । (భోక్త) సావధానాస్మః

క్రియ : పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్త చేతికి కూర్చ తాకి ఉంచాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతీ । హస్తేశుద్ధోదకం । దర్భన్నినీయ ।

క్రియ : ప్రాచీనావీతి చేసుకొని, కూర్చతో హస్తోదకం తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచి మొదటి దొన్నె పైదర్భలు భోక్తకిచ్చి, కింది దర్భలతో సహా దొన్నెను గ్రహించి ఎడమచేతిలో ఉంచుకుని ఎడమమోకాలుపై ఆన్చి కుడిచేత్తో మూయాలి.

మం. యాదివ్యా ఆపః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః । హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా స్సుధా భవంతు । పితః ..... గోత్ర .... శర్మన్ వసురూప (మాతః .... గోత్రే .... దాయి .... వసురూపే) (కర్త) ఇదం తే అర్ఘ్యం ।

క్రియ : (కర్తలు ఒకరికన్న ఎక్కువ ఉంటే వారి ఎడమ హస్తములు క్రమముగా ప్రధానకర్త ఎడమ హస్తానికి పైన ఉంచవలె. దొన్నెను చినిగిపోకుండా ఎడమచేతితో జాగ్రత్తగా పట్టుకుని ఆ దొన్నెలోని జలమును, పై [illegible] ఉం[illegible] [illegible]స్తము ద్వారా భోక్త కుడి హస్తమున అర్ఘ్యమివ్వాలి. [illegible] [illegible]ర్ఘ్యం [illegible]క్తకు

ఎడమపక్క దక్షిణాగ్రంగా దర్భనుంచి దానిపైన ఖాళీ అయిన అర్ఘ్యపాత్రను బోర్లించాలి. తరవాత ఇదేవిధంగా పితామహ ప్రపితామహులకు అర్ఘ్యం ఇచ్చిన తర్వాత ఖాళీ పాత్రలను ఈ దర్భపైనే క్రమంగా బోర్లించాలి. ప్రతిసారీ చేతిలోనున్న దర్భలను పళ్లెంలో వదలాలి.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కూర్చతో హస్తోదకం తను సోదరులు తీసికొని, తర్వాత భోక్తకియ్యాలి.

సూ॥ దర్భన్నినీయ

క్రియ : మొదటి దొన్నెతో చేసినట్లే రెండవదొన్నెతో చెయ్యాలి.

మం. యాదివ్యా ఆపః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనా స్వధాభవంతు । పితామహః .... గోత్ర .... శర్మన్ రుద్రరూప (పితామహి .... గోత్రే .... దాయీ .... రుద్రరూపే) (కర్త) ఇదం తే అర్ఘ్యం ।

క్రియ : మొదటి దొన్నెతో ఇచ్చినట్లే అర్ఘ్యం ఇవ్వాలి. ఎడమచేతిదొన్నెలోని జలమును అర్ఘ్యమివ్వవలె. (భోక్త) అస్త్వర్ఘ్యం అనవలె.

సూ॥ తతశ్శుద్ధోదకమ్ ।

క్రియ : కూర్చతో నీటిని భోక్త హస్తమందుంచవలె.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా । కూర్చతో హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్తకీయవలె.

సూ॥ దర్భన్నినీయ

క్రియ : అదివరకులాగానే మూడవదొన్నెతో చెయ్యాలి.

మం. యాదివ్యా ఆపః పయసా సంబభూవుర్యా అంతరిక్ష ఉతపార్థివీర్యాః । హిరణ్యవర్ణా యజ్ఞియాస్తాన ఆపశ్శగ్గ్ స్యోనాస్స్వధా భవంతు । ప్రపితామహ .... గోత్ర .... శర్మన్ ఆదిత్యరూప (ప్రపితామహి ... గోత్రే .... దాయి .... ఆదిత్యరూపే) (కర్త) ఇదం తే అర్ఘ్యం

క్రియ : దొన్నెలోని జలమును, అదివరకులాగానే అర్ఘ్యం ఇవ్వాలి. భోక్త అస్త్వర్ఘ్యం అనాలి.

సూ॥ తతశ్శుద్ధోదకమ్ ।

క్రియ : కూర్చతో నీటిని భోక్త హస్తమందుంచవలె.

సూ॥ పితృపితామహః ప్రపితామహేభ్యః । (మాతృపితామహీ ప్రపితామహ్యాః) పాత్రాణిస్థానానిస్థః

భోక్త : స్వస్థానమసి

క్రియ : కూర్చతో హస్తోదకం తను తీసికొని, తర్వాత భోక్త కీయవలె. ప్రమాదవశాత్తు అర్ఘ్యప్రదానం చెయ్యకుండా తరువాత కార్యక్రమం జరిపితే, ఆసంగతి ఆసీమాంతంలోపుగా ఎప్పుడు గుర్తించినా వెంటనే ప్రాయశ్చిత్త హోమాలుచేసి అర్ఘ్య పాత్రలు భోక్తలవద్ద ఉంచి తిరిగి అర్ఘ్యం ఇచ్చి మిగతా కార్యక్రమం కొనసాగించాలి. ఆసీమాంతం తరువాత గుర్తువస్తే కర్త ఆనాడు ఉపవసించి మర్నాడు తద్దినం పెట్టాలి.

తతః అర్చనం :

మం. పవిత్రం విసృజ్య। అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత । అర్చంతు పుత్రకా ఉతపురన్న ధృష్ణ్వర్చత । అర్చతప్రార్చత । గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాంకరీషిణీం । ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాంతా మిహో పహ్వయే శ్రియం। పితృ పితామహ ప్రపితామహాః (మాతృ పితామహి ప్రపితామహ్యాః) (సవ్యం) (కర్త) యథాభాగశః అమీవోగంధాః ।

క్రియ : పవిత్రం తీసి గ్లాసులో ఉంచి, కూర్చచేతితో పట్టుకొని, గంధము ఆకుతో సహా భోక్తకీయాలి. (భోక్త) సుగంధాః అనాలి.

మం. ఆయనేతే పరాయణే దూర్వారోహంతు పుష్పిణీః హ్రదాశ్చ పుణ్డరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే । పితృ పితామహ ప్రపితామహ[illegible] పితామ[illegible]మహ్యాః (కర్త) పుష్పార్థా ఇమే తిలాః ।

క్రియ : భోక్త శిరస్సుమీద తిలలు ఉంచాలి. (భోక్త) సుపుష్పాణి అనాలి. కూర్చను భోక్త కుడిచేతిలో తాకించాలి.

మం. ధూరసిధూర్వ ధూర్వంతం ధూర్వ తం యోస్మాన్ ధూర్వతితం ధూర్వయం వయంధూర్వామః । పితృ పితామహ ప్రపితామహాః (మాతృపితామహీ ప్రపితామహ్యాః) (కర్త) ఉదకద్రవ్యేణైవసాంకల్పికోవోధూపః ।

క్రియ : అగరు ధూపము చూపాలి. (మానసికముగా భావన చేయాలి) (భోక్త) సుధూపః । అనాలి.

మం. ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదో పఘ్నన్నిర్‌ఋతిం మమ । పశూగ్శ్చ మహ్యామావహ జీవనంచ దిశోదిశ ॥ పితృ పితామహ ప్రపితామహాః (మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః) (కర్త) దక్షిణదిక్షిత మిదంవోజ్యోతిః (భోక్త) సుజ్యోతిః॥

క్రియ : దీపాన్ని చూపాలి. (భోక్త) । సుజ్యోతిః । అనాలి.

సూ॥ యువాసువాసాః పరివీత ఆగాత్సఉశ్రేయా న్భవతిజాయమానః । తంధీరాసః కవయ ఉన్నయంతి స్వాధియోమనసా దేవయంతః । పితృ పితామహ ప్రపితామహాః (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యాః) అంతః ప్రావరణార్థం బహిః ప్రావరణార్థంవః అచ్ఛాదనార్థం మిదం వో వాసః । (సవ్యం)

క్రియ : తడిపిన పంచె, ఉత్తరీయం ఇవ్వాలి. లేక ప్రత్యామ్నాయంగా యజ్ఞోపవీతం ఇవ్వాలి. భోక్త సువాసః అనాలి.

సూ॥ వః ఆచ్ఛాదనార్థం, పవిత్రార్థం, అలంకరణార్థం, సతిలా ఇమే కుశాః ।

(భోక్త) సుకుశాః

క్రియ : దర్భలు తిలలు ఇవ్వాలి దీని తరువాత అర్చనం సంపూర్ణం

అస్తు సంకల్ప సిద్ధిరస్త్వితి భవన్తోబ్రువన్తు (భోక్త) భవతాం అస్తుసంకల్పసిద్ధిః

(సవ్యం) యుష్మదనుజ్ఞయా సర్వత్ర మండలాద్యర్చన, పాత్రాసాదనంచ కరిష్యే.

(భోక్తలు) కురుష్వ

క్రియ : నీళ్లు వదలాలి.

అగ్నౌకరణము

శ్లో॥ కురుక్షేత్రం గయాం గంగాం ప్రభాసం పుష్కరాణిచ
ఏతానిమనసాధ్యాత్వా శ్రాద్ధకాలే సదాపఠేత్ - విష్ణుర్విష్ణుర్విష్ణుః

క్రియ : భోజనస్థలం శుద్ధి చేసి పాత్రలు (విస్తళ్లు) ఉంచాలి.

ఆచమ్య - పురాణాచమనం లేదా శ్రుత్యాచమనం చెయ్యాలి.

మం॥ ఓం ఓం ఓం అద్యపూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధే భవదనుజ్ఞయా, అన్నసంస్కారార్థం ఔపాసనాగ్నా వేవ (లౌకికాగ్నావేవ) అగ్నౌకరణం (సవ్యం) (కర్త) కరిష్యే. (భోక్తలు) కురుష్వ

క్రియ : పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి. విచ్ఛిన్నౌపాసన జరిగిన సందర్భాలలో ఔపాసనాగ్నిలోను, విచ్ఛిన్నౌపాసన అవసరం లేని సందర్భాలలో లౌకికాగ్నిలోను అగ్నౌకరణం చెయ్యాలి. అంటే ఇంటిలోని అగ్నిని అక్కడకు తెచ్చుకోవడం లేదా సమిధల్ని ప్రజ్వలింపచేయడం.

సూ॥ అన్నమగ్నావధిశ్రిత్య । దక్షిణత ఉద్వాస్య । అద్భిః ప్రోక్ష్య । అభిఘార్య

క్రియ : తూర్పు చిగురుగా ఉన్న అరిటాకులో కొంచెం అన్నము ఉంచి అగ్నిహోత్రముకు (ఆకు ఎత్తి) చూపి, ఆ ఆకును దక్షిణమున ఉంచాలి. ఆ అన్నము మీద నీరు చల్లాలి. అన్నము మీద నెయ్యి వెయ్యాలి.

సూ॥ అన్నం చతుర్ధా విభజ్య ।

క్రియ : రెండు దర్భలు తీసుకొని వానితో అన్నమును, నిలువుగాను, అడ్డముగాను విభజించి నాలుగు భాగములు చేయాలి.

సూ॥ అగ్నేయభాగే అభిఘార్య । కొంద[illegible] గా ఈ [illegible] ందు చేయుదురు.

క్రియ : ఆగ్నేయ భాగమున ఉన్న అన్నము మీద నెయ్యి వెయాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతీ) తూష్ణీమప్రదక్షిణం పరిషిచ్య । కూర్చను అగ్నిహోత్రం చుట్టూ ప్రదక్షిణానికి వ్యతిరేక దిశలో తిప్పాలి.

సూ॥ సవ్యం । స్రుచ్యుపస్తీర్య

క్రియ : దర్భలతో స్రుక్కులోకి నెయ్యి అభిఘరించాలి.

సూ॥ చరుమధ్యాద్విరవదాయ

క్రియ : ఆగ్నేయ భాగమున ఉన్న అన్నములో సగమును రెండుసార్లు కొంచెం కొంచెంగా తీసుకుని స్రుక్కులో ఉంచాలి. (పంచావత్తులైతే మూడుసార్లు)

సూ॥ హవిః ప్రత్యభిఘారయతి ।

క్రియ : ఆగ్నేయ భాగంలో మిగిలిన అన్నం మీద అభిఘరించాలి.

సూ॥ పునరభిఘార్య

క్రియ : స్రుక్కులోని అన్నముపై నెయ్యి అభిఘరించాలి. స్రుక్కును చేతిలోకి తీసుకోవాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతి

(క్రింద 1, 2, 3 హోమాలు కొన్ని ప్రాంతాలలో సవ్యంగానే చేస్తున్నారు)

1) మం॥ ఓమ్ సోమా॑య పి॒తృ పీ॑తాయ స్వ॒ధా న॑మః । అర్ధం జుహోతి ।

క్రియ : స్రుక్కులోని అన్నములో సగాన్ని దర్భలతో అగ్నిలో దక్షిణంవైపునకు హోమం చెయ్యాలి.

త్యాగం : సోమాయపితృపీతాయేదం నమమ - శిష్టం పాత్రాంతరేనిధాయ

క్రియ : స్రుక్కులో మిగిలిన సగము అన్నము ఆకులో వేరేచోట ఉంచాలి.

సూ॥ సవ్యం - పునః స్రుచ్యుపస్తీర్య

క్రియ : తిరిగి స్రుక్కులోకిను దర్భలతో అభిఘరించాలి.

సూ॥ తేనా వదాయాభిఘార్య

క్రియ : ఆగ్నేయ భాగములో వదిలిన సగము అన్నమును

రెండుమార్లుగా స్రుక్కులోకి గ్రహించాలి. ఆ అన్నంపైన అభిఘరించాలి.

2) మం॥ ప్రాచీనావీతీ యమాయాంగిరస్వతే పితృమతేస్వధానమః । అర్ధం జుహోతి ।

క్రియ : ఆ అన్నములో సగము అన్నము అగ్నిలో దక్షిణంవైపునకు హోమం చెయ్యాలి.

త్యాగం : యమాయాంగిరస్వతే పితృమత ఇదం నమమ

సూ॥ హోమశిష్టద్వయ మనుపస్తరణే నానభిఘారణేన జుహోతి ।

3) మం॥ అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధా నమః ।

సూ॥ సర్వంజుహోతి

క్రియ : స్రుక్‌లో ఇపుడు మిగిలిన అన్నాన్ని ఆకులో ముందు ఉంచిన సగము అన్నాన్ని చేర్చి నేయి అభిఘరించకుండా హోమం చెయ్యాలి.

(త్యాగం) అగ్నయే కవ్యవాహనాయేదం నమమ ।

సూ॥ తూష్ణీ మప్రదక్షిణం పరిషిచ్య ।

క్రియ : అగ్నిహోత్రం చుట్టూ కూర్చతో అప్రదక్షిణముగా తిప్పాలి.

సూ॥ తూష్ణీం మేక్షణమగ్నౌ ప్రహరతి ।

క్రియ : మేక్షణి అనగా గరిటె అనగా దర్భలు అగ్నిలో వెయ్యాలి. కొందరు అన్నమును నాల్గు భాగములు చేయుటకు ఉపయోగించిన దర్భలను అగ్నిలో వేస్తున్నారు. అదిసరికాదు. దోషము. పార్వణపాత్ర కిందగాని, పితృస్థానం విస్తరికింద గాని ఉంచాలి. (స్మార్త వివేచనిక)

గమనిక : 1. విస్తరిలో మిగిలిన మూడు భాగాలలో నైరృతి భాగం పితృస్థాన భోక్త విస్తరిలోను వాయవ్యభాగం వికిరానికి ఈశాన్యభాగం పార్వణంలోను ఆయా సమయాల్లో ఉపయోగించాలి. ఈలోగా పిల్లులు వగైరా జంతువులు ముట్టుకుంటే హోమం చేసినప్పుడు అగ్నిచుట్టూ పడిన [illegible] అన్న[illegible] ఆయా సమయాల్లో వినియోగించాలి.

సూ॥ (సవ్యం) చతుస్సాగర పర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు ..... ప్రవరాన్విత ... గోత్ర .... సూత్రః ..... శాఖాధ్యాయీ .... శర్మ అహంభో అభివాదయే (యజమాని ప్రవర చెప్పుకొనవలె.)

అన్నపరివేషణము :

ప్రాచీనావీతీ పితృ (మాతృ) స్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త హస్తోదకము తీసుకొని పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ భోజనపాత్రే అభిఘార్య । నైర్‌ఋతిభాగమాదాయ ।

హుతశేషమన్నం పితృపాత్రే పితృతీర్థేన స్వధేయమితినిక్షిప్య ॥ సవ్యం జాన్వాచ్య।

క్రియ : అగ్నౌకరణం చెయ్యగా మిగిలిన నేతిని విస్తరిపై అభిఘరించాలి. అగ్నివద్ద ఉన్న ఆకులోని నైర్రుతి భాగములోని అన్నము కుడిచేతిలో తీసుకొని ఎడమచేతి మధ్య వేలును భోక్త విస్తరిమీద ఉంచి, దానిపై కుడిచేతిని పెడమరలుగా పట్టుకొని స్వధేయం । స్వధేయం । స్వధేయం । అంటూ ఆ అన్నాన్ని విస్తరిమధ్యలో ఉత్తరము నుండి దక్షిణ సమాప్తిగా మూడుచోట్ల ఉంచాలి.

(భోక్త) అస్తుస్వధా అని మూడుసార్లు 'స్వధేయం'కు ప్రతివచనం చెప్పాలి

సూ॥ పునరభిఘార్య ।

క్రియ : మళ్ళీ మూడుచోట్ల ఆ అన్నము మీద నేయి వేయాలి.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : మరల కర్త హస్తోదకము తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

మం॥ (కర్త) ఆస్వధేత్యా శ్రావయతి । (భోక్త) అస్తు స్వధేతి ప్రత్యాశ్రావ యతి

(కర్త) స్వధానమ ఇతి వషట్కరోతి । (భోక్త) స్వధాకారోహిపితౄణాం అనాలి.

తూష్ణీం (సవ్యం) విశ్వదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త తను హస్తోదకము తీసుకొని విశ్వదేవస్థానములోని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ భోజనపాత్రే అభిఘార్య । చరుపాత్రే అభిఘార్య.

క్రియ : విస్తరిలో నెయ్యి వేయవలె. అన్నం గిన్నెలోకూడా అభిఘరించాలి.

సూ॥ పునః హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : గిన్నెతో అన్నం తెచ్చి మళ్లీ ఇందాకటిలాగే హస్తోదకం ఇవ్వాలి.

ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధే రాక్షసోఘ్నాన్ వైష్ణవాన్ పైతృకాన్ అన్నశుద్ధ్యర్థం ఆఘ్రాణదోష నిర్హరణార్థం అన్నసూక్త మంత్ర పఠనం (సవ్యం) (కర్త) కరిష్యే ।

క్రియ : పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి. (భోక్తలు కురుష్వ అనాలి.

సూ॥ మహాజనైస్సహ (కర్త) అశ్రావయిష్యే । (భోక్తలు) ఆశ్రావయ

క్రియ : కుడిచేతితో అన్నం గిన్నెపైన తాకుతూ కుడిచేతిపైన ఎడమచేతిని ఆనించి కింది మంత్రము మూడుసార్లు అనాలి.

మం. నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః । పృథివ్యై నమః ఓషధీభ్యః । నమోవాచే నమో వాచస్పతయే నమోవిష్ణవే బృహతే కరోమి । ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః

సహవైదే వానాం ... శాన్తిః । అన్న సూక్తం జపిత్వా ।

గమనిక : ఈ అన్నసూక్తం ఆబ్దికంలోనేగాని తక్కిన శ్రాద్ధాలలో ఉండదు (స్మృత్యంతరే) **దీని పూర్తి పాఠం అనుబంధంలో చూడండి.**

క్రియ : కొంచెం అన్నం కర్త చేతిలోకి తీసుకుని ముందు విశ్వేదేవస్థానం విస్తరిలో ఉంచి తరువాత మరికొంచెం తీసుకుని పితృస్థానం విస్తరిలోను ఉంచాలి. ఇప్పుడు వడ్డన ప్రారంభించాలి.

వడ్డన

కర్త వడ్డన చెయ్యటం ఉత్తమము. కుదరకపోతే కర్త భార్య లేదా మరొకరు స్నానం చేసి వడ్డించాలి. వడ్డనకు స్టీలు పాత్రలు వాడకూడదు. కర్త అయితే పవిత్రం తీసేయ్యాలి. స్త్రీలు వడ్డించేటప్పుడు ఎర్ర అంచు కాని వస్త్రాలు ధరించాలి.

మొదట వడ్డన విశ్వేదేవస్థానములో తరువాత పితృ (మాతృ) స్థానములో చేయాలి. సువాసినుల ఆబ్దికం అయితే ఒక ముత్తైదువను కూర్చోబెట్టి విస్తరివేసి ఆ విస్తరిలో భోక్తలతో పాటు వడ్డించాలి. ఇది ఆచారము మాత్రమే. మొదట అన్నము భోక్తకు విస్తరిమధ్యలో అన్నము, ముందు భాగమున పప్పు, పరమాన్నం, కుడివైపున కూరలు, ఎడమవైపున పచ్చళ్ళు, తూర్పుభాగమున అనగా చివరిలో భక్ష్యాలు వడ్డించాలి. వడ్డనకు మొదట అన్నము, తరువాత పరమాన్నం, తరువాత భక్షములు, నెయ్యి (దొన్నెలో) తరువాత కూరలు, పచ్చళ్ళు, వగైరాలు ఇదీ వడ్డన చేసే క్రమం. పదార్థాలు ఒకదానికొకటి తాకకుండా వడ్డించాలి. భక్ష్యములు చేతితోను పచ్చళ్లు దొప్పలా చేసిన ఆకుతోను తక్కిన పదార్థాలు లవణంతో సహా గరిటతోను వడ్డించాలి. రెండు విస్తరులలోను సమానంగా వడ్డించాలి. ఒక పదార్థాన్ని రెండు (మూడు) విస్తళ్లలో వడ్డించిన తరువాతనే మరొక దాన్ని వడ్డనకు తేవాలి. నేతిదొన్నెలను విస్తళ్ల సమీపంలో కుడిపక్కన పెట్టాలి. పెరుగు, లవణం, పళ్లు వీటితో సహా వంటకాలన్నీ వడ్డించాలి. భోజనం మధ్యలో కొత్త పదార్థాలు వడ్డించకూడదు. ఈ వడ్డన సమయంలోనే పార్వణం నిమిత్తం, అగ్నౌకరణానికి వాడిన విస్తరిలో, గారెలు మినహా మిగతా పదార్థాలన్నీ భోక్తలతోపాటు వడ్డించాలి పిండ పరిమాణానికి తగినంత అన్నము, కొంచెం కొంచెంగా మిగిలినవి వడ్డించాలి (శ్రాద్ధసాగరం) ఇంతకుముందే కర్త వాయవ్యభాగంలోని అన్నాన్ని దొన్నెలోకి తియ్యాలి. భోజన సమయంలో ప్రతి పదార్థాన్నీ భోక్తలవద్దకు తెచ్చి మారు అడగాలి తేకుండా అది కావాలా ఇది కావాలా అని అడగకూడదు. ఉప్పు మారు అడగకూడదు కాబట్టి ముందుగానే తగినంత వడ్డించాలి. మొదటి వడ్డన పూర్తి కాగానే అన్నం, పప్పు, పరమాన్నం, భక్ష్యాలు వీటన్నిటిమీద అభిఘరించాలి. భోక్తలు పెరుగు కలుపుకున్నప్పుడు మళ్లీ విస్తళ్ళలో అన్నం తీసుకొని వచ్చి మారు అడగాలి.

పరివేషచనవిధి

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ... ప్రచోదయాత్ (2 సార్లు)

క్రియ : గాయత్రీ మంత్రంతో నీళ్లు రెండు విస్తళ్లపై వేరువేరుగా చల్లాలి.

సూ॥ విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకందత్వా ।

మం॥ దేవసవితఃప్రసువ

క్రియ : కర్త హస్తోదకము తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి. కుడిచేతిలో అక్షతలు, దర్భ తీసుకుని అమంత్రకంగా చేత్తో భోక్త కుడిచేతిని బొటనవేలు వదలి పట్టుకొని. కూర్చతో సవ్యంగా విస్తరిచుట్టూ పరిషించాలి. (నీరు చుట్టూ త్రిప్పవలె) కర్త, భోక్త తమ ఎడమ మధ్యవ్రేళ్లను తమవైపు విస్తరి అంచున ఆన్చవలె.

మం. పృథివీతే పాత్రంద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వాముఖేజుహోమి । బ్రాహ్మణానాంత్వా ప్రాణాపానయోర్జుహో మ్యక్షితమసి మైషాంక్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్లోకే । ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధానిదధేపదం । సమూఢమస్యపాగ్ంసురే స్వాహా । (విశ్వేదేవ హస్త మంగుష్టరహితం గృహీత్వా) శ్రీ విష్ణోహవ్యం రక్షస్వ । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికా విశ్వేదేవా ఏతత్ వో హవ్యం సపరికరం విశ్వేదేవాదేవతేదమన్నం

క్రియ : భోక్తచేతిని అన్నానికి దగ్గరగా తీసుకెళ్లాలి.

హవ్యం బ్రాహ్మణస్త్వాహవనీయార్థే దత్తం దాస్యమానం చ ఆతృప్తేస్తత్సర్వంగ-యేయం భూర్గదాధరోభోక్తా అన్నం బ్రహ్మ । అహంచబ్రహ్మ । భోక్తాచబ్రహ్మ । సౌవర్ణమయమిదం పాత్రం అక్షయవటచ్ఛాయేయం । పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః ఇదమిదమన్నం అమృతస్వర[illegible] ఆతృప్తేర్[illegible] క్షయ తృప్త్యర్థం యథాభాగం హవ్యంతత్సత్ । (కర్త[illegible] హా [illegible]

క్రియ : భోక్త యొక్క కుడిబొటనవేలు చేత అన్నం తాకించి అన్నంమీద ప్రదక్షిణంగా తిప్పాలి. అనంతరం కుడిచేతిలోని, దర్భలను యవలను నీటితో విస్తరి ఎడమవైపున వదలాలి.

సూ॥ (కర్త) గయాయాం శ్రీ విష్ణుపాదాది సమస్తతీర్థేషు దత్తమస్త్వితి భవన్తోబ్రువంతు । (భోక్త) గయాయాందత్తం అస్తు

మం. యేదేవాదివ్యేకా దశస్థపృథివ్యా మధ్యేకాదశస్థాప్సుషదో మహినైకా దశస్థతే దేవాయజ్ఞ మిమంజుషధ్వం ॥ విశ్వేదేవాస్తుష్టావరదాభవంతు । (భోక్త) వరదాభవామ ॥

క్రియ : కర్త హస్తోదకము తీసుకొని భోక్తకు ఇవ్వాలి. కూర్చతో అపసవ్యంగా విస్తరిచుట్టూ పరిషించాలి ఎడమచేయి కుడిచేతిమీదుగా పోనియ్యాలి. కర్త, భోక్త తమ ఎడమ మధ్య వ్రేళ్లను తమవైపు విస్తరి అంచుకు తాకించాలి.

సూ॥ ప్రాచీనావీతీ । పితృస్థానే హస్తోదకం దత్వా । అప్రదక్షిణం ప్రసువ ।

మం. పృథివీతే పాత్రంద్యౌరపిధానం బ్రహ్మణస్త్వాముఖే జుహోమి । బ్రాహ్మణానాంత్వా ప్రాణాపాన యోర్జుహో మ్యక్షితమసి మైషాంక్షేష్ఠా అముత్రాముష్మిన్లోకే । ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధాని దధేపదం । సమూఢమస్యపాగ్ంసురే । స్వధా । శ్రీ విష్ణోకవ్యం రక్షస్వ ।

సూ॥ పితృ (మాతృ) స్థానే భోక్తృ హస్త మంగుష్ఠరహితం గృహీత్వా

క్రియ : కుడిచేతిలో నువ్వులు, దర్భ తీసుకొని ఆ చేతితో భోక్త కుడిచేతిని బొటనవేలు వదిలి పట్టుకోవాలి. నువ్వులు విస్తరిలోకి జారకుండా జాగ్రత్త పడాలి.

సూ॥ యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితామహాః ..... గోత్రాః .... శర్మణః ..... (మాతృపితామహి ప్రపితామహ్యాః .... గోత్రాః ....దాయ్యః ....) వసురుద్రాదిత్య రూపాః ఏతద్వః కవ్యం సపరికరం చ పితృపితామహ ప్రపితా మహాః ....గోత్రాః .... శర్మణః .... (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహ్యాః .... గోత్రాః

.... దాయ్యః ....) రూపాదేవాదేవతేదమన్నం కవ్యం బ్రాహ్మణస్వాహవ నీయార్థేదత్తం దాస్యమానం చాతృప్తేస్తత్సర్వంగయేయం భూర్గదాధరోభోక్తా అన్నం బ్రహ్మ। అహం చ బ్రహ్మ భోక్తా చ బ్రహ్మ। రాజతమయమిదం పాత్రం అక్షయా వట చ్ఛాయేయం పితృపితామహ ప్రపితా మహేభ్యః .... గోత్రేభ్యః .... శర్మభ్యః .... వసురుద్రాదిత్య రూపేభ్యః (మాతృ పితా మహీ ప్రపితా మహీభ్య ..... గోత్రాభ్యః .... దాయీభ్యః .... వసురుద్రాదిత్య రూపాభ్యః) ఇదమిదమన్నం

క్రియ : భోక్తచేతిని అన్నానికి దగ్గరగా తీసుకురావాలి.

సూ॥ అమృతస్వరూపం ఆతృప్తేర్దాస్యమానం అక్షయ తృప్త్యర్థం యథాభాగం కవ్యంతత్సత్। స్వధా స్వధా నమమ నమమ।

క్రియ : భోక్త కుడి బొటనవేలిని, గోరు తగలకుండా, అన్నానికి తాకించి అన్నంమీద అప్రదక్షిణంగా తిప్పాలి. అనంతరం నువ్వులు, దర్భ నీళ్లతో విస్తరి కుడివైపున వదలాలి.

సూ॥ (కర్త) గయాయాం శ్రీ విష్ణుపాదాది సమస్త తీర్థేషు దత్తమస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు। (భోక్త) గయాయాం దత్తమస్తు అనాలి.

మం. (సవ్యం) యేచేహపితరోయేచనే హయాగ్శ్చవిద్మయాగ్ ఉచనప్రవిద్మ। అగ్నేత్వం వేత్థయదితే జాతవేదః। స్వధాభిర్యజ్ఞగ్ం సుకృతం జుషస్వ

క్రియ : నమస్కారం చెయ్యాలి.

మంత్ర, తంత్ర, స్వర, వర్ణ, లోప ప్రాయశ్చిత్తార్థం యథాశక్తి మహా గాయత్రీ మంత్రజపం కరిష్యే –

క్రియ : కర్త నీళ్లు పళ్లెములో వదిలి అనంతరం ఉత్తరముఖుడై కూర్చుని పదిసార్లు గాయత్రీ మంత్రం జపించాలి.

శ్లో॥ సప్తవ్యాధాదశార్ణేషుమృగాః కాలాంజ నేగిరౌ
చక్రవాకాశ్శర ద్వీపేహంసాస్సరసిమానసే

యేస్మజాతాః కురుక్షేత్రే బ్రాహ్మణావేద పారగాః ।
ప్రస్థితా దీర్ఘమధ్వానంయూయం తేభ్యోవసీదత ॥

అమూర్తానాంచమూర్తానాం పితౄణాం దీప్తతేజసాం ।
నమస్యామిసదాతేషాం ధ్యాయినాంయోగచక్షుషాం ॥

చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వాభ్యాంపంచభిరేవచ ।
హూయతేచపునర్ద్వాభ్యాం సమే విష్ణుః ప్రసీదతు ॥

బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతం ।
బ్రహ్మైవతేనగంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా ॥

యజ్ఞేశ్వరోహవ్యసమస్తకవ్య భోక్తావ్యయాత్మాహరిరీశ్వరోత్ర ।
తత్సన్నిధానాదపయాంతు సద్యో రక్షాంస్య శేషాణ్య సురాశ్చసర్వే ॥

త్వాం యోగినశ్చింతయంతిత్వాంయజంతిచ యజ్వనః ।
హవ్య కవ్య భుగేకస్త్వం పితృ దేవ స్వరూపధృత్ ॥

కర్తా క్రియాణాంసస ఇజ్యతే క్రతుస్సఏవ తత్కర్మఫలంచయచ్ఛ ।
స్రుగాదియత్సాధనమప్యశేషం హరేర్న కించిద్వ్యతి రిక్తమస్తి ॥

గయాయాం ధర్మపృష్ఠేచ సదసిబ్రహ్మణస్పతే ।
గయాశీర్షేవటేచైవ పితౄ ణాం దత్తమక్షయమ్ ॥

సూ॥ (కర్త) దేశ, కాల, పాత్ర, మంత్ర, తంత్ర, కర్తృ, భోక్తృ, స్థల, హవి, ద్రవ్యాదిభ్యః సర్వం న్యూనాతి రిక్తాభ్యాంకర్మణ్యచ్ఛిద్రమస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు । (భోక్తలు) సర్వం న్యూనాతి రిక్తాభ్యాంకర్మణ్యచ్ఛిద్రమస్తు

క్రియ : కర్త అక్షతలు, నీళ్లు వదలాలి.

సూ॥ (సవ్యం) ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతి) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రతి సాంవత్సరీక మృతాహోఖ్యాన్న శ్రాద్ధే పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్ .... గోత్రాన్ .... శర్మణః వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ (మాతృ పితామహీప్రపితా మహీః గోత్రాః .... దాయీః

.... వసురుద్రాదిత్యరూపాః) (సవ్యం) పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞికాన్ విశ్వాన్ దేవానుద్దిశ్య అనేనమయాక్రియమాణేన। (ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధేన పితృ పితామహ ప్రపితామహానాం .... గోత్రాణాం ... శర్మణాం (మాతృ పితామహి ప్రపితా మహీనాం .... గోత్రాణాం .... దాయినాం....) వసురుద్రాదిత్యరూపాణాం ఏతేషాం (ఏతాసాం) ఏతచ్ఛ్రాద్ధం గయాన్న శ్రాద్ధేనైవ అక్షయాతృప్తి ర్భూత్వా। పితుః (మాతుః) పునరావృత్తి రహిత శాశ్వత బ్రహ్మలోకే నిత్య నివాససిద్ధిరస్త్వితి భవంతో బ్రువంతు ॥ (భోక్తలు) యజమానస్య పితౄణాం పునరావృత్తి రహిత శాశ్వతబ్రహ్మలోకే నిత్య నివాస సిద్ధిరస్తు । సర్వంసగుణమస్తు। గయాశ్రాద్ధ ఫలితమస్తు ।

క్రియ : తిలలు, దర్భలు నీటితో పళ్లెములో వదలవలె.

శ్లో॥ ఈశానవిష్ణు కమలాసన కార్తికేయ వహ్నిత్రయార్క రజనీశ గణేశ్వరాణాం । సభ్యావ సథ్య దధికణ్వ మతంగజానాం క్రౌంచామరేంద్ర కలశోద్భవ కశ్యపానాం పాదాన్నమామి సతతం పితృ ముక్తి హేతూన్ । (నివీతి) గయేయం గయేయం, గయేయం। దర్భ తీసుకొని జంధ్యము తావళముగా (మెడలో దండగా) వేసుకొని ఉత్తరముఖముగా నిలబడి పితృ (మాతృ) రూపమును మనసులో తలచుకొని ఆ దర్భను ఉత్తర దిక్కుగా పడవైచి నమస్కరించాలి.

సూ॥ యథాకాల దత్తమస్తు ॥ (సవ్యం)

క్రియ : అక్షతలు, దర్భలు నీటితో పళ్లెములో వదలాలి. భోక్తలకు నమస్కరించాలి.

మం. నమోదేవేభ్యః । (విశ్వేదేవులకు) స్వధాపితృభ్యః । (పితృదేవతలకు) నమోవిష్ణవే।

ఓం తద్బ్రహ్మ। ఓం తద్వాయుః। ఓం తదాత్మా । ఓం తత్సత్యం । ఓం తత్సర్వం।

ఓం తత్పురోర్నమః । అంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు । త్వం

యజ్ఞస్త్వం వషట్కార స్త్వమింద్రస్త్వగ్ంరుద్రస్త్వం విష... బ్రహ్మత్వం ...

త్వంతదాప ఆపోజ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మభూర్భు... ।

ప్రాణేనివిష్టోమృతం జుహోమి । శ్రద్ధాయామపానేని విష్టోమృతం జుహోమి ।

శ్రద్ధాయాం వ్యానేనివిష్టోమృతం జుహోమి । శ్రద్ధాయాముదా నేనివిష్టో మృతం

జుహోమి । శ్రద్ధాయాగ్ం సమానేని విష్టోమృతంజుహోమి । బ్రహ్మణిమ

ఆత్మామృతత్వాయ ।

మధువాతాఋుతాయతే మధుక్షరంతి సింధవః । మాధ్వీర్నస్సంత్వోషధీః ॥

మధునక్తముతోషసి । మధుమ త్పార్థివగ్ంరజః । మధుద్యౌరస్తునఃపితా । మధుమాన్నో

వనస్పతిర్మధుమాగ్ంఅస్తుసూర్యః । మాధ్వీ ర్గావో భవంతునః ॥ అక్షన్న మీమదం

తహ్యావ ప్రియాఅధూషత । అస్తోషతస్వభానవో విప్రానవిష్ఠయామతీ ।

యోజాన్వింద్రతేహరీ ॥ మయాకృతం శ్రాద్ధం సంపన్నం । సుసంపన్నం । సర్వంమధ్వస్తు

అక్షన్నమీమదన్త = హరీ । మధు మధు మధు ॥

భోక్తల భోజనము

సూ॥ యథాసుఖం పరిషేచనం । విశ్వేదేవస్థానే ఆపోశనం దత్వా ।

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్స వితుర్వరేణ్యం । భర్గోదేవస్యధీమహి ।

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్

క్రియ : విశ్వేదేవస్థాన భోక్త కుడిచేతిలో ఉద్ధరణితో నీళ్లు ఒకసారి పోయాలి. భోక్త ఆ నీళ్లను విస్తరిలోని పదార్థాలమీద చల్లాలి.

సూ॥ సత్యంత్వర్తేన పరిషించామి । బొటన, చూపుడు, మధ్యవేళ్లతో చెంబు పట్టుకొని భోక్త చేతిలో తగినంత నీరు పోయాలి. భోక్త ఆ నీటిని విస్తరి చుట్టూ కుడివైపున ప్రారంభించి ప్రదక్షిణంగా విస్తరిచుట్టూ ఖాళీ లేకుండా నీళ్లు పొయ్యాలి.

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గోదేవస్య ధీమహి ।

ధియోయోనః ప్రచోదయాత్

క్రియ : పితృస్థాన భోక్త చేతిలో ఇంతకుముందులాగే నీళ్లు పోయాలి. అతడు ఆ నీళ్లు విస్తరి మీద చల్లాలి.

సూ॥ సత్యంత్వర్తేన పరిషించామి

క్రియ : విశ్వేదేవస్థాన భోక్త చేతిలో పోసినట్లే పితృస్థానభోక్తకుడి చేతిలో నీరు పోయాలి. అతడు ఆ నీళ్లను విస్తరిచుట్టూ కుడివైపున ప్రారంభించి ప్రదక్షిణంగా ఖాళీ లేకుండా పొయ్యాలి.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త తను హస్తోదకమును తీసుకుని భోక్తకివ్వాలి.

సూ॥ సవ్యం - విశ్వేదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా

క్రియ : కర్త హస్తోదకం తీసుకుని విశ్వేదేవ భోక్తకివ్వాలి.

పితృభ్యః (మాతృభ్యః) అమృతమస్తు ।

క్రియ : భోక్త కుడిచేతి బొటనవేలు చూపుడు, మధ్య వేళ్ల మధ్య నుంచి అరచేతిని దొప్పలాగ పట్టుకోవాలి. కర్త ఉద్ధరణితో మూడుసార్లు భోక్త చేతిలో నీళ్లు పోయాలి.

విశ్వేభ్యో దేవేభ్యః । అమృతమస్తు

క్రియ : విశ్వేదేవస్థాన భోక్త కూడా పైవిధంగా చేతిని పట్టాలి. కర్త రెండుసార్లు ఉద్ధరణితో నీళ్లు పొయ్యాలి.

మం. అమృతోపస్తరణమసి । ఇయం భూర్గయా ఏతే బ్రాహ్మణా గదాధరాః

అక్షయావటచ్ఛాయేయం పితృరూపీ (మాతృరూపీ) శ్రీజనార్దన వాసుదేవః

ప్రియతాం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు ।

క్రియ : ఉద్ధరణితో నీరు పళ్లెములో వదలాలి. ఈ క్రింది 5 మంత్రములు చెప్పుతూ ఇద్దరు భోక్తలు 5 సార్లు ప్రాణాహుతులు తీసుకోవాలి. కుడిచేతి ఉంగరపు వేలికి అడ్డంగా దర్భ పెట్టుకుని, స్వాహా అన్న ప్రతిసారి మెతుకులను గ్రహించి నేతికి తాకించి పళ్లకు తగలకుండా రుచి తెలియని విధంగా నాలుక మధ్య భాగంపై ఉంచి మింగాలి. 1) బొటన, చూపుడు, మధ్యవేళ్లతో 2) బొటన, మధ్య, ఉంగరం వేళ్లతో 3) బొటన, ఉంగరపు, చిటికెనవేళ్లతో 4) బొటన, చూపుడు, చిటికెన వేళ్లతో 5) అయిదువేళ్లతో ప్రాణాహుతులు గ్రహించాలి. ప్రతి భోక్త తాను ఏ దిక్కుకి అభిముఖంగా ఉన్నాడో ఆ దిక్కున ప్రారంభించి ప్రదక్షిణ క్రమంలో నాలుగు దిక్కుల నుంచి నాలుగుసార్లు, ఐదవసారి మధ్య నుంచి మెతుకులు గ్రహించాలి.

మం. 1) శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్టోమృతం జుహోమి ॥ శివోమావిశాప్రదాహాయ । ఓం ప్రాణాయ స్వాహా 2) శ్రద్ధాయా మపానేనివిష్టోమృతం జుహోమి। శివోమా-విశాప్రదాహాయ । ఓం అపానాయస్వాహా 3) శ్రద్ధాయాం వ్యానేనివిష్టోమృతం జుహోమి । శివోమావిశాప్రదాహాయ । ఓం వ్యానాయ స్వాహా । 4) శ్రద్ధాయా-ముదానేనివిష్టోమృతం జుహోమి । శివోమావిశాప్రదాహాయ । ఓం ఉదానాయ స్వాహా । శ్రద్ధాయాగ్ంసమానే నివిష్టోమృతం జుహోమి । శివోమావిశా-ప్రదాహాయ । ఓం సమానాయ స్వాహా । బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ ।

క్రియ : భోక్తలు ప్రాణాహుతులు తీసుకున్న తరువాత వారు ఎడమ హస్తములు విస్తరి కుడివైపున చూపించగా కర్త ఆ చేతులపై నీళ్లు పోయాలి. (చేతుల శుద్ధికోసం) ముత్తైదువ కాళ్లకు కర్త భార్యగాని, మరొకరుగాని పసుపు రాసి గంధం ఇచ్చి, బొట్టు పెట్టి నూతన వస్త్రాలు అద్దం గాజులు, కాటుక వగైరాలు ఇవ్వాలి. భోక్తలతోపాటు ఆమెకూడా భుజించాలి.

సూ॥ గాయత్రీం త్రివారం జపేత్ । గాయత్రీ మంత్రము కర్త మూడుసార్లు చెప్పాలి.

మం. మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరంతి సింధవః । మాధ్వీర్నస్సంత్వోషధీః ।
మధునక్తము తోషసి మధు మత్పార్థివగ్ంరజః । మధుద్యౌరస్తునః పితా ।
మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ం అస్తుసూర్యః । మాధ్వీర్గావోభవంతునః ।
మధు - మధు - మధు । (భోక్తలు) సర్వంమధ్వస్తు

క్రియ : విస్తళ్ళలోని భక్ష్యముల మీద తేనె వేయాలి. తేనె లేకపోతే మంత్రంతో సరిపెట్టాలి గాని బెల్లం వంటి ప్రత్యామ్నాయాలు వేయకూడదు

శ్లో॥ కలౌకలికృతాన్‌దోషాన్ ద్రవ్యదేహోత్మ సంభవాన్ ।
సర్వాన్‌హరతిచిత్తస్థో భగవాన్ దేవకీసుతః ॥

శ్లో॥ మంత్ర మధ్యే క్రియామధ్యే విష్ణోస్స్మరణపూర్వకం ।
యత్కించిత్క్రియతే కర్మ తత్కర్మ సఫలం భవేత్ ।

శ్లో॥ అపేక్షితం యాచితవ్యంత్యాజ్యంచైవా నపేక్షితం
ఉపవిశ్య సుఖేనైవ భోక్తవ్యం స్వస్థమానసైః ।
విద్యమాన పదార్థేషు
యద్రోచతే తద్గ్రాహ్యం యన్నరోచతే తత్‌త్యాజ్యం సుఖేన మౌనేన భోక్తవ్యం ।

మం. యదశ్వస్య క్రవిషో మక్షికాశయద్వాస్వరౌ స్వధితౌరిప్త మస్తి । యద్ధస్తయోశ్శ-
మితుర్యన్నఖేషు సర్వా తాతే అపిదేవేష్వస్తు । మక్షికాబాధా నివృతిరస్తు ।
గయాశ్రాద్ధ ఫలితమస్తు

క్రియ : భోక్తలను ఇష్టమైన పదార్థములను గ్రహించి, ఇష్టములేని పదార్థములను వదలి, సుఖముగా మెల్లగా భోజనము చేయమని ప్రార్థించాలి. మంచి బ్రాహ్మణులు దొరికారని ప్రశంసించాలి. భోక్తలు మౌనంగా భుజించాలి. ముఖ్యంగా వంట బాగోగులు గురించి మాట్లాడకూడదు. కర్తకూడా ఆ ప్రసక్తి తేకూడదు. మారువడ్డనలో సైగలతో కావాలనో వద్దనో సూచించాలి. ఎడంచేత్తో అన్నం [illegible]కోకూడదు. పాదం విస్తరికి తగలకూడదు. మొదట వడ్డి[illegible] [illegible]ార్థాలు [illegible] దేనినీ

అడగకూడదు. భోజనం చేసేటప్పుడు గొంతుక కూర్చుండకూడదు. చంకలు కనపడేటట్లు చేతులు ఎత్తకూడదు. బొటనవేలు విడిచి నాలుగు వేళ్లతో తినకూడదు. భక్ష్యములు, పళ్లు సగం కొరికి విస్తరిలో ఉంచి మళ్లీ తినకూడదు. విస్తరిలో ఉమ్మకూడదు. వేడి పదార్థములను ఊదుకుని తినకూడదు. మంచినీళ్లు తాగిన ప్రతిసారీ పెద్ద చెంబులోనుంచి చిన్నగ్లాసులోకి కావలసినంత తీసుకుని మిగలకుండా తాగాలి. భోక్తలు ఆచమనం, ఆపోశనం తీసుకునేటప్పుడుగాని, పెరుగు, పరమాన్నం తినేటప్పుడుగాని చప్పుడు కాకూడదు. విస్తరిలో కొంచెం శేషం వదలాలి. అయితే నెయ్యి, పెరుగు, పరమాన్నం మాత్రం వదలకూడదు. భోజనానికి ముందు వేలికున్న దర్భను విస్తరిపక్క జాగ్రత్తగా ఉంచాలి. తిరిగి భోజనం అయ్యాక ఉత్తరాపోశనానికి ముందు మళ్లీ ధరించాలి.

గమనిక : భోక్తకు నిత్యం భోజనానికి ముందు బలిదానం చేసే అలవాటుంటే ఆబ్దికంనాడు చెయ్యకూడదు. చేస్తే రౌరవాది నరకాలు ప్రాప్తిస్తాయి.

అధిశ్రవణము :

సూ॥ తతః బ్రాహ్మణ భోజనకాలే రాక్షసబాధానిర్హరణార్థం అధిశ్రవణ మంత్ర పఠనం (సవ్యం) కరిష్యే । పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

సూ॥ (కర్త) మహోజనైస్సహ అశ్రావయిష్యే । (భోక్తలు) అశ్రావయ అనాలి.

గమనిక : ఇక్కడ చెప్పవలసిన (వేదంలోని) త్రిసుపర్ణాలు, పితృరధ్యాయములు అనుబంధములో చూడండి. ఈ అధిశ్రవణాన్ని మాసికాలు, సంవత్సర విమోకం, ప్రథమాబ్దికం ఈ సందర్భాలలో చెప్పకూడదు. (ధర్మప్రవృత్తి)

భోక్తల భోజనానంతరం

మం. గాయత్రీ మంత్రం ఆ పైన మధువాతాఋతాయతే మధుక్షరంతిసింధవః

మాధ్వీర్నస్సంత్వో షధీః । మధునక్తము తోషసిమధుమత్పార్థివగ్‍రజః ।

మధుద్యౌరస్తునః పితా । మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధు మాగ్ం అస్తుసూర్యః ।

మాధ్వీర్గావోభవంతునః । మధు - మధు - మధు । సర్వం మధ్వస్తు

సూ॥ (కర్త) మయాకృతం శ్రాద్ధం సంపన్నం (భోక్తలు) సుసంపన్నం

సూ॥ (ప్రాచీనావీతి) పితృపితామహ ప్రపితామహాః । (మాతృపితామహీ ప్రపితామహ్యాః ।) (కర్త పితృస్థాన భోక్తతో) తృప్తాస్థ । తృప్తాస్థ । (భోక్త) తృప్తాస్మః

శ్లో॥ అసంస్కృత ప్రమీతాయే త్యాగిన్యోయాః కులస్త్రియః ।
దాస్యామితేభ్యో వికిరమన్నం తాభ్యశ్చ పైతృకమ్ । పరిషిచ్య

సూ॥ అప్రదక్షిణం పరిషిచ్య

క్రియ : అగ్నిహోత్రము వద్ద నున్న ఆకులోని వాయవ్య భాగములోని అన్నంలో కొంత ఒక దొన్నెలోకి తీసుకొని ఆ అన్నం మీద కొద్దిగా నీళ్లు పోసి పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్త విస్తరి కుడిప్రక్కగా కొంచెము దూరములో నేలపై కూర్చ తాకించి ఆ దొన్నెలోని కొంత అన్నము పెడమరలుగా నేలమీద ఉంచి, (విస్తరికి తగలకుండగ) విస్తరికి ప్రక్కగా నుండి ఆ ఉంచిన అన్నానికి కలుపుతూ మరి కొన్ని మెతుకులు పెడమరలుగా పశ్చిమం నుంచి తూర్పుకు వేయాలి. తర్వాత అప్రదక్షిణంగా ఆ అన్నంచుట్టు కూర్చతో త్రిప్పాలి.

సూ॥ (సవ్యం) పురూరవార్ద్రవ సంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః॥ (కర్త) తృప్తాస్థ । తృప్తాస్థ॥ (భోక్త) తృప్తాస్మః

క్రియ : విశ్వేదేవస్థాన విస్తరికి ఎడంప్రక్కన నేలకు కూర్చ తాకించి దొన్నెలో మిగిలిన అన్నమును విశ్వదేవస్థానములోని భోక్త విస్తరి ఎడమప్రక్కన కొంచెంనేలమీద వుంచి అచటనుండి కొంచెము వరకు ఆ దొన్నెలోని మిగతా అన్నమును నేలమీద దక్షిణం నుంచి ఉత్తరానికి వేసి ఆ దొన్నెను బోర్లించవలె.

శ్లో॥ అసోమపాశ్చయేదేవాః యజ్ఞ భాగ వివర్జితాః ।
తేషామన్నం ప్రదాస్యామి వికిరం వైశ్వదైవికం । పరిషిచ్య ।

క్రియ : సవ్యంగా కూర్చతో ఆ అన్నము చుట్టూ త్రిప్పవలె.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతీ) దేవపితృ (మాతృ) మధ్యే ప్రోక్ష్య । దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య॥ తేషు తిలోదకం నినీయ ।

క్రియ : దేవ, పితృ (మాతృ) స్థానాల మధ్యగా విస్తళ్లకు ఆరంగుళాల దూరంలో నీరు చల్లి దక్షిణదిక్కుగా అగ్రములు (కొసలు) ఉండునట్లుగా దర్భలు ఉంచి, వాటిపై తిలలు, నీరు పెడమరలుగా వదలాలి. అగ్ని హోత్రం వద్ద ఉన్న ఆకులో వాయవ్యభాగంలో మిగిలిన అన్నానికి నువ్వులు అవసరమైతే వేరే అన్నం కలిపి కోలగా చిన్నముద్ద చెయ్యాలి. దీన్నే వికిరపిండం అంటారు.

మం. యే అగ్నిదగ్ధా యేనగ్ని దగ్ధాః । యేవాజాతాఃకులేమమ । భూమౌదత్తేన పిండేన తృప్తాయాంతు పరాం గతిమ్ । అగ్నిదగ్ధేభ్యః అనగ్నిదగ్ధేభ్యః అస్మత్ కుల ప్రసూతమృతేభ్యః । ఏషపిండః ఉపతిష్ఠతు ।

క్రియ : కుడికాలు మడిచి వికిర పిండమును పెడమరలుగా ఆ దర్భలపై ఉంచాలి.

సూ॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చ । అనగ్నిదగ్ధాశ్చ । మార్జయంతామ్ । ఏత ద్వస్తిలోదకం । వికిరం దత్వా ।

క్రియ : పిండము పడమటి వైపు పెడమరలుగా తిలలు, నీరు వదలాలి. ఈ వికిర పిండమును తనకులంలో ఉపనయనానికి ముందు చనిపోయిన వారికి, సన్యసించి మృతి చెందినవారికి తన ఇంట్లో పరిచర్యలు చేసి చనిపోయిన వారికి తృప్తి కలిగించడానికి ఉద్దేశించబడింది. (వెం.సో) వికిర పిండాన్ని భోక్తల విస్తళ్లు తీసే ముందు వాయస పిండముగా ఉంచడం ఆచారంగా ఉంది కాని వికిరపిండాన్ని గోతిలో పూడ్చవలెనని ధర్మప్రవృత్తిలో ఉంది.

(సవ్యం) తూష్ణీం పాదౌ ప్రక్షాళ్య । ఆచమ్య పూర్వపవిత్రం విసృజ్య । పునః పవిత్రం ధృత్వా ।

క్రియ : సవ్యముగా కర్త పాదములు కడుగుకొని (తుడుచుకుని) ఆచమనం చేసి పవిత్రం విడిచి నూతన పవిత్రం ధరించాలి.

భోక్తలకు ఉత్తరాపోశనము :

(కర్త) ఆచమ్య .... ఓం శ్రీకృష్ణాయ నమః

సూ॥ శేషముచ్ఛిష్ట భాగ్భ్యోన్నందీయతాం

క్రియ : భోక్తలు తాము భుజించగా ఉన్న అన్న శేషం నేలమీదకు కొంచెం తోసి క్రింది శ్లోకము చెప్పాలి.

శ్లో॥ యజమానకులేజాతా దాసాదాస్యోన్నకాంక్షిణః ।
తే సర్వే తృప్తి మాయాంతు మయాదత్తేన భూతలే ।

మం॥ (కర్త) అమృతాపిధానమసి ।

క్రియ : భోక్తలు భోజనం ముందు విస్తరి పక్క ఉంచిన దర్భలను వారి ఉంగరపువేళ్లకు తిరిగి ధరించి చెయ్యి పట్టాలి. కర్త సవ్యముగా మొదట పితృస్థాన భోక్తకు తరువాత విశ్వేదేవ స్థానభోక్తకు ఉత్తరాపోశనము (అనగా చేతిలో నీరు) చెంబుతో తగినంత పొయ్యాలి.

మం. ఓం శ్రద్ధాయాం ప్రాణేని విశ్యా మృతగ్ం హుతం । ప్రాణమన్నే నాప్యాయస్వ।
ఓం శ్రద్ధాయా మపానేనివిశ్యా మృతగ్ం హుతం । అపానమన్నేనాప్యాయస్వ।
ఓం శ్రద్ధాయాంవ్యానేనివిశ్యా మృతగ్ం హుతం । వ్యానమన్నే నాప్యాయస్వ ।
ఓం శ్రద్ధాయాముదా నేనివిశ్యా మృతగ్ం హుతం । ఉదాన మన్నే నాప్యాయస్వ।
ఓం శ్రద్ధాయాగ్ం సమానేనివిశ్యా మృతగ్ం హుతం । సమాన మన్నే నాప్యాయస్వ। అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోంగుష్ఠంచ సమాశ్రితః। ఈశస్సర్వస్య-జగతః ప్రభుః ప్రీణాతి విశ్వభుక్ ।

మం. రౌరవే ఽ పుణ్యనిలయే పద్మార్బుద నివాసినాం ।
అర్థినా ముదకందత్తమక్షయ్యముపతిష్ఠతు ॥

సూ॥ భోక్తారః ఆచమ్య ।

క్రియ : భోక్తలు తమచేతిలో నున్న ఉదకమును కొంతలోనికి తీసుకొని మిగతా నీటిని తమ విస్తరికి ఎడమవైపున చూపుడువే[illegible] వదలా

పిండ ప్రదానము

ఈ కార్యక్రమం దక్షిణముఖుడై చెయ్యాలి.

సూ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (అస్మత్) పితుః (మాతుః) ప్రాతి సాంవత్సరీక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధీయ తిలోదక పిండప్రదానాని (సవ్యం) (కర్త) కరిష్యే ।

క్రియ : పళ్లెములో నీళ్ళు వదలవలె. భోక్తలు కురుష్వ అనవలె. భోక్తలు లేచి బైటకు చేతులు కడుగుకొని దర్భలు విసర్జించాలి.

సూ॥ పిండత్రయం కృత్వా ।

క్రియ : అగ్నికి దగ్గరగా ఉన్న విస్తరిలోని నాల్గవ భాగమన్నముతోపాటు పార్వణానికి వడ్డించిన అన్నము, గారెలు మినహా భక్ష్యములు ఇతర పదార్థములు నేయి కలిపి ఒలిచిన కొబ్బరికాయ పరిమాణంలో మూడు పిండములు చేయాలి. ఈ పిండాలను భోక్తల భోజన సమయంలో కర్త పవిత్రం తీసి చెయ్యడం, అనంతరం చెయ్యి కడుగుకొని పవిత్రం ధరించడం ఆచారంగా ఉంది. కొన్ని తెల్లమెతుకులు కొంచెం కలిపిన మిశ్రమం మిగిలేటట్లు చూసుకోవాలి.

సూ॥ పిండస్థానే గోమయేనానులిప్య ।

మం. ఓం అపాం మేధ్యం యజ్ఞియగ్ం సదేవగ్ంశివమస్తుమే । ఆచ్ఛేత్తావోమారిషం జీవానిశరదశ్శతమ్ । ఆచ్ఛినత్తి ।

సూ॥ అప ఉపస్పృశ్య ।

మం. అపహతా అసురారక్షాగ్ం సిపిశాచావేదిషదః ।

సూ॥ వేదిముల్లిఖ్యతూష్ణీం ప్రఘృష్య ।

క్రియ : పిండములుంచిన విస్తరికి దగ్గరగాను, భోక్తలవిస్తళ్లకు కనీసం మూరెడు దూరంగానుఉన్న స్థలంలో ఉత్తర, దక్షిణ దిశలుగా నీళ్లు చల్లి నిలువుగా గోమయముతో గాని, పసుపుతోగాని అలకాలి. చేతులు కడుగుకోవాలి. అలికిన చోటున దర్భ

మొదలు పట్టుకుని దర్భతో ఉత్తరం నుంచి దక్షిణానికి మూడు చోట్ల విడివిడిగా తప్పినట్లు తాకాలి.

మం. (ప్రాచీనావీతి) శుంధంతాం పితరః । శుంధం తాంపితా మహాః । శుంధంతాం ప్రపితామహాః । (శుంధంతాం మాతరః । శుంధంతాం పితామహ్యాః । శుంధంతాంప్రపితామహ్యాః ।

క్రియ : దర్భకొసలు పట్టుకొని, అలికిన చోటు మీద మూడు చోట్ల (ఉత్తరమున మొదలుపెట్టి దక్షిణమునకు) పెడమరలుగా నీరు వదలాలి.

మం. ఆయంతు పితరో మనోజవసః । అభిమంత్ర్య । సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిరూర్ణామృదు-స్యోనం - పితృభ్యస్త్వా భరామ్యహమ్ । అస్మిన్సీదంతుమేపితర స్సోమ్యా పితామహాః । ప్రపితా మహాశ్చానుగైస్సహ ।

సూ॥ దక్షిణాగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య ।

క్రియ : దక్షిణాగ్రాలుగా దర్భలను అలికినచోటు మీద ఒకేసారి పరవాలి. ఈ దర్భలు 21 అంగుళాలు పొడవుండాలి. ఆబ్దికానికి 7 మాసికాదులకు 11 దర్భలు వాడాలి.

మం. మార్జయంతాం పితరః వసురూపాః । మార్జయంతాంపితామహాః రుద్రరూపాః మార్జయంతాం ప్రపితామహాః । ఆదిత్యరూపాః । (మార్జయంతాం మాతరః । వసురూపాః । మార్జయంతాం సితామహ్యాః రుద్రరూపాః । మార్జయంతాం ప్రపితామహ్యాః । ఆదిత్యరూపాః) ఇతి తిలోదకం నినీయ ।

క్రియ : పరచిన దర్భలమీద మూడుచోట్ల ఉత్తరమునుండి దక్షిణానికి నువ్వులు, నీరు పెడమరలుగా వదలాలి. ఈ క్రింది మంత్రములు చెప్పునప్పుడు వరుసగా ఉత్తరం నించి దక్షిణానికి మూడుచోట్ల ఒక్కొక [illegible] చోట ఒ[illegible] మును

పెడమరలుగా చూపి 2) యేచత్వామను । అన్నప్పుడు పిండం ఉంచి గయాయాం దత్తం అస్తు । అన్నప్పుడు పిండముపై చెయ్యి ఆనించాలి.

ఏతత్తే అస్మత్ పితః (మాతః) ... గోత్ర (గోత్రే) ... శర్మన్(దాయీ) వసురూప(రూపే) యేచత్వామను । ప్రథమ పిండం దర్భలమీద ఉంచాలి.

ఏతత్తే అస్మత్ పిత్రే (మాత్రే) ... గోత్రాయ (గోత్రాయై) ... శర్మణే (దాయ్యై) వసురూపాయ (యై) యాశ్చతామనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయంపిండః । తస్మైతే (తస్యైతే) స్వధా నమః । గయాయాం దత్తమస్తు (పిండంపై చెయ్యి ఆనించాలి)

ఏతత్తే అస్మత్ పితామహ (మహి) .. గోత్ర (గోత్రే) ... శర్మన్ (దాయీ) రుద్రరూప (రూపే) యేచత్వామను (రెండో పిండం ఉంచాలి) ఏతత్తే అస్మత్ పితామహాయ (మహ్యై) ...గోత్రాయ (యై) ... శర్మణే (దాయ్యై) రుద్రరూపాయ యాశ్చతామనుగచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్మైతే (తస్యైతే) స్వధా నమః । గయాయాం దత్తమస్తు (పిండంపై చెయ్యి ఆనించాలి)

ఏతత్తే ప్రపితామహ (మహీ) ... గోత్ర (గోత్రే) ... శర్మన్ (దాయీ) ఆదిత్యరూప (రూపే) యేచత్వామను (మూడవపిండం ఉంచాలి) ఏతత్తే అస్మత్ ప్రపితామహాయ (మహ్యై) ... గోత్రాయ (గోత్రాయై) ... శర్మణే (దాయ్యై) ఆదిత్యరూపాయ యాశ్చతామను గచ్ఛంతి తాభ్యశ్చాయం పిండః తస్మైతే (తస్యైతే) స్వధా నమః । గయాయాం దత్తమస్తు (పిండంపై చెయ్యి ఆనించాలి)

మం. యన్మే మాతాప్రమమాద్యచ్చ చారానను వ్రతం । తన్మేరేతః పితావృంక్తాం-
మాభురన్యోపపద్యతాం ।

సూ॥ పిండశేషం పిండానాముపరినిధాయ ।

క్రియ : కింది మంత్రాలు చదువుతూ పిండాలు చెయ్యగా మిగిలిన శేషాన్ని (తెల్ల మెతుకులు కాకుండా) మూడు పిండాలమీద ఉంచాలి.

మం. పితృభ్యః (మాతృభ్యః) స్వధావిభ్యః స్వధా నమః ।

పితామహేభ్యః (పితామహీభ్యః) స్వధావిభ్యః స్వధా నమః ।

ప్రపితామహే (హీ) భ్యః స్వధావిభ్యః స్వధా నమః ।

సూ॥ తిలోదకం నినీయ

క్రియ : పిండములమీద కాకుండా ప్రక్కగా తిలోదకం విడివిడిగా పెదమరలుగా వదలాలి.

మం. అత్ర పితరోయథా భాగం మందధ్వం ।

క్రియ : పిండములమీద చేతులు ఆనించాలి.

మం. అక్షన్పితరోమీమదంతపితరో తీతృపంతపితరోమీ మృజంత పితరః ।

పరేత పితరస్సోమ్యాః । యేసమానాస్సమనసః పితరోయమరాజ్యే । తేషాం లోకస్స్వధానమో యజ్ఞోదేవేషు కల్పతామ్ । యేసజాతాస్సమనసో జీవాజీవేషు మామకాః । తేషాగ్ శ్రీర్మయికల్పతామస్మిన్ లోకేశతగ్ం సమాః । వీరంధత్తపితరః ।

సూ॥ ఆఘ్రాయ (సవ్యం) పూర్వపవిత్రం సృజ్య పునః పవిత్రంధృత్వా ఆచమ్య ।

క్రియ : పిండములు కలిపిన విస్తరిలోని తెల్ల మెతుకును తీసుకొని వాసనచూచి కింద పడవేసి, సవ్యం చేసుకొని పవిత్రం వదలి కొత్త పవిత్రం ధరించి ఉత్తర దిక్కుకి తిరిగి ఆచమనము చేయవలె.

మం. ఓం కేశవాయ స్వాహా .... హరే శ్రీకృష్ణాయ నమః

క్రియ : మళ్లీ దక్షిణంవైపునకు తిరగాలి.

మం. ఉత్తిష్ఠ పితరః ప్రేతశూరా యమస్య పంథా మనవేతాపురాణం ।

దత్తాదస్మాసు ద్రవిణం యచ్చభద్రం ప్రణోబ్రూతాద్భా

గధాం దేవతాసు । ప్రవాహణీయ మృక్ ।

పరేత పితర స్సోమ్యా గంభీరైః పథిభిః పూర్వ్యైః ।

అథాపిత్రూన్త్సువిదత్రాగ్ం అపీత యమేన యే సధమా దంమదంతి

మనోన్వాహువా మహే నారాశగ్ం సేన స్తోమేన పిత్రూణాంచ మన్మభిః । ఆన ఏతు

మనః పునః క్రత్వే దక్షాయ జీవసే । జ్యోక్చ సూర్యంద్రుశే ।

క్రియ : ఉత్తిష్ఠ అనగాను ఆకును తీసి తూర్పువైపున ఉంచాలి మంత్రం చివర సవ్యం చేసుకుని సూర్యునికి నమస్కరించాలి.

సూ॥ కులాభివృద్ధ్యర్థం సవ్యేన పిండ పార్వణపూజాం కరిష్యే ।

క్రియ : పళ్లెములో నీళ్లు వదలాలి.

సూ॥ పిండపితృ (మాతృ) దేవతాభ్యో నమః । కుశ, పత్ర, తిల, యవ, అక్షతాన్ సమర్పయామి ।

క్రియ : పిండములపై బోర్లించిన ఆకును తీసి మూడు పిండములకు దర్భలు, తులసీ దళములు, తిలలు, యవలు మరియు అక్షతలతో పూజ చేయాలి. మాతృ శ్రాద్ధంలో మూడుస్థానాలలో ఎవరైనా పునిస్త్రీగా చనిపోతే వారినుద్దేశించిన పిండాలకు పసుపు, కుంకుమ, పూలతో కూడా పూజ చేయాలి.

సూ॥ ధూపమాఘ్రాపయామి, దీపం దర్శయామి, ధూపదీపానంతరం శుద్ధాచమనీయం సమర్పయామి నైవేద్యం.

క్రియ : ధూపదీపములుమానసికముగా సమర్పించి అప్పం లేదా అరిసె నైవేద్యం పెట్టాలి. గారెలు పనికిరావు. తల్లిదండ్రులు, మాతామహీమాతామహుల ఆబ్దికంలో ఈ నైవేద్యపు ప్రసాదాలన్ని కర్త తప్పక తినాలి (స్త్రీ అయినా) అసలు కర్త వేరేచోట

ఉండి మరొకరు పెడుతుంటే నైవేద్యం సమర్పయామి అని నీళ్లచుక్క వదలాలి. నైవేద్యం పెట్టి ఆ పదార్థాన్ని నీళ్లలో కలపాలి (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయం)

మం. ఓం భూర్భువస్సువః । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియో-యోనః ప్రచోదయాత్ ॥ సత్యంత్వర్తేన పరిషించామి । పిండపితృదేవతాభ్యో నమః అపూపం నివేదయామి.

క్రియ : పదార్థముల మీద నీరు చల్లి చుట్టూ ప్రదక్షిణముగా తిప్పాలి.

మం. అమృతమస్తు అమృతోపస్తరణమసి

క్రియ : అని నీళ్ళు వదలాలి.

మం. ఓం ప్రాణాయ స్వాహా । ఓం అపానాయ స్వాహా । ఓం వ్యానాయ స్వాహా । ఓం ఉదానాయ స్వాహా । ఓం సమానాయ స్వాహా । మధ్యే మధ్యే పానీయం సమర్పయామి.

క్రియ : ఐదుసార్లు నైవేద్యం ఇవ్వాలి.

సూ॥ అమృతాపిధానమసి। ఉత్తరాపోశనం సమర్పయామి. హస్తౌ ప్రక్షాళయామి। పాదౌ ప్రక్షాళయామి. శుద్ధ ఆచమనీయం సమర్పయామి.

క్రియ : పళ్లెములో నీళ్ళు వదలవలె.

సూ॥ తాంబూలం సమర్పయామి ఆత్మప్రదక్షిణ నమస్కారాన్ సమర్పయామి సువర్ణమంత్రపుష్పం సమర్పయామి

(ఇంట్లో సంబంధికులంతా పిండాలకు నమస్కరించాలి)

సూ॥ ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతీ) యజమానస్య (అస్మత్) పితృ పితామహ ప్రపితామహాన్ గోత్రాన్ ... శర్మణః .... వసురుద్రాదిత్య రూపాన్ (మాతృ పితా మహీ ప్రపితామహీః గోత్రాః

.... దాయిః ... వసురుద్రాదిత్య రూపాః) ఉద్దిశ్య, పితృ (మాతృ) ఏతేషాం (ఏతాసాం) (కర్త) మయాదత్తాః పిండాః గయాపిండసదృశ మస్త్వితి భవన్తో బృవన్తు (భోక్తలు) గయాపిండ సదృశాభవన్తు ।

క్రియ : మధ్య పిండము వద్ద (పడమటివైపు) పెడమరలుగా తిలలు, నీరు వదలాలి (సవ్యం) పిండములకు నమస్కరించాలి.

సూ॥ అపః పిండానుద్వాసయిష్యే (భోక్తలు) ఉద్వాసయ ।

క్రియ : మధ్యపిండం పైకెత్తి తిరిగి అదే స్థానంలో ఉంచాలి.

శ్లో॥ (సవ్యం) అయోధ్యా మధురా మాయా కాశీ కాంచీ అవంతికా ।
పురీ ద్వారావతీచైవ సప్తైతే మోక్షదాయకాః ।

క్రియ : దర్భలు, తిలలు, ఆకుతో సహా పిండములను తీసి పిండములచుట్టూ ఉంచిన వస్త్రములో మూటకట్టాలి. తరువాత ఈ పిండాలు (1) గోవుకు పెట్టుట (2) అగ్నిలో హుతం చేయుట లేదా (3) బ్రాహ్మలు తినుట (4) నదిలో గాని, కాలువ, చెరువులలో గాని కలుపుట చేయాలి. 1), 3), 4) సందర్భాలలో దర్భలు వేరే పారెయ్యాలి. (తరువాత అంటే ఆబ్దిక కార్యక్రమం పూర్తి అయిన తరువాత, కర్త భోజనానికిముందు)

శ్లో॥ అహం కాశీంగమిష్యామిత్రత్రై వనివసామ్యహం ।
ఇతి బ్రువాణ సతతం కాశీవాస ఫలం లభేత్ ।

శ్లో॥ శమీపత్ర ప్రమాణేన పింద దద్యాద్గయాశిరే ।
ఉద్ధరేత్సప్త గోత్రాణి కులమేకోత్తరంశతమ్ ।

సూ॥ పిండస్థానే శాంతి రస్తు । పుష్టిరస్తు । తుష్టిరస్తు । వృద్ధిరస్తు । అవిఘ్నమస్తు। ఆయుష్యమస్తు । ఆరోగ్యమస్తు । స్వస్తిశోభనగ్ంహవిః ఇతిజలం ప్రోక్ష్య ।

క్రియ : పిండములు తీసిన చోట తెల్ల అక్షతలు నీరు చల్లవలె. ఆచమనం చేసి పవిత్రం విడిచి నూతన పవిత్రం ధరించాలి.

గమనిక : పిండప్రదాన సమయంలోగాని, తరువాతగానిపిండం చితికినా, పిల్లివంటి జంతువులు తాకినా ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంచేసి తిరిగి పిండప్రదానం చెయ్యాలి (వేరే అన్నంలో అగ్నిచుట్టూ కింద పడిన మెతుకులు కలిపి పార్వణం చెయ్యాలి)

ఆసీమాంతము

నువ్వులు, బియ్యం, దర్భలు. నీళ్లచెంబు మొదలైన సామగ్రితో కర్త, భోక్తలు కాళ్లు కడిగిన చోటికి వెళ్లాలి. భోక్తలను వారి మండలాలవద్ద తూర్పు ముఖంగా కూర్చోబెట్టి వారికి అభిముఖంగా ఉండాలి.

సూ॥ దేవాః పితరః పితరో దేవాః ।

విశ్వదేవస్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త తాను హస్తోదకము తీసుకొని విశ్వదేవస్థాన భోక్తకివ్వాలి.

సూ॥ కుశ పుష్పాక్షతాం దద్యాత్ ।

క్రియ : అక్షతలు శిరస్సున చల్లి దర్భలు భోక్తకు ఇవ్వవలె.

సూ॥ (ప్రాచీనావీతీ) పితృ (మాతృ) స్థానే హస్తోదకం దత్వా ।

క్రియ : కర్త తాను హస్తోదకం తీసుకొని పితృ (మాతృ) స్థానములోని భోక్తకు ఇవ్వాలి.

సూ॥ కుశతిల పుష్పాణి దద్యాత్ ।

క్రియ : నువ్వులు శిరస్సున చల్లి దర్భలు భోక్తకు ఇవ్వవలె.

క్రియ : అక్షతలు మొదట విశ్వదేవస్థానభోక్తకు తరువాత పితృస్థాన భోక్తకు, మరల పితృస్థానభోక్తకు తరువాత విశ్వదేవ స్థాన భోక్తకుపాదముల మీద చల్లవలె. దేవతాపితృ (మాతృ) ప్రసాదేన (కర్త) అస్మద్గోత్రం వర్ధతాం । (భోక్తలు) స్వస్తి వర్ధతాం.

క్రియ : విశ్వదేవ ప్రసాదో అస్తు అని "విశ్వేదేవస్థానభోక్త, పితృ పితామహ ప్రపితామహ (మాతృపితామహీ ప్రపితామహీ) ప్రసాదోఅస్తు అని పితృ (మాతృ) స్థానభోక్త, చెప్పి కర్త దోసిలిలో అక్షతలు ఉంచాలి. అక్షతలు కర్త శిరస్సున వేసుకొని, మిగిలినవి పైకి చల్లాలి. (స్వగృహం అయితే ఇంటిమీదకి)

సూ॥ (కర్త) దేవాశ్చపితరః ఉత్తానంపాత్రం స్వస్తీతిబ్రూత (భోక్తలు) బ్రూహి స్వస్తి

క్రియ : అక్షతలు నీళ్లు చల్లి అర్చన సమయంలో బోర్లించిన ఆకును తిరగతియ్యాలి.

సూ॥ (కర్త) భోజనపాత్రాణ్యుచ్చాలయిష్యే । (భోక్తలు) ఉచ్చాలయ

క్రియ : అక్షతలు నీరు తీసుకొని భోక్తలు భుజించిన విస్తళ్లమీద చల్లవలె. ఇప్పుడు భోక్తల విస్తళ్లు మడిగా ఎత్తాలి. ఎత్తే వాళ్లు సువాసినులైతే బొట్టు పెట్టుకుని విస్తళ్లు ఎత్తాలి. ఈ విస్తళ్లు ఆడవాళ్లు, ఉపనయనం కాని వారు, కర్తలు కాని జ్ఞాతులు ఎత్తకూడదని ధర్మసింధులో ఉన్నది. లోకాచారం ప్రకారం సువాసినులే బొట్టు ధరించి ఎత్తుతున్నారు. ఈ విస్తళ్లు, వికిరపిండం, కొత్తగా తవ్విన గోతిలో వేసి పూడ్చాలి. కాని వికిరపిండాన్ని ఒక ఆకులో ఉంచి ఎత్తైనచోట కాకుల కోసం పెడుతున్నారు. కాకులు వికిరపిండాన్ని తినకపోతే పితృదేవతలు అసంతృప్తులైనట్లు భావిస్తున్నారు. దీనికే ఆధారమూ కనపడలేదు.

సూ॥ పురూరవార్ద్రవసంజ్ఞక విశ్వేదేవావఃమయాదత్తం శ్రాద్ధమన్న (కర్త) మక్షయ్యోదర్కమస్త్వితి బ్రూత ॥ (భోక్త) అస్త్వక్షయ్యోదర్కమ్ ॥ (ప్రాచీనావీతి)

సూ॥ పితృ పితామహ ప్రపితా మహాః ।

(మాతృ పితామహీ ప్రపితా మహ్యాః ॥)

మయాదత్తం శ్రాద్ధమన్న (కర్త) మక్షయ్యోదర్కమస్త్వితి బ్రూత (భోక్త) అస్త్వక్షయోదర్కమ్ ॥ (కర్త) స్వాహాంవాచయిష్యే ॥ స్వధాంచ వాచయిష్యే । వాచ్యతామ్॥ (సవ్యం)

మం. ఋచేత్వా రుచేత్వా సమిత్స్రవంతి సరితోనధేనాః । అంతర్హృదా మనసా-

పూయమానాః । ఘృతస్యధారా అభిచాకశీమి । హిరణ్యయో వేతసోమధ్య

ఆసామ్ । తస్మిన్ థ్సుపర్ణో మధుకృత్కులాయీ భజన్నాస్తే మధుదేవతాభ్యః ।

తస్యాసతే హరయ స్సప్తతీరే స్వధాందుహానా అమృతస్యధారామ్ ॥ ఇతి

కూర్చగ్రంథింవిస్రస్య ॥ (ప్రాచీనావీతి)

క్రియ : కూర్చముడి విప్పాలి.

(కర్త) పితృభ్యః స్వధోచ్యతాం । పితామహేభ్యః స్వధోచ్యతాం । ప్రపితామహేభ్య స్స్వధోచ్యతామ్ ।

((కర్త) మాతృభ్యః స్వధోచ్యతాం । పితామహీభ్యః స్వధోచ్యతాం । ప్రపితామహీభ్యః స్వధోచ్యతామ్ ॥)

(పితృస్థాన భోక్త) అస్తుస్స్వధా ॥ (భూమౌ జలంసించేత్)

క్రియ : కూర్చ కొసలు కిందకుండేటట్లు కుడిచేత్తో పెడమరలుగా పట్టుకొని ఎడమచేతితో కొసలమీదుగా నీళ్లు పొయ్యాలి.

సూ॥ అస్తు సంపద్యంతామ్ (భోక్తలు) సంపద్యంతామ్ సవ్యేన విశ్వేదేవౌ ॥

క్రియ : సవ్యం చేసుకొని కూర్చ మొదళ్లు కిందకుండేటట్లు గుప్పెట్లో పట్టుకుని నీళ్లు వదుల్తూ కూర్చను కూడా వదలాలి.

సూ॥ భుంక్తేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాః పాన్తు (భోక్తలు) పాన్తు దక్షిణాః ।

క్రియ : భోక్తల దక్షిణలు, దర్భలు ఎడమచేతితో ఉంచుకొని కుడిచేతితో కప్పాలి. తరువాత విశ్వేదేవ స్థానంలో బ్రాహ్మణునికి సవ్యంగాను, పితృస్థానంలోని బ్రాహ్మణునికి ప్రాచీనావీతిగాను దర్భలు, దక్షిణ ఇవ్వాలి. పితృస్థానభోక్తకు ఎక్కువ దక్షిణ ఇవ్వాలి. రెట్టింపు ఇవ్వాలని ధర్మప్రవృత్తిలో ఉన్నది. ఈ దక్షిణ చాలామంది తాంబూలంలో పెట్టి భోక్తలు వెళ్లి పోయేటప్పుడిస్తున్నారు.

మం. వాజేవాజే వత వాజినో నోధనేషు విప్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః । అస్యమధ్వః పిబత మాదయధ్వం తృప్తాయాతపథిభి ర్దేవయానైః ॥

సూ॥ (ప్రాచీనావీతీ) ఉత్తిష్ఠతపితరః

క్రియ : కర్త దర్భను పట్టుకొని కూర్చుని ఉన్న పితృస్థాన భోక్తకు ఇవ్వాలి.

మూడవ ప్రకరణము

సూ॥ అనూత్తిష్ఠంతుసవ్యేనవిశ్వేదేవౌ విష్ణునాసహ ।

క్రియ : సవ్యం చేసుకుని తరువాత విశ్వేదేవస్థాన భోక్త దర్భ ఇవ్వాలి. తరువాత భోక్తలు నిలబడాలి. కర్త పవిత్రం తీసి నూతన పవిత్రం ధరించి భోక్తలకు ప్రదక్షిణం చేసి విడచిన పవిత్రం ముడి విప్పాలి. ఈ సమయంలో భోక్తలు తూర్పు ముఖంగా నిలుచుంటారు.

మం. ఓం ఆమావాజస్య ప్రసవో జగమ్యా దాద్యావా పృథివీ విశ్వశంభూ ।

ఆమాగంతాం పితరామాతరా చామాసోమో అమృతత్వాయగమ్యాత్ ।

క్రియ : పై మంత్రం పూర్తి అయ్యేసరికి భోక్తలు పశ్చిమముఖంగా తిరగాలి. కర్త వారికెదురుగా నిలబడి ఈ క్రింద వ్రాసిన ఎడమవైపున ఉన్న ఒక్కొక్క శ్లోక పాదం చదువుతుండగా వెంటనే భోక్తలు దానికెదురుగా కుడివైపున ఉన్న ప్రతివచనం చెప్పాలి.

కర్త	భోక్తలు
దాతారోనోఽభివర్ధంతాం	దాతారోవోఽభివర్ధంతాం
వేదాస్సంతతి రేవనః ।	వేదాస్సంతతిరేవవః
శ్రద్ధాచనోమావ్యగమత్	శ్రద్ధాచవోమావ్యగమద్
బహుధేయంచనోఽస్తు ॥	బహుధేయంచవోఽస్తు ॥
అన్నంచనోబహుభవే	అన్నంచవోబహుభవే
దతిథీగ్శ్చలభేమహి ॥	దతిథీగ్శ్చలభధ్వమ్ ॥
యాచితారశ్చనస్సంతు	యాచితారశ్చవస్సంతు
మాచయాచిష్మకంచన ।	మాచయాచిధ్వంకంచన ॥

(కర్త) సత్యాఏతాఆశిషస్సంతు ॥ పవిత్రం విసృజ్య ॥ పవిత్రం విసర్జించి ఉంగరపువేలికి దర్భను కొసలుపైకుండేట్లు ధరించాలి.

క్రియ : అన్న శేషః కిం క్రియతాం । (భోక్తలు) ఇష్టైస్సహభుజ్యతామ్ ॥

క్రియ : ఇక్కడ నుంచి భోక్తలు కర్తను ఆశీర్వదించే మంత్రం. భోక్తలవిస్తళ్లు ఎత్తడం పూర్తి కాకుండా ఈ ఆశీర్వచనం మొదలుపెట్టకూడదు.

మం. స్వాదుషగ్ంసదః పితరోవయోధాః కృచ్ఛ్రేశ్రితశ్శక్తీవంతోగభీరాః । చిత్రసేనా-

ఇషుబలా అమృధ్రా స్సతోవీరా ఉరవో వ్రాతసాహాః । బ్రాహ్మణాసః పితర

స్సోమ్యాసశ్శివేనో ద్యావాపృథివీఅనేహసా । పూషానః పాతు దురితా దృతావృధోర

క్షామాకిర్నో అఘశగ్ంసఈశత

(ఆశీర్వాదః) ఇహైవ స్తంమావియౌష్టం విశ్వమాయుర్వ్యశ్నుతమ్ ॥ క్రీడంతు-

పుత్రైర్న ప్తృభిర్మోదమానాస్వేగృహే । సర్వస్యాప్త్యై సర్వస్యజిత్యైసర్వమేవతేనాప్నోతి

సర్వంజయతి । శతమానంభవతి శతాయుః పురుషశ్శతేంద్రియ ఆయుష్యేవేంద్రియే

ప్రతితిష్ఠతి ।

క్రియ : కర్త ఉత్తరీయాన్ని రెండు చేతులతో జోలెలాగ పట్టుకోగా భోక్తలు కొన్ని అక్షతలు అందులో వెయ్యాలి. మరికొన్ని కర్త శిరస్సుపైన మరికొన్ని మిగతా కుటుంబ సభ్యులు శిరస్సుపైన (మృతునికంటె చిన్నవారు) వెయ్యాలి.

శ్లో॥ ఆయుః ప్రజాంధనం విద్యాం స్వర్గంమోక్షంసుఖానిచ ।
ప్రయచ్ఛంతు తథారాజ్యంప్రీత్యాన్నృణాంపితామహాః ॥

శ్లో॥ అద్యమేసఫలం జన్మభవత్పా దాభివందనాత్ ।
అద్యమేవంశజాస్సర్వేయాతావోఽ నుగ్రహోద్దివమ్ ॥

శ్లో॥ పత్రశాకాదిదానేనక్లేశితాయూయమీదృశాః ।
తత్క్లేశజాతంచిత్తేషు విస్మృత్యక్షంతుమర్హథ । సర్వం సంపూర్ణం

ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ (ప్రాచీనావీతి) పితుః (మాతుః) ప్రాతిసాంవత్సరిక మృతాహోభ్యాన్నశ్రాద్ధే పితృపితామహ ప్రపితామహాన్ । గోత్రాన్ । వసురుద్రాదిత్యరూపాన్ । (మాతృ పితామహీ ప్రపితామహీః గోత్రాః దాయిః వసురుద్రాదిత్య రూపాః) (కర్త) అగ్నౌకరణ, బ్రాహ్మణ భోజన, పిండప్రదానం కర్మత్రయం మయాచరితం శ్రాద్ధం యథోక్తమస్త్విత్యను గృహ్ణంతు। (భోక్తలు) యథాకాల దత్తమస్తు గయాశ్రాద్ధం ఫలితమస్తు । (కర్త) ఆసీమాంతమను-వ్రజే ॥ (భోక్తలు) అనువ్రజ ॥

మం. కయానశ్చిత్రఆభువ దూతీసదా వృధస్సఖా । కయాశచిష్ఠయావృతా । వామ-
దేవాయనమో జ్యేష్ఠాయ నమః శ్రేష్ఠాయనమోరుద్రాయ నమః కాలాయ నమః
కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలాయ నమో బలప్రమథనాయ
సమస్సర్వభూతదమనాయనమో మనోన్మనాయ నమః 'అష్టావష్టావన్యేషు ధిష్ణి-
యేషూపదధాత్యష్టాశఫాః పశవః పశూనేవావరుంధేషణ్మార్జాలీయెషద్వాబుుతవ
బుుతవః ఖలువైదేవాః పితరబుుతూ నేవదేవాన్ పితౄాన్ ప్రీణాతి ॥ వంశాభి-
వృద్ధిరస్తు । గోత్రాభివృద్ధిరస్తు ॥ అస్యగృహే శ్రీమహాలక్ష్మ్యాః స్థిరనివాస సిద్ధిరస్తు॥
పితరః స్వదేశం గచ్ఛన్తు । ఆగంత పితరః పితృమానహంయుష్మాభిర్
భూయాసగ్ం సుప్రజసోమయా యూయం భూయాస్త । ఇత్యుపతిష్ఠతే ।

శ్రాద్ధాంగతర్పణము

తండ్రి బతికి ఉండగా తల్లి చనిపోతే, శ్రాద్ధాంగతిల తర్పణం కర్త చేయకూడదు అని పైతృక సంగ్రహంలోను ధర్మప్రవృత్తిలోను ఉన్నది. ఈతర్పణం కేవలం నీటితోగాని, తెల్లనువ్వులతోగాని చెయ్యాలని శ్రాద్ధమంజరిలో ఉన్నది. ఈ తర్పణం కర్త తండ్రి చెయ్యాలని కొందరంటున్నారు (వెంకట సోమయాజీయం శ్లో.301)

ఆచమ్య : ఓం కేశవాయ స్వాహా .... ఓం శ్రీకృష్ణాయ నమః ఓం ఓం ఓం అద్య పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ । (ప్రాచీనావీతి) పితః (మాతుః) ప్రాతిసాంవత్సరిక మృతాహాఖ్యాన్న శ్రాద్ధాంగ దేశకాల వైపరీత్య శంకయా పరేహని కర్తవ్య సద్య స్తిలతర్పణం (సవ్యం) కరిష్యే ॥ నీళ్లు వదలాలి. (ప్రాచీనావీతి)

గమనిక : ఈ తర్పణం మరుసటిరోజు ఉదయం నిత్యానుష్ఠానానికి (సంధ్యా వందనం) ముందు చెయ్యాలి. ఆటంకం వస్తుందనేభయంతో ఆబ్దికం అయిన వెంటనే చేస్తున్నారు. సపిండీకరణం, మాసికాదులు, సంవత్సరీకం మరునాడు పెట్టే మొదటి ఆబ్దికం వీటిలో 'పరేహనికర్తవ్య' అని చెప్పనక్కరలేదు.

సూ॥ అస్మత్పితరం ... గోత్రం ... శర్మాణం వసురూపం స్వధానమ స్తర్పయామి। తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి । స్వధానమస్తర్పయామి ।

క్రియ : పెడమరలుగా తిలలు, నీళ్లు మూడుసార్లు వదలాలి.

సూ॥ అస్మత్పితామహం ... గోత్రం .... శర్మాణం రుద్రరూపంస్వధానమ స్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥

క్రియ : పైవిధంగానే మూడుసార్లు తిలోదకం వదలాలి.

అస్మత్ప్రపితామహం ... గోత్రం ... శర్మాణం ఆదిత్యరూపం స్వధానమ-స్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥

క్రియ : పై విధంగానే మూడుసార్లు తిలోదకం వదలాలి.

(... మాతరం ... గోత్రాం ... దాయీం వసురూపాం స్వధానమస్తర్పయామి స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ ... పితామహీం ... గోత్రాం దాయీంరుద్రరూపాం స్వధానమస్తర్పయామి స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమ-స్తర్పయామి ॥ ప్రపితామహీం... గోత్రాం ...దాయీం ఆదిత్యరూపాం స్వధానమ-స్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥ స్వధానమస్తర్పయామి ॥

శ్లో॥ యేకేచాఽస్మత్కు లేజాతా అపుత్రాగోత్రిణోమృతాః ॥
తేగృహ్ణంతు మయా దత్తం సూత్రనిష్పీడనోదకం । శ్రీరామ రామ రామ

క్రియ : యజ్ఞోపవీతం తావళంగా తీసుకొని బ్రహ్మముడిని నీటితో తడిపి పిడిచి కళ్లకద్దుకోవాలి. సవ్యం చేసుకుని కాళ్లు కడుగుకొని ఆచమనం చేసి ఇంట్లోకి వెళ్లాలి. కార్యక్రమంలో భాగంగా భోక్తలకు దక్షిణ ఇచ్చి ఉండకపోతే ఇప్పుడు తాంబూలంలో దక్షిణ ఉంచి భోక్తలకు ఇవ్వాలి. పిండాలని విసర్జించిన తరవాత కర్త కుటుంబ సభ్యులతో కలిసి బొట్టు పెట్టుకుని పితృశేషాన్ని భుజించాలి. పిండనైవేద్యపు ప్రసాదాన్ని కర్త మాత్రమే తినాలి. భోజనానికి ముందు కర్త దీపారాధనని ఆర్పాలని ధర్మసింధులో ఉన్నది. కాని ఇది ఆచారంలో లేదు.

మూడవ ప్రకరణము

నాల్గవ ప్రకరణము

సందిగ్ధ పరిస్థితులు

ఉపోద్ఘాతము : మంత్రము, క్రియల వివరాలు చదివేటప్పుడు పాఠకులకు అనేక సందేహాలు రావచ్చు. వీలైనంతవరకు వాటిని ఆయా సందర్భాలలోనే పరిష్కరించే ప్రయత్నం చేశాము. మరికొన్ని సందేహాల వివరణ ఈ ప్రకరణంలో చూడవచ్చు.

1. విభక్త అవిభక్త సోదరులు :

చనిపోయిన వ్యక్తికి పుత్రులందరూ కర్తలే. అందులో పెద్ద కుమారుడు ప్రధానకర్త. అనేక భార్యలున్నప్పుడు కూడా వయసులో పెద్ద అయినవాడే ప్రధానకర్త, భార్యలలో పెద్ద, చిన్న అనే విచక్షణ లేదు. (స్మృతిసారం) కాని చిన్నవాడైనా జ్యేష్ఠ భార్య ప్రథమ పుత్రుడే ప్రధానకర్త అని స్మృత్యంతరంలో ఉన్నది. కవల సోదరులలో తరువాత పుట్టినవాడు పెద్ద, ముందు పుట్టినవాడు చిన్న (వెంకట సోమయాజీయం) సపిండీకరణం వరకు అపరకర్మ కుమారులంతా కలిసే జరపాలి. (వేంకట సోమయాజీయం) సోదరులు అవిభక్తులుగా (ఉమ్మడిగా వండుకుని తింటూ ఒక కుటుంబంలా) ఉన్నంతవరకూ తదుపరి శ్రాద్ధాలన్నీ కలిపే జరపాలి.

విభక్తులైతే (ఆస్తి పంపకం కాకపోయినా విడిగా నివసించేవారైతే) సపిండీకరణం విడివిడిగాగాని, ఖర్చు అందరూ భరిస్తూ కలిసిగాని జరపవచ్చు. (12వ రోజు కార్యక్రమం) విడివిడిగా జరుపితే తదుపరి మాసికాదిశ్రాద్ధాలు, ఆబ్దికాలు అన్నీ విడివిడిగానే పెట్టుకోవాలి. సపిండీకరణం సమిష్టిగా జరుపుతే సాంవత్సర విమోకం వరకు కలిసే పెట్టుకుని ప్రథమాబ్దికం లగాయతు విడివిడిగా పెట్టుకోవాలి (ధర్మప్రవృత్తి, వేంకట సోమయాజీయం, స్మార్తవివేచని)

అవిభక్త సోదరులు ఏ కారణంవల్లనైనా ఒకసారి విడిగా శ్రాద్ధం జరిపితే తదుపరి అన్ని శ్రాద్ధాలు విడిగానే పెట్టుకోవాలని కొందరు పండితుల అభిప్రాయం. ప్రస్తుతం చాలా కుటుంబాలలో సోదరులు (విభక్తులైనా, అవిభక్తులైనా) తల్లిదండ్రుల ఆబ్దికాలను వీలైనప్పుడు సమిష్టిగాను, కానప్పుడు విడివిడిగాను పెట్టుకుంటున్నారు.

సమష్టిగా పెట్టే ఆబ్దికం సమయానికి జ్యేష్ఠుడు అస్వస్థుడైనా, అతనికి మాత్రమే ఆశౌచం వచ్చినా, తక్కినవారు సమిష్టిగా ఆబ్దికం జరిపించాలి. ఈ జ్యేష్ఠుడు స్వస్థత లేదా శుద్ధి అనంతరం మానకుండా పెట్టాలి. (బహుళ అష్టమి, ఏకాదశి, అమావాస్యలలో) చిన్నవారైతే తిరిగి పెట్టక్కరలేదు (స్మృతిసారం). జ్యేష్ఠుడు పొరుగూరు వెళ్ళవలసివస్తే అతని అనుజ్ఞతో తమ్ముళ్లు ఆబ్దికం పెట్టవచ్చు. ఆబ్దికం మధ్యలో అతడు తిరిగి వస్తే అక్కడినుంచి అతడే నిర్వహించాలి.

జ్యేష్ఠుడు ఆబ్దికం పెడుతుండగా తమ్ముళ్లెవరైనా వస్తే అప్పటినుంచి పాల్గొనవచ్చు. పిండప్రదానం అయిపోయి ఉంటే ఆ వచ్చినవారు మాత్రం ఆనాడుగాని మర్నాడుగాని ఆబ్దికం పెట్టాలి (ధర్మప్రవృత్తి)

అయితే మాసికాదుల విషయంలో జ్యేష్ఠుడికి ఆశౌచం వస్తే శుద్ధివరకూ ఆగాలి. తక్కిన సోదరులలో ఎవరికైనా ఆశౌచం సంక్రమించినా ఇవి ఆపక్కరలేదు (కాని షోడశసాపిండ్యాలు సోదరులందరూ శుద్ధిగా ఉన్నప్పుడే చెయ్యాలి) శ్రాద్ధకర్త ఒకడే అయి, శ్రాద్ధ సమయానికి అస్వస్థుడై శ్రాద్ధం పెట్టలేని స్థితిలో ఉంటే తన కుమారునికి గాని, మరొకరికిగాని అనుమతి ఇచ్చి అతనిచే జరిపించవచ్చు. ఆ సమయంలో భస్మస్నానం చెయ్యాలి. స్వస్థుడైనాక తిరిగి పెట్టక్కర్లేదు (వైదికాభరణం)

2. తల్లిదండ్రులు కాని వారికి తాను కర్త అయితే : తాత (మాతామహుడు) అమ్మమ్మ, సవతితల్లి, మేనత్త, అత్తమామలు, పినతల్లి పెదతల్లి, భార్య, సోదరీ సోదరులు, వీరిలో ఎవర్కైనా తాను కర్త అయితే వారి ఆబ్దికాలు పార్వణ విధానంగానే జరపాలి.

తల్లిదండ్రులు, తాత, అమ్మమ్మలు – వీరి ఆబ్దికంలో పిండ పితృదేవతల ప్రసాదాన్ని కర్త మాత్రమే తప్పకుండా తినాలి. కర్త కాకుండా వేరే ప్రతినిధి ఆబ్దికాన్ని జరుపుతున్నా కర్త మాత్రం తప్పక ప్రసాదం తినాలి. అటువంటి కర్త అక్కడ లేకపోతే నైవేద్యానికి బదులు నీరు వదలాలి. ఎందుకంటే ఆ ప్రసాదాన్ని కర్త కానివారు తినకూడదు కాబట్టి. ఇతరులకు తాను కర్త అయి ఆబ్దికం పెడుతుంటే నైవేద్యం పెట్టి ఆ ప్రసాదాన్ని నీళ్లలో కలపాలి.

భర్తకు స్త్రీ కర్త అయితే ఆమె పిండప్రసాదం తప్పక తినాలి (స్మార్త వివేచానికి)

3. ఆబ్దికాల కలయిక :

తల్లిదండ్రుల ఆబ్దికం ఒకేతిథి అయితే ముందుగా తండ్రి ఆబ్దికం ఆచరించి స్నానం చేసి తల్లి ఆబ్దికం పెట్టాలి. ఋగ్వేదులలో మాత్రం మృతిక్రమాన్ని అనుసరించి పెట్టాలి. శక్తిలేనివారు ఒకే వంటతోను, శక్తిగలవారు రెండు వంటలతోను జరిపించాలి. ఆశౌచంలో పడటంవల్ల శుద్ధినాడు తల్లిదండ్రులిద్దరికీ ఆబ్దికం పెట్టవలసి వస్తే ఎవరి తిథి ముందైతే వారికి ముందు పెట్టాలి. తల్లిదండ్రుల తిథులు పక్కపక్కనై ఏ సంవత్సరంలోనైనా తిథిద్వయం వచ్చినా పైవిధంగానే ఈ సందర్భాలలో వంటలు వేరుగా చేయాలి. ఈ అన్ని సందర్భాలలోను తండ్రి పితృశేషాన్నే కర్త భుజించాలి. పిండనైవేద్యం మాత్రం ఇద్దరిదీ తినాలి. తల్లిదండ్రులలో ఒకరి మాసికంనాడు మరొకరి ఆబ్దికం పెట్టవలసి వస్తే ముందుగా తండ్రిది పెట్టాలి. వంటలు వేరుగా చేయాలి. (వేంకట సోమయాజీయం) తల్లిదండ్రులలో ఒకరి ఆబ్దికము, తాను కర్తగా ఉన్న వేరేవాళ్ల ఆబ్దికము ఒకేరోజున పెట్టవలసి వస్తే, ఆ వేరే ఆబ్దికాన్ని ఇతరులచేత పెట్టించాలి. అటువంటివి రెండు పెట్టవలసివస్తే, ఒకే రోజున ఒకే కర్త పేరుమీద మూడు శ్రాద్ధాలు జరుగకూడదు కాబట్టి వాటిలో ఒకటి మర్నాడు పెట్టాలి. తల్లిదండ్రులిద్దరి శ్రాద్ధాలు, మరొకరి శ్రాద్ధం ఒకేరోజు పెట్టవలసి వస్తే మరొకరిది మరునాడే జరిపించాలి. జ్ఞాతుల ఆబ్దికాలు 2గాని, 3గాని ఒకేరోజున ఒకేకర్త పెట్టవలసి వస్తే మరణక్రమాన్ని అనుసరించాలి (మూడవది మర్నాడు పెట్టాలి) ఆక్రమం తెలియకపోతే దగ్గరివారికి ముందు పెట్టాలి.

4. కర్మ మధ్యలో ఆబ్దికము :

తల్లి చనిపోయిన 10 రోజులలో తండ్రి ఆబ్దికం వస్తే 11వ రోజున శ్రాద్ధ హోమం చేసి, తండ్రి ఆబ్దికం జరిపి, తరువాత తల్లికి షోడశశ్రాద్ధం జరపాలి.

అయితే తండ్రి చనిపోయిన 10 రోజులలో తల్లి ఆబ్దికం వస్తే 11వ రోజున తండ్రి షోడశ శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యాక తల్లి ఆబ్దికం పెట్టాలి. (వేంకట సోమయాజీయము)

తల్లిదండ్రులు కాక మరొకరికి తాను కర్మ నిర్వహించవలసిన చేస్తుండగా, తాను కర్తగా ఉన్న ఏ ఆబ్దికమైనా ఆశౌచంలో పడితే 12వ రోజున ఆ ఆబ్దికం పెట్టాలి. 13వ రోజున సాపిండ్యం జరపాలి (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయం)

తల్లిదండ్రులలో ఎవరికైనా కర్మ చేస్తుండగా, తాను కర్త అయిన మరొకరి ఆబ్దికం (కర్మచేసే 12 రోజులలో) తటస్థ పడితే ఆ ఆబ్దికాన్ని 13 రోజున పెట్టాలి. (వేంకట సోమయాజీయము)

తల్లిదండ్రులు కాక మరొకరికి అసలు కర్త తరపున తాను కర్మ చేస్తుండగా (ఉదా. పితామహుడు తన పౌత్రుడు చనిపోగా అతని సోదరుల ప్రతినిధిగా గాని, అతని తండ్రికి ప్రతినిధిగా గాని కర్మ చేయవచ్చు) ఆ ఆశౌచంలో తల్లి లేక తండ్రి ఆబ్దికం పడితే శుద్ధినాడు ఆబ్దికం పెట్టాలి. కర్మశేషం మరొకరిచే జరిపించాలి. (దహనం నుంచి)

5. ఆబ్దికం మధ్య ఆశౌచవార్త :

వంటలమీద ప్రోక్షణ చేసిన తరువాత కర్త ఆశౌచవార్త వింటే శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేదాకా ఆశౌచం అంటదు. వడ్డనమాత్రం ఆశౌచంలేని వారిచేత చేయించాలి. అయితే ఆ యింట్లోనే జననంగాని, మరణంగాని సంభవిస్తే ఆబ్దికం ఆపి 1) కర్తకు ఆశౌచం లేకపోతే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు వేరేచోట పెట్టాలి. 2) కర్తకు ఆశౌచం ఉంటే శుద్ధి అనంతరం పెట్టాలి. ఆశౌచం సంక్రమించిన ఇంట్లో శ్రాద్ధం పెట్టకూడదు. భోక్తకు తృతీయ నిమంత్రణం తరువాత ఆశౌచవార్త తెలిసినా శ్రాద్ధం పూర్తి అయ్యేవరకు ఆశౌచం అంటదు. స్త్రీ కర్త అయినప్పుడు "శ్రాద్ధార్థం సంపాదితాః ... భవంతు" అన్నాక బహిష్ఠయితే శ్రాద్ధం ఆగదు.

6. కర్తృనష్టము :

ఒకడు తల్లిదండ్రులకుగాని, సోదరునికిగాని సవతితల్లికిగాని కర్మచేసి సంవత్సరంలోపుగా చనిపోతే, అతని సోదరులు లేని పక్షంలో అతని కుమారుడు ఈ మాసికాలను, ఊనాలను, సంవత్సర విమోకాన్ని జరిపి ఆపివెయ్యాలి.

తన సోదరునకు కర్తగా ఉన్న వ్యక్తి చనిపోతే తక్కిన సోదరులలో చిన్నవారిలో పెద్దవాడుగాని, చిన్నవారు లేనప్పుడు అన్నగార్లలో చిన్నవాడుగాని ఇతని బదులు పెట్టాలి. (ఇతని కుమారులు ఇతనికి మాత్రమే కర్మ చేస్తారు) వేరే సోదరులు లేకపోతే, ఇతడు ఎవరికి కర్తగా ఉన్నాడో అతని భార్య జీవించినంత కాలం ఆమె కర్త అవుతుంది. సవతితల్లికి కర్తగా ఉన్నవాడు చనిపోతే అతని సోదరులు వరస[illegible]ంలో కర్తలౌ[illegible]

పుత్రులు లేని వ్యక్తియొక్క ఆస్తి దౌహిత్రులకు సమానంగా సంక్రమించినప్పుడు అతనికి, అతని భార్యకు కూడా దౌహిత్రులు వరుస క్రమంలో కర్తలౌతారు (పెద్దవాడి అనంతరం తరవాతివాడు వగైరా) అంతటితో సరి. తాతగారి ఆస్తిలో ఎక్కువ భాగం దౌహిత్రులలో ఒకనికే సంక్రమిస్తే (ధనహారి దౌహిత్రుడు) అతడు మాత్రమే కర్త అవుతాడు. అతని అనంతరం అతని సోదరులు ధర్మబుద్ధితో అమ్మమ్మ తాతల ఆబ్దికాలు పెట్టవచ్చు.

పై సందర్భాలు కాక తండ్రి సోదరులకుగాని తదితరులకుగాని కర్త అయిన వ్యక్తి చనిపోతే ఆ ఆబ్దికాలు మరెవరూ కొనసాగించనక్కరలేదు.

7. పితామహుడు (మహి) లేదా ప్రపితామహుడు (మహి) జీవించి ఉంటే

తండ్రి (తల్లి) శ్రాద్ధ సమయానికి పైరెండు తరాల వారిలో ఎవరైనా బతికుంటే వారి స్థానంలోకూడా కిందితరంవారినే పేర్కొనాలి. ఉదాహరణకు తాత బతికుంటే, పితృ, పితృ ప్రప్రపితామహులు వసు, రుద్ర, ఆదిత్యరూపాలుగా చెప్పాలి. తల్లి విషయంలో కూడా ఇదేవిధంగా చెప్పాలి. (స్మృతిసారము) ఈ విధంగా తద్దినాలు పెడుతుండగా, పైతరంవారు చనిపోతే, సక్రమసాపిండ్యం అనే ప్రక్రియ జరిపి ఆ తరువాత ఎవరి స్థానంలో వారిని చెప్పాలి.

తండ్రి చనిపోయిన తరువాత పుత్రులు లేని పితామహుడు చనిపోతే వారికి కర్మచేసి ప్రథమాబ్దికం వరకు అన్ని పెట్టి ఆపెయ్యాలి. పితామహి అయితే తనతల్లి బతికున్నంతకాలం ఆబ్దికాలు పెట్టాలి. (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయం)

8. గ్రహణం రోజు ఆబ్దికము :

సూర్యగ్రహణంనాడు పెట్టవలసిన ఆబ్దికాదులు గ్రహణం విడుపు పూర్తి అయినాక (శుద్ధ మోక్షకాలము) స్నానంచేసి, వంట ప్రారంభించి రాత్రి అయినా సరే ఆబ్దికం పెట్టాలి. ఈ సందర్భంలో భోక్తలు, కర్త, భార్య మాత్రమే భుజించాలి. కర్త మృతుని భార్య అయితే మాత్రం ఆమె ఆనాడు ఉపవసించి మరునాడు పెట్టించాలి.

చంద్రగ్రహణం సూర్యాస్తమయం తర్వాత 10 గడియల అనంతరం ప్రారంభం (స్పర్శకాలం) అయితే ఆ సమాయినికి 9 గంటల ముందుగా పౌర్ణమి తిథి ఆబ్దికాదులు

పూర్తి చెయ్యాలి. అంతకుముందే స్పర్శకాలం అయితే ఆనాడు ఉపవాసం చేసి మరునాడు పెట్టాలి. శుద్ధ మోక్షకాలం సూర్యోదయం తరువాత అయితే పాడ్యమి తిథి ఆబ్దికాదులు యథాకాలంలో పెట్టుకోవచ్చు (శుద్ధ మోక్షకాలం తరవాత వంటలు ప్రారంభించాలి) గాని కర్త, భార్య, భోక్తలు మాత్రమే భుజించాలి.

పంచాంగాలలో ఆయా గ్రహణాలప్పుడు నిత్యభోజన ప్రత్యాబ్ది కాలవిషయం వివరిస్తారు. సప్రమాణంగా వివరించిన పంచాంగాన్నే అనుసరించాలి.

గ్రహణంనాడు తప్ప మరెప్పుడూ రాత్రి ఆబ్దికం పెట్టకూడదు. కాని ఏకారణం వల్లనైనా ఆలస్యంగా మొదలుపెడితే (సూర్యాస్తమయంలోపు) సూర్యాస్తమయానంతరం గంటన్నరలోపుగా పూర్తి చెయ్యాలి.

9. భోక్తల భోజనములో అంతరాయములు (ధర్మసింధు) :

భోక్తలు భోజనం చేస్తుండగా ఒకరినొకరు తాకుతే భోజనం మానక్కరలేదు. తరువాత 108 మార్లు గాయత్రిజపం చెయ్యాలి. ఒకభోక్తకు మరొక భోక్త ఎంగిలి తగిలితే ఆ చోటు కడుగుకొని భోజనంచేసి స్నానంచేసి 300సార్లు గాయత్రి జపం చెయ్యాలి. ఒక భోక్త విస్తరిలో మరొక భోక్త ఎంగిలి పొరపాటున పడితే, ఆ విస్తరి తీసి వేరే విస్తరిలో వడ్డించాలి. భోక్త కదలకుండా ఒక పాత్రలో చెయ్యి కడుగుకుని భుజించాలి. (వైద్యనాథీయము)

భోజన సమయంలో భోక్తకు మూత్రంగాని, విరేచనంగాని అయితే స్నానం చేసి తగిన ప్రాయశ్చిత్త హోమాలు చేసి వేరొక బ్రాహ్మణుని ఆస్థానంలో నియమించి ఆబ్దికం సాగించాలి. దొరకకపోతే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు పెట్టాలి. (స్మార్త వివేచనికి)

విశ్వేదేవస్థానంలోని భోక్తకు శ్రాద్ధం జరుగుతుండగా వాంతి అయితే లౌకికాగ్నిలో విశ్వేదేవతలను ఆవాహనం చేసి పూజించి, అన్నత్యాగం చేసి, 'ప్రాణాయస్వాహా' మొదలైన మంత్రాలతో 22సార్లు హోమం చెయ్యాలి.

పితృస్థాన భోక్తకు పిండప్రదానం తరవాత వాంతి అయితే లౌకికాగ్నిలో చరునిర్వాపం, ఆజ్యభాగాంతం చేసి తరువాత గోత్రనామాలతో పితృదేవతలను ఆవాహన చేసి పైవిధంగానే 22సార్లు హోమం చెయ్యాలి. [illegible] దానానికి [illegible]

వాంతి అయితే ఆరోజు ఉపవసించి మర్నాడు శ్రాద్ధం పెట్టాలి. లేదా వేరే వంట చేయించి ఆనాడే శ్రాద్ధం పెట్టవచ్చు (ధర్మప్రవృత్తి)

భోక్తల భోజన సమయంలో ఏ భోక్తకు వాంతి అయినా కర్త ఆనాడు ఉపవసించి మర్నాడు శ్రాద్ధం పెట్టాలని పైతృక సంగ్రహంలో ఉన్నది. భోక్త విస్తరిలో కూర్చపడిపోతే కర్త ఆనాడు ఉపవాసం ఉండి మర్నాడు ఆబ్దికం పెట్టాలి.

10. మరపు :

ఎ) అర్ఘ్యము మరచిపోయి ఆ సీమాంతం ముందు గుర్తు వస్తే ప్రాయశ్చిత్త హోమములు చేసి అర్ఘ్యపాత్రలు భోక్తలవద్ద ఉంచి తిరిగి అర్ఘ్యం ఇచ్చి అనంతరం ఆబ్దిక కార్యక్రమం కొనసాగించాలి. ఆ సీమాంతం అయినాక గుర్తువస్తే ఆ రోజు ఉపవసించి మరునాడు పెట్టాలి (లక్ష్మీపతి సోమయాజీయము)

బి) పార్వణం మరచిపోతే కర్త భోజనం ముందు గుర్తువస్తే వెంటనే పితృశేష పదార్థాలతో పిండములు చేసి పిండప్రదానం చెయ్యవచ్చు. తనభోజనం అయ్యాక గుర్తువస్తే మరునాడు తప్తకృచ్ఛ్రం చేసి యథావిధిగా ఆబ్దికం పెట్టాలి. (వైదికాభరణం)

సి) అగ్నౌకరణ శేషంలో పార్వణంలో కలపవలసిన భాగాన్ని కల పటం మరచిపోయి పిండప్రదానం చేసి, ఆ సీమాంతంలోపున గుర్తువస్తే, ఆ వంటలోని పదార్థాలతోఅగ్నౌకరణ శేషాన్నాన్ని కలిపి పిండప్రదానం మళ్లీ చెయ్యాలి. ఇవి (వికిరంలో కలిసిపోయినా, వేరే కారణంవల్లయినా) లభించకపోతే అగ్నౌకరణ సమయంలో కిందపడ్డ మెతుకులు కలిపి పిండప్రదానం చెయ్యాలి. (వైద్యనాధీయం)

డి) అగ్నౌకరణం మరచిపోతే అన్నపరివేషణం పూర్తికాక ముందు గుర్తువస్తే వేరే అన్నం వండించి ఆ అన్నంతో అగ్నౌకరణం చెయ్యాలి. పరివేషణాలు పూర్తి అయ్యాక గుర్తు వస్తే ఒకరుగాని ఇద్దరుగాని భోక్తలు లభ్యమైతే (మళ్లీ వంట చేయించి) ఆబ్దికం పెట్టాలి. సూర్యాస్తమయం కాకుండా పిండప్రదానం పూర్తికావాలి. భోక్తలుగాని, వస్తువులుగాని దొరకకపోతే ఆనాడు ఉపవసించి మర్నాడు పెట్టాలి.

ఇ) ఆబ్దికమే మరచిపోతే, గుర్తు వచ్చిన తరువాత వచ్చే బహుళ అష్టమి, ఏకాదశి అమావాస్యలలో ఒకనాడు ప్రాయశ్చిత్త పూర్వకంగా (కృచ్ఛ్రత్రయం) జరపాలి. (ధర్మప్రవృత్తి)

11. పిండనిషేధము :

కర్త వివాహం జరిపితే (చేసుకున్నా) ఒక ఏడాది, ఉపనయనం జరిపితే 6 నెలలు, చూడాకర్మ జరిపితే 3 నెలలు, పిండప్రదానం, మృత్తికాస్నానం, తిలలతో తర్పణం చెయ్యకూడదు. కాని తల్లిదండ్రుల ఆబ్దికంలోను, గయాశ్రాద్ధ, మహాలయ, షోడశ, సపిండీకరణాలలోను పిండప్రదానం మానకూడదు.

12. పితృశేషము :

భోక్తల భోజనానంతరం ఆబ్దికం వంటలో మిగిలిన పదార్థాలను పితృశేషం అంటారు. శ్రాద్ధకర్తలు, వారి భార్యలు ఈ పితృశేషాన్నే భోజనం చెయ్యాలిగాని మరే పదార్థము తినకూడదు. భర్త విస్తరిలో భోజనం చేసే అలవాటున్నప్పటికి కర్తల భార్యలు ఆబ్దికంనాడు వేరే విస్తరిలో తినాలి. పుత్రులు, బంధువులు అతిథులకు పెట్టవచ్చుగాని శూద్రులకు పెట్టకూడదు. ఏకాదశి వంటి ఉపవాస దినాలైనప్పటికీ శ్రాద్ధకర్తలు, వారి భార్యలు భోజనం చెయ్యాలి. జ్ఞాతుల శ్రాద్ధంలోగాని మాతామహ వంశంలోని వారి శ్రాద్ధంలోగాని పితృశేషంతినవచ్చు. ఇతర శ్రాద్ధాలలో పితృశేషం తిన్నవారు ప్రాయశ్చిత్తంగా ప్రాజాపత్య కృఛ్రం చేయాలి. (ధర్మసింధు) మరునాడు యజ్ఞోపవీతం మార్చుకుని 1000సార్లు గాయత్రి జపం చేస్తే చాలని కొందరి అభిప్రాయం.

13. నిత్యానుష్ఠానాలు :

అనాహితాగ్నులు తల్లిదండ్రుల ఆబ్దికంనాడు ఆబ్దికంతరువాతనే నిత్య తర్పణ, వైశ్వదేవ, బ్రహ్మయజ్ఞ, దేవతార్చనాదులు చెయ్యాలి. ఆహితాగ్నులు ఇవన్నీ ఆబ్దికానికి ముందే పూర్తి చెయ్యాలి (సంగవ కాలంలో) దేవతా నివేదనకు వేరే వంట చెయ్యాలి.

14. సన్యాసులు :

సన్యాసులకు ప్రేతత్వం లేదుకాబట్టి దహనం, ఆశౌచం, నిత్యకర్మలు ఉండవు. 11వ రోజున పూజ అనగా పార్వణశ్రాద్ధం జరపాలి. తరవాత మాసికాలు, ఆబ్దికాలు పెట్టాలి. పూర్వాశ్రమంలోని పేరునే ముందు 'బ్రహ్మీభూత' అని చేర్చి వాడాలి. మహాలయ పక్షంలో ద్వాదశినాడు మహాలయం పెట్టాలి.

అనుబంధం - 1

అన్నసూక్తమ్

నమో బ్రహ్మణే నమో అ స్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యైనమ ఓషధీభ్యః ।

నమోవాచే నమోవాచస్పతయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి ।

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః

సహవై దే వానాం చాసురాణాంచ యజ్ఞౌ ప్రతతావాస్తాం వయగ్గ్ స్వర్గం లోక మేష్యామో వయ మేష్యామ ఇతి తేఽ సురా స్సన్నహ్యసహ సై వాచరన్ బ్రహ్మచర్యేణ తప సైవ దేవా స్తేఽ సురా అముహ్యగ్గ్ స్తేన ప్రాజానగ్గ్ స్తేపరాభవన్ తేన స్వర్గం లోక మాయ న్ప్రసృతేన వైయజ్ఞేన దేవా స్స్వర్గం లోక మాయన్న ప్రసృతేనాసురా న్పరాభావయ న్ప్ర సృతో హవై యజ్ఞోపవీతినో యజ్ఞో ప్రసృతోఽ నుపవీతినో యత్కించ బ్రాహ్మణో యజ్ఞోపవీత్యధీతే యజత ఏవ తత్త స్మాద్యజ్ఞోపవీత్యే వాధీయాత యాజయే ద్యజేత వా యజ్ఞస్య ప్రసృత్యాఅజినం వాసోవా దక్షిణత ఉపవీయ దక్షిణం బాహుముద్ధరతేవధత్తే సవ్య మితి యజ్ఞోపవీత మేత దేవ విపరీతం ప్రాచీనావీతగ్ం సంవీతం మానుషమ్ ॥

రక్షాగ్ంసి హవా పురోనువాకే తపోగ్ర మతిష్ఠంత తా న్ప్రజాపతి ర్వరేణోపా-మంత్రయత తాని వర మవృణీతాఽ దిత్యోన్నో యోద్ధా ఇతి తా న్ప్రజాపతి రబ్రవీ ద్యోధయధ్వ మితి తస్మా దుత్తిష్ఠంతగ్ం హవాతాని రక్షాగ్ స్యాదిత్యం యోధయంతి యావ దస్తమన్వగాత్తాని హవా ఏతాని రక్షాగ్ంసి గాయత్రియాఽ భి మంత్రితే

నాంభసా శామ్యంతి తదుహవా ఏతే బ్రహ్మవాదినః పూర్వాభిముఖా స్సంధ్యాయాం గాయత్రియాఽభిమంత్రితా ఆపఊర్ధ్వంవిక్షిపంతి తా ఏతా ఆపో వజ్రీ భూత్వాతాని రక్షాగ్ంసి మన్దేహారుణే ద్వీపే ప్రక్షిపంతి యత్ప్ర దక్షిణం ప్రక్రమంతి తేన పాప్మానమవధూ న్వంత్యుద్యంత మస్తంయంత మాదిత్యమభిధ్యాయ న్కుర్వన్బ్రాహ్మణో-విద్వాన్ త్సకలం భద్ర మశ్నుతేఽసావాదిత్యో బ్రహ్మేతిబ్రహ్మైవస న్బ్రహ్మాప్యేతి య ఏవంవేద ॥ (౨) తై.౨.౧

అహ మస్మి ప్రథమజా ఋతస్య । పూర్వం దేవేభ్యో అమృత స్య నాభిః । యోమా దదాతి సఇ దేవ మావాః । అహ మన్న మన్న మదంత మద్మి । పూర్వ మగ్నేరపి దహత్యన్నం । యత్తౌహాసాతే అహ ముత్తరేషు । వ్యాత్త మస్యపశవస్సుజంభం॥ పశ్యంతి ధీరాః ప్రచరంతి పాకాః । జహామ్యన్య న్న జహామ్యన్యం । అహ మన్నం వశ మిచ్ఛరామి । సమాన మర్థం పర్యేమి భుంజత్ । కోమా మన్నం మనుష్యోదయేత। పరాకే అన్నం నిహితం లోక ఏతత్ । విశ్వైర్దేవైః పితృభిర్గుప్త మన్నం । యదద్యతే లుప్యతే యత్పరోప్యతే । శతతమీ సా తనూర్మే బభూవ । మహాంతౌ చరూ సకృద్దుగ్ధేన పప్రౌ । దివంచ పృశ్ని పృథివీంచ సాకం । తత్సంపిబంతో నమినంతి వేధసః । నైతద్భూయో భవతినోకనీయః ॥ అన్నం ప్రాణ మన్న మపాన మాహుః । అన్నం మృత్యుం తము జీవాతుమాహుః । అన్నంబ్రహ్మణో జరసం వదంతి । అన్నమాహుః ప్రజననం ప్రజానాం । మోఘ మన్నం విన్దతే అప్రచేతాః । సత్యం బ్రవీమి వధ ఇత్సతస్య । నార్యమణం పుష్యతి నోసఖాయం । కేవలాఘో భవతి కేవలాదీ ।

అహం మేఘ స్తనయ న్వర్షన్నస్మి । మామదంత్యహమద్మ్యన్యాన్ । అహగ్ం సదమృతో భవామి । మదాదిత్యా అధిసర్వే తపంతి ॥

తై.బ్రా. ౨.౮.౮౯.

కిగ్ంస్విదాసీ త్పూర్వచి త్తిఃకిగ్ంస్విదాసీ ద్బృహద్వయః । కిగ్ంస్విదాసీ త్పిశంగిలా కిగ్ంస్విదాసీ త్పిలిప్పిలా । ద్యౌరాసీత్పూర్వచిత్తిరశ్వ ఆసీ ద్బృహద్వయః । రాత్రి రాసీత్పిశంగిలాఽ విరాసీత్పి లిప్పిలా । కస్వి దేకాకీ చరతికఉస్విజ్జాయతే పునః । కిగ్ంస్విద్ధిమస్యభేషజం కిగ్ంస్వి దావపనం మహత్ । సూర్య ఏకాకీ చరతి చంద్రమా జాయతేపునః । అగ్ని ర్హిమస్య భేషజం భూమి రావపనంమహత్ । పృచ్ఛామిత్వా-పరమంతం పృథివ్యాః పృచ్ఛామిత్వా భువనస్యనాభిమ్ । పృచ్ఛామి త్వా వృష్ణో అశ్వస్యరేతః పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమ । వేది మాహుః పరమంతం పృథివ్యాయజ్ఞ మాహుర్భువనస్య నాభిం । సోమ మాహు ర్వృష్ణో అశ్వస్యరేతో బ్రహ్మైవ వాచః పరమం వ్యోమ ॥

తై.సం. ౭.౪.౧౮.

తేజసా వా ఏష బ్రహ్మవర్చ సేన వ్యృధ్యతే । యోఽ శ్వమేధే నయజతే । హోతాచ బ్రహ్మాచ బ్రహ్మోద్యంవదతః । తేజసా చైవై నం బ్రహ్మవర్చసేన చ సమర్ధయతః । దక్షిణతో బ్రహ్మాభవతి । దక్షిణత ఆయతనో వైబ్రహ్మా । బార్హస్పత్యో వైబ్రహ్మా । బ్రహ్మవర్చసమేవాస్య దక్షిణతో దధాతి । తస్మాద్దక్షిణోర్ధో బ్రహ్మవర్చసితరః । ఉత్తరతోహోతా భవతి । ఉత్తరత ఆయతనో వైహోతా । ఆగ్నేయో వై హోతా ।

తేజోవా అగ్నిః । తేజ ఏవాస్యో త్తరతో దధాతి ॥ తస్మా దుత్తరోఽర్ధ స్తేజస్వితరః ।
యూపమభితో వదతః । యజమానదేవత్యోవై యూపః । యజమాన మేవ తేజసాచ
బ్రహ్మవర్చసేనచ సమర్ధయతః । కిగ్ంస్విదాసీ త్పూర్వచిత్తి రిత్యాహ । ద్యౌర్వైవృష్టిః
పూర్వచిత్తిః ॥ దివమేవ వృష్టిమవరుంధే । కిగ్ంస్వి దాసీ ద్బృహద్వయ ఇత్యాహ ।
అశ్వోవై బృహద్వయః । అశ్వమేవావరుంధే । కిగ్ంస్విదాసీత్పిశంగి లేత్యాహ । రాత్రిర్వై
పిశంగిలా । రాత్రి మేవావరుంధే । కిగ్ంస్వి దాసీత్పిలిప్పి లేత్యాహ । శ్రీర్వైపిలిప్పిలా।
అన్నాద్య మేవావరుంధే ॥ కస్స్విదేకాకీ చరతీత్యాహ । అసౌవా ఆదిత్య ఏకాకీ చరతి।
తేజఏవా వరుంధే । కఉస్విజ్జాయతే పునరిత్యాహ ॥ చంద్రమావై జాయతే పునః ।
ఆయురేవావరుంధే । కిగ్ంస్విద్ధిమస్యభేషజమిత్యాహ । అగ్నిర్వైహిమస్య భేషజం ।
బ్రహ్మవర్చస మేవావరుంధే । కిగ్ంస్విదావ పనం మహ దిత్యాహ । అయం వై లోక
ఆవపనంమహత్ । అస్మిన్నేవ లోకే ప్రతితిష్ఠతి । పృచ్ఛామిత్వా పరమంతం పృథివ్యా
ఇత్యాహ। వేదిర్వై పరోఽన్తః పృథివ్యాః । వేది మేవావరుంధే । పృచ్ఛామిత్వా భువనస్య
నాభి మిత్యాహ । యజ్ఞోవై భువనస్య నాభిః । యజ్ఞ మేవావరుంధే । పృచ్ఛామిత్వావృష్ణో
అశ్వస్యరేత ఇత్యాహ । సోమో వైవృష్ణో అశ్వస్య రేతః । సోమపీథ మేవావరుంధే ।
పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమేత్యాహ । బ్రహ్మవైవాచః పరమంవ్యోమ । బ్రహ్మవర్చస-
మేవావరున్ధే ॥ కృ. తై.బ్రా. ౩.౯.౫.

ఆ బ్రహ్మన్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతా మాస్మిన్రాష్ట్రే రాజన్య ఇషవ్యశ్శూరో
మహారథో జాయతాం దోగ్ధ్రీ ధేనుర్వోఢాఽనడ్వానాశుస్సప్తిః పురంధిర్యోషా జిష్ణూ

రథేష్ఠాస్సభేయో యువాఽస్య యజమానస్య వీరో జాయతాం నికామేనికామేనః

పర్జన్యో వర్షతు ఫలిన్యోన ఓషధయః పచ్యంతాం యోగక్షేమోనః కల్పతాం ॥

తై.సం. ౭-౫-౧౮-౧

ఆబ్రహ్మ న్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతా మిత్యాహ । బ్రాహ్మణఏవ బ్రహ్మవర్చసం దధాతి । తస్మాత్పురా బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చస్యజాయత ॥ ఆస్మి న్రాష్ట్రే రాజన్య ఇషవ్య శ్శూరోమహా రథోజాయతా మిత్యాహ । రాజన్య ఏవ శౌర్యం మహిమానందధాతి । తస్మాత్పురా రాజన్య ఇషవ్య శ్శూరో మహారథో ఽ జాయత ॥ దోగ్ధ్రీధేను రిత్యాహ । ధేన్వా మేవ పయో దధాతి । తస్మా త్పురా దోగ్ధ్రీధేను రజాయత॥ వోఢానడ్వానిత్యాహ । అనడు హ్యేవ వీర్యం దధాతి । తస్మా త్పురా వోఢాఽ నడ్వా నజాయత । ఆశుస్సప్తిరిత్యాహ । అశ్వ ఏవ జవం దధాతి । తస్మాత్పురాఽ శు రశ్వోఽ జాయత ॥ పురంధి ర్యోషేత్యాహ । యోషిత్యేవ రూపం దధాతి । తస్మా త్స్త్రీయువతిః ప్రియాభావుకా । జిష్ణూరథేష్ఠా ఇత్యాహ। ఆహ వైతత్ర జిష్ణూరథేష్ఠా-జాయతే। యత్రైతేన యజ్ఞేనయజంతే। సభేయో యువేత్యాహ। యో వై పూర్వవయసీ। ససభేయోయువా । తస్మా ద్యువాపుమాన్ప్రియో భావుకః । ఆస్యయజమానస్యవీరో జాయతా మిత్యాహ। ఆహవై తత్రయజమానస్య వీరో జాయతే। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజంతే । నికామే నికామేనః పర్జన్యో వర్షత్విత్యాహ । నికామే నికామే హవై తత్రపర్జన్యో వర్షతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజంతే। ఫలిన్యో న ఓషధయః పచ్యంతా

మిత్యాహ । ఫలిన్యో హవై తత్రౌషధయః పచ్యంతే । యత్రైతేన యజ్ఞేనయజంతే । యోగక్షేమోనః కల్పతా మిత్యాహ । కల్పతేహవై తత్రప్రజాభ్యో యోగక్షేమః । యత్రైతేన యజ్ఞేన యజంతే ॥ తై.బ్రా. 3-౮-౧3

అన్నాద్వై ప్రజాః ప్రజాయంతే । యాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః । అథోఅన్నే నైవ జీవంతి । అ థైన దపియంత్యంతతః । అన్నగ్ం హిభూతానాం జ్యేష్ఠం । తస్మా త్సర్వౌషధ ముచ్యతే । సర్వం వైతేఽ న్న మాప్నువంతి । యేఽ న్నం బ్రహ్మోపాసతే అన్నగ్ం హి భూతానాం జ్యేష్ఠం । తస్మాత్సర్వౌషధ ముచ్యతే । అన్నా ద్భూతాని జాయంతే । జాతాన్యన్నేన వర్ధంతే । అద్యతేఽ త్తిచ భూతాని । తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి । తస్మాద్వా ఏత స్మాదన్నరసమయాత్ । అన్యోఽ ంతర ఆత్మా ప్రాణమయః । తే నైషపూర్ణః । సవా ఏషపురుష విధఏవ । తస్య పురుష విధతాం । అన్వయం పురుష విధః । తస్య ప్రాణ ఏవ శిరః । వ్యానో దక్షిణః పక్షః । అపాన ఉత్తరః పక్షః । ఆకాశ ఆత్మా । పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥

తై.ఆ. ౮-౨

సహ నావవతు । సహనౌ భునక్తు । సహ వీర్యం కరవావహై । తేజస్వి నావధీత మస్తు మావిద్విషావహై । ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః ॥

॥ ఇత్యన్నసూక్తం ॥

అనుబంధం - 2

త్రిసుపర్ణమ్

సహనావవతు। సహనౌ భునక్తు। సహవీర్యం కరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తు మావిద్విషావహై। ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః ॥

బ్రహ్మమేతుమామ్ । మధుమేతుమామ్ । బ్రహ్మమేవ మధుమేతుమామ్ । యాస్తేసోమప్రజావత్సో భిసో అహమ్। దుష్ష్వప్నహం దురుష్ష్వహ। యాస్తే సోమ-ప్రాణాగ్స్తాన్జుహోమి । త్రిసుపర్ణ మయాచితమ్ బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ । బ్రహ్మ హత్యాంవాఏతేఘ్నంతి। యేబ్రాహ్మణాస్త్రి సుపర్ణం పఠంతి। తేసోమం ప్రాప్నువంతి॥ అసహస్రాత్పం క్తింపునంతి ॥ఓం॥ బ్రహ్మమేధయా । మధుమేధయా । బ్రహ్మమేవ మధుమేధయా। అద్యానో దేవసవితః ప్రజావత్సావీ స్సౌభగమ్। పరాదుష్ష్వప్నియగ్ం-సువ। విశ్వానిదేవ సవిత ర్దురితానిపరాసువ। యద్భద్రంతన్మఆసువ। మధువాతా-ఋతా యతే మధుక్షరన్తి సిన్ధవః । మాధ్వీర్న స్సన్త్వోషధీః । మధునక్త ముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః । మధు ద్యౌ రస్తు నః పితా । మధుమాన్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీ ర్గావోన్తునః। భవంతునః। యఇమంత్రిసుపర్ణ మయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్। భ్రూణహత్యాంవా ఏతేఘ్నంతి। యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి। తేసోమం ప్రాప్నువన్తి। ఆసహస్రాత్పఙ్క్తిం పునంతి। ఓం బ్రహ్మ-మేధవా। మధుమేధవా। బ్రహ్మమేవ మధుమేధవా। బ్రహ్మదేవానాం పదవీంకవీ-నామృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణాం । శ్యేనోగృధ్రాణాగ్స్వధితిర్వనానాగ్ం సోమంపవిత్రమత్యేతి రేభన్ ॥ హగ్ంసశ్శుచిష ద్వసురంతరిక్ష సద్ధోతావేదిష

దతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమ సదబ్జాగోజాఋతజా అద్రిజా ఋతంబృహత్ ॥ ఋచేత్వారుచేత్వాసమిత్రవంతి సరితోనేధేనాః । అంతర్హృదామనసా పూయమానాః ఘృతస్యధారా అభిచాకశీమి । హిరణ్యయోవేతసోమధ్యఆసాం । తస్మిన్థ్సుపర్ణోమధుకృత్కులాయీభజన్నాస్తేమధుదేవతాభ్యః । తస్యాసతేహరయస్సప్తతీరే-స్వధాందుహానా అమృతస్యధారామ్ ॥ యఇదం త్రిసుపర్ణ మయాచిత బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ । వీరహత్యాం వా ఏతేఘ్నన్తి । యే బ్రాహ్మణా స్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి । తే సోమం ప్రాప్నువంతి । ఆసహస్రా త్పఙ్క్తిం పునంతి ॥ఓం॥ మేధాదేవీజుషమా ణానఆగా ద్విశ్వాచీభద్రాసుమనస్యమానా । త్వయాజుష్టానుదమానా దురుక్తాన్ బృహద్వదేమ-విదథేసువీరాః । త్వయాజుష్టఋషిర్భవతి దేవి త్వయాబ్రహ్మాగతశ్రీమత్వయా । త్వయాజుష్టశ్చిత్రం విన్దతేవసుపానో జుషస్వద్రవిణోనమేధే ॥ మేధామ్మఇన్ద్రో దదాతు మేధాం దేవీ సరస్వతీ । మేధాం మే అశ్వినా వుభా వాధత్తాం పుష్కరస్రజా । అప్సరాసుచయా మేధా గన్ధర్వేషుచ యన్మనః । దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాంమేధా సురభి ర్జుషతాగ్ స్వాహా ॥ ఆమాంమేధా సురభిర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణాజగతీజగమ్యా। ఊర్జస్వతీపయసాపిన్వ మానా సామాంమేధా సుప్రతీకాజుషంతాం ॥ మయిమేధాం మయి ప్రజాం య్యగ్ని స్తేజో దధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయీంద్ర ఇంద్రియందధాతు । మయుమేధాం మయి ప్రజాం మయి సూర్యోభ్రాజోదధాతు ।

ఇతి త్రిసుపర్ణం సమాప్తమ్.

అనుబంధం - 3

అధిశ్రవణమ్

(144వ పేజీ బాక్స్‌లో ఉన్న మేటర్ ముందు చదువవలెను)

(వైష్ణవాః)

(యుంజతే మన ఉత యుంజతే ధియోవిప్రా విప్రస్య బృహతో విపశ్చితః । విహోత్రా దధే వయునా విదేక ఇన్మహీ దేవస్యసవితుః పరిష్టుతిః । సువాగ్దేవ దుర్యాగ్ం ఆవద దేవశ్రుతౌ దేవేష్వాఘోషే ధామానో వీరో జాయతాం కర్మణ్యోయగ్ం సర్వో౽నుజీవామ యో బహూనా మసద్వశీ ।) ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం। సమూఢమస్య పాగ్ంసుర ఇరావతీ ధేనుమతీ హి భూతగ్ం సూయ వశినీ మనవే యశస్యే । వ్యస్కభ్నా ద్రోదసీ విష్ణరేతే దాధార పృథివీ మభితోమయూ ఖైః । ప్రాచీప్రేత మధ్వరం కల్పయంతీఊర్ధ్వం యజ్ఞ నయతం మాజీహ్వరత మత్ర రమేథాం వర్ష్మన్ పృథివ్యా దివోవా విష్ణవుతవా పృథివ్యా మహోవా విష్ణ వుత వాంతరిక్షాద్ధస్తౌ పృణస్వ బహుభి ర్వసవ్యై రాప్రయచ్ఛ దక్షిణాదోత సవ్యాత్ । విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థివాని విమమే రజాగ్ంసి యోఅస్కభాయ దుత్తరగ్ం సధస్థం విచక్రమాణ స్త్రేధోరుగాయో విష్ణో రరాటమసి విష్ణోః పృష్ఠమసివిష్ణో శ్నప్త్రేస్థో విష్ణో స్స్యూరసివిష్ణో ర్ధ్రువ మసి వైష్ణవమసి విష్ణవేత్వా ॥ తై.సం. ౧-౨-౧౩

(రక్షోఘ్నాః)

కృణుష్వ పాజః ప్రసితిం న పృథ్వీం యాహి రాజేవామ వాగ్ం ఇభేన । తృష్వీమను ప్రసితిం ద్రూణానో స్తాసి విధ్యరక్షస స్తపిష్ఠైః । తవ భ్రమాస ఆశుయా పతంత్య-నుస్పృశ ధృషతాశోశుచానః । తపూగ్ ష్యగ్నేజుహ్వా పతంగా నసందితోవిసృజ

విష్వగ్రుల్కాః । ప్రతి స్పశో విసృజ తూర్ణి తమో భవా పాయు ర్విశో అస్యాఅదబ్ధః యోనో దూరే అఘశగ్ం సోఽ యోఅంత్యగ్నే మాకిష్టే వ్యథిరాద ధర్షీత్ । ఉదగ్నే తిష్ఠప్రత్యాతనుష్వ న్యమిత్రాగ్ం ఓషతా త్తిగ్మహేతే । యోనో అరాతిగ్ం సమిధాన చక్రే నీచా తం ధక్ష్యతసన్న శుష్కం । ఊర్ధ్వోభవ ప్రతివిధ్యా ధ్యస్మదావిష్కృణుష్వ దైవ్యాన్యగ్నే । అవస్థిరా తనుహి యాతుజూనాం జామి మజామిం ప్రమృణీహి శత్రూన్‌ । సతే జానాతి సుమతిం యవిష్ఠ యఈవతే బ్రహ్మణే గాతు మైరత్ । విశ్వాన్యస్మై సుదినాని రాయోద్యుమ్నాన్యర్యో విదురో అభిద్యౌత్ । సేదగ్నే అస్తుసుభగస్సుదా నుర్యస్త్వా నిత్యేన హవిషా య ఉక్థైః । పిప్రీషతిస్వ ఆయుషి దురోణే విశ్వే దస్మై సుదినా సాసదిష్టిః । అర్చామితే సుమతిం ఘోష్యర్వాక్సంతే వావాతా జరతామియంగీః స్వశ్వాస్త్వా సురథా మర్జయే మాస్మేక్ష త్రాణీధారయే రనుద్యూన్ । ఇహత్వాభూర్యా చరేదుపత్మ న్దోషావ స్తర్దీదివాగ్ం సమనుద్యూన్ । క్రీడంత స్త్వాసుమన సస్స పేమా భిద్యుమ్నా తస్థివాగ్ంసో జనానాం । యస్త్వాస్వశ్వ స్సుహిరణ్యో అగ్న ఉపయాతి వసుమతా రథేన । తస్యత్రాతా భవసి తస్యసఖా యస్త ఆతిథ్య మానుష గ్జుజోషత్‌ । మహోరుజామి బంధుతా వచోభిస్తన్మా పితుర్గోతమా దన్వియాయ । త్వంనో అస్యవచస శ్చికిద్ధి హోతర్యవిష్ఠ సుక్రతో దమూనాః । అస్వప్నజ స్తరణయస్సు శేవా అతం ద్రాసోఽ వృకా అశ్రమిష్ఠాః । తేపాయవస్సధ్రియంచో నిషద్యాగ్నే తవనః పాంత్వమూర । యేపాయవో మామతేయం తే అగ్నేపశ్యంతో అంధం దురితా దరక్షన్ । రరక్ష తాన్ త్సుకృతో విశ్వవేదా దిప్సంత ఇద్రిపవోనాహ దేభుః త్వయా వయగ్ం సధన్య స్త్వోతాస్తవ ప్రణీత్య స్యామ వాజాన్ । ఉభాశగ్ంసా సూదయ సత్యతాతేఽ నుష్ఠుయా కృణుహ్య-

ప్రయాణ। అయాతే అగ్నేసమిధా విధేమ ప్రతిస్తోమగ్ం శస్యమానం గృభాయ।
దహాశసో రక్షసః పాహ్యస్మాన్ ద్రుహోనిదో మిత్రమహో అవద్యాత్ । రక్షోహణం
వాజిన మాజిఘర్మి మిత్రం ప్రథిష్ఠ ముపయామి శర్మ । శిశానో అగ్నిః క్రతుభి
స్సమిద్ధ స్సనోదివా సరిషః పాతునక్తం । విజ్యోతిషా బృహతాభా త్యగ్నిరావి ర్విశ్వాని
కృణుతే మహిత్వా । ప్రాదేవీ ర్మాయాస్సహతే దురేవాశ్శిశీతే శృంగే రక్షసే వినిక్షే ।
ఉతస్వా నాసో దివిషం త్వగ్నే స్తిగ్మాయుధా రక్షసేహంత వాఉ। మదేచిదస్య ప్రరుజంతి
భామా నవరం తేపరిబాధో అదేవీః ॥

తై.సం. ౧-౨-౧౪

(రక్షోఘ్న మంత్రాః)

రక్షోహణో వలగహనో వైష్ణవా న్ఖనామీద మహంతం వలగ ముద్వపామి
యన్నస్సమానో యమసమానో నిచఖానేద మేన మధరం కరోమి యోన స్సమానో
యోఽసమానోరాతీ యతి గాయత్రేణ ఛందసావబాధో వలగః కిమత్ర భద్రం
తన్నౌసహ విరాడసిసపత్నహా సమ్రాడసి భ్రాతృవ్యహా స్వరాడస్య భిమాతిహా విశ్వారాడసి
విశ్వాసా న్నాష్ట్రాణాగ్ం హంతా ॥ రక్షోహణో వలగహనః ప్రోక్షామి వైష్ణవాన్ రక్షోహణో
వలగహనోఽవనయామి వైష్ణవాన్ యవోఽసి యవయాస్మద్ద్వేషో యవయారాతీ
రక్షోహణో వలగహనోఽవస్తృణామి వైష్ణవా న్రక్షోహణో వలగహనోఽభిజుహోమి
వైష్ణవా న్రక్షోహణౌ వలగహనా వుపదధామి వైష్ణవీ రక్షోహణౌ వలగహనౌ పర్యూహామి
వైష్ణవీ రక్షోహణౌ వలగహనౌ పరిస్తృణామి వైష్ణవీ రక్షోహణౌ వలగహనౌ వైష్ణవీ
బృహన్నసి బృహద్గ్రావా బృహతీ మిన్ద్రాయ వాచం వద ॥ తై.స. ౧-3-3

(పైతృకః పితృయజ్ఞవిధిః)

సోమాయ పితృమతే పురోడాశగ్‌ం షట్కపాలం నిర్వపతి పితృభ్యో బర్హిషద్భ్యో ధానాః పితృభ్యోఽగ్నిష్వాత్తేభ్యోఽభివాన్యాయై దుగ్ధేమంథ మేత త్తే తత యేచత్వా మన్వేత త్తే పితామహ ప్రపితామహ యేచత్వా మన్వత్ర పితరో యథాభాగం మందధ్వగ్‌ం సుసందృశంత్వా వయం మఘవ న్మందిషీమహి । ప్రనూనం పూర్ణవంధుర స్తుతో యాసి వశాగ్‌ం అను । యోజాన్వింద్రతే హరీ ॥ అక్షన్నమీమదంతహ్యవప్రియా అధూషత । అస్తోషత స్వభానవో విప్రానవిష్ఠయామతీ । యోజా న్వింద్రతే హరీ । అక్షన్పితరోఽమీ మదంత పితరోఽతీతృపంతపితరోఽమీమృజంత పితరః ॥ పరేత పితర స్సోమ్యా గంభీరైః పథిభిః పూర్వ్యైః । అథా పితౄన్ త్సువిదత్రాగ్‌ం అపీతయమే నయే సధమాదం మదంతి । మనోన్వాహువామహే నారా శగ్‌ం సేనస్తోమేన పితౄణాం చ మన్మభిః । ఆ న ఏతు మనః పునః క్రత్వే దక్షాయ జీవసే । జ్యోక్చ సూర్యందృశే। పునర్నః పితరో మనో దదాతు దైవ్యో జనః । జీవం వ్రాతగ్‌ం సచేమహి । యద న్తరిక్షం పృథివీ ముతద్యాం యన్మాతరం పితరం వాజిహిగ్‌ంసిమ । అగ్నిర్మా తస్మా దేనసోగార్ హపత్యః ప్రముంచతు దురితా యాని చకృమ కరోతుమా మనేనసమ్॥

తై.సం. ౧-౮

(పితృమంత్రాః)

ఉశంత స్త్వా హవామహ ఉశంత స్సమిధీమహి । ఉశం నుశత ఆవహ పితౄన్ హవిషే అ త్తవే । త్వగ్‌ం సోమ ప్రచికితో మనీషా త్వగ్‌ం రజిష్ఠ మనునేషి పంథామ్ । తవ ప్రణీతీ పితరో న ఇందో దేవేషు రత్న మభజంత ధీరాః । త్వయా

హి నః పితర స్సోమపూర్వే కర్మాణి చక్రుః పవమాన ధీరాః ॥ వన్వ న్న వాతః పరిధీగ్ం రపోర్ణు వీరేభి రశ్వై ర్మఘవా భవానః। త్వగ్ం సోమ పితృభి స్సంవిదానోఽను ద్యావా పృథివీ అతతంథ । తస్మైత ఇందో హవిషా విధేమ వయగ్గ్ స్యామ పతయో రయీణాం। అగ్నిష్వాత్తాః పితర ఏహగచ్ఛత సదస్సద స్సదత సుప్రణీతయః అత్తాహవీగ్ంషి ప్రయతాని బర్ హిష్యథా రయిగ్ం సర్వవీరం దధాతన । బర్హిషదః పితర ఊత్యర్వాగ్గిమా వో హవ్యా చకృమా జుషధ్వం । తఆగతా వసాశంత మేనా థాస్మభ్యగ్ం శంయో రరపో దధాత । ఆఽహం పితౄ న్త్సువిద త్రాగ్ం అవిత్సి నపాతం చ విక్రమణంచ విష్ణోః । బర్ హిషదోయే స్వధయా సుతస్య భజంత పిత్వస్తఇహాఽగమిష్ఠాః। ఉపహూతాః పితర స్సోమ్యాసో బర్హిష్యేషు నిధిషు ప్రియేషు। తఆగ మంతు త ఇహ శృవం త్వధిబ్రువంతు తే అవంత్వస్మాన్। ఉదీ రతా మవర ఉత్పరాస ఉన్మధ్యమాః పితర స్సోమ్యాసః। అసుం యఈ యురవృకా ఋతజ్ఞాస్తే-నోవంతు పితరో హవేషు। ఇదం పితృభ్యో నమో అస్త్వద్య యేపూర్వాసో యఉపరాస ఈయుః । యేపార్థివే రజస్యా నిషత్తాయే వానూనగ్ం సువృజనా సువిక్షు। అథా యథా నః పితరః పరాసః ప్రత్నాసో అగ్నఋత మాశుషాణాః। శుచీదయం దీధితి ముక్థ శాసః క్షామా భిందంతో అరుణీ రపవ్రన్ । యదగ్నే కవ్యవాహన పితౄన్ యక్ష్యృతా వృధః। ప్రచ హవ్యానివక్ష్యసి దేవేభ్యశ్చ పితృభ్య ఆ। త్వమగ్న ఈడితో జాతవేదో వా ఢ్డవ్యాని సురభీణి కృత్వా । ప్రాదాః పితృభ్య స్స్వధయా తేఅక్షన్నద్ధి త్వందేవ ప్రయతాహవీగ్ంషి। మాతలీకవ్యైర్యమో అంగిరోభిర్ బృహస్పతిర్ ఋక్వభి ... వృధానః। యాగ్శ్చ దేవా వావృధుర్యేచ దేవా న్స్వాహాఽన్యే స్వధయాఽన్యే

మదంతి ॥ ఇమం యమ ప్రస్తర మాహి సీదాం గిరోభిః పితృభి స్సంవిదానః ।
ఆత్వా మంత్రాః కవిశస్తా వహం త్వేనా రాజన్ హవిషా మాదయస్వ। అంగిరోభిరాగహి
యజ్ఞియేభి ర్యమ వైరూపైరిహ మాదయస్వ । వివస్వంతగ్ం హువే యః పితా
తేస్మిఽన్ యజ్ఞే బర్ హిష్యా నిషద్య । అంగిరసోనఃపితరో నవగ్వా అథర్వాణో
భృగవ స్సోమ్యాసః । తేషాం వయగ్ం సుమతౌ యజ్ఞియానా మపిభద్రే సౌమనసే
స్యామ ॥ తై.సం. ౨-౬-౧౨

భక్షేహి మావిశ దీర్ఘాయుత్వాయ శంతనుత్వాయరాయస్పోషాయ వర్చసే
సుప్రజాస్త్వాయేహి వసో పురోవసో ప్రియోమే హృదోఽ స్య శ్వినో స్త్వా బాహుభ్యాగ్ం
సఘ్యాసం నృచక్షసం త్వాదేవసోమ సుచక్షా అవఖ్యేషం మంద్రాభిభూతిః కేతు
ర్యజ్ఞానాం వాగ్జుషాణా సోమస్య తృప్యతు మంద్రా స్స్వర్వాచ్య దితి రనాహతశీర్ష్ణీ
వాగ్జుషాణాసోమస్య తృప్య త్వేహి విశ్వచర్షణే శంభూర్మయోభూ స్స్వస్తిమా హరివర్ణ
ప్రచర క్రత్వేదక్షాయ రాయస్పోషాయసువీరతాయైమామారాజ న్విబీభిషోమా
మేహార్దిత్విషా వధీః । వృషణే శుష్మాయాఽ యుషేవర్చసే । వసుమద్గణస్య సోమదేవతే
మతివిదః ప్రాతస్సవనసయ్య గాయత్ర ఛం దసఇంద్రపీతస్య నరాశగ్ంసపీతస్య
పితృపీతస్యమధుమత ఉపహూతస్యోపహూతో భక్షయా మ్యాదిత్యవద్గణస్య సోమదేవతే
మతివిద స్తృతీయస్యసవన స్య జగతీఛందస ఇంద్రపీతస్య నరాశగ్ంసపీతస్య
పితృపీతస్య మధుమత ఉపహూతస్యోపహూతో భక్షయామి । ఆప్యాయస్వ సమేతుతే
విశ్వత స్సోమవృష్ణియం । భవావాజస్య సంగధే । హిన్వమే గాత్రా హరివో గణాన్మే
మావి తీతృషః । శివోమే సప్తర్షీ నుపతిష్ఠస్వమామే వాఙ్నాభి మతి గాః । అపాస్తు

సోమ మమృతా అభూమా దర్శ్మ జ్యోతిరవిదామ దేవాన్ । కిమస్మాన్కృణవ దరాతిః కిము ధూర్తి రమృత మర్త్యస్య । యన్మ ఆత్మనో మిందాభూ దగ్నిస్తత్పున రాహో ర్జాతవేదా విచర్షణిః । పునరగ్ని శ్చక్షురదా త్పున రింద్రో బృహస్పతిః । పునర్మే అశ్వినాయువం చక్షురాధత్త మక్ష్యోః । ఇష్టయజుష స్తేదేవసోమస్తుతస్తో మస్య శస్తోక్థస్య హరివత ఇంద్రపీతస్య మధుమత ఉపహూత స్యోపహూతో భక్షయామి । ఆపూర్యాస్థా మాపూరయత ప్రజయాచ ధనేనచ । ఏతత్తే తతయేచత్వా మన్వేతత్తే పితామహ ప్రపితామహ యేచత్వా మన్వత్ర పితరో యథా భాగం మందధ్వం నమోవఃపితరో రసాయ నమోవఃపితర శ్శుష్మాయ నమోవఃపితరో జీవాయ నమోవః పితరః స్వధాయై నమోవః పితరో మన్యవే నమోవఃపితరో ఘోరాయ పితరో నమోవో య ఏతస్మిన్ లోకేస్థ యుష్మాగ్ స్తేను యేఽ స్మిన్ లోకేమాం తేను య ఏతస్మిన్ లోకేస్థ యూయం తేషాం వసిష్ఠా భూయాస్త యేఽ స్మిన్ లోకేఽ హం తేషాం వసిష్ఠోభూయాసం ప్రజాపతేనత్వ దేతాన్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితా బభూవ ॥ యత్కా మాస్తే జుహుమ స్తన్నో అస్తువయగ్గ్ స్యామ పతయో రయీణాం । దేవకృతస్యైనసోఽ వయజన మసి మనుష్యకృతస్యైనసోఽ వయ జనమసి పితృ కృతస్యైనసోఽ వయజన మస్యప్సుధౌతస్య సోమదే వతే నృభి స్సుతస్యేష్ట యజుష స్తుతస్తోమస్య శస్తోక్థస్యయో భక్షో అశ్వస నిర్యో గోసని స్తస్యతే పితృభిర్భక్షం కృతస్యోప హూతస్యోప హూతో భక్షయామి ॥

తై.సం. ౩-౨-౫

ధ్రువాఽసి ధరుణాస్తృతా విశ్వకర్మణా సుకృతా । మాత్వా సముద్ర ఉద్వధీన్మా సుపర్ణోవ్యథమానా పృథివీం దృగ్ంహ । ప్రజాపతి స్త్వాసాదయతు పృథివ్యాః పృష్ఠే

వ్యచస్వతీం ప్రథస్వతీం ప్రథోఽ సి పృథివ్యసి భూరసి భూమిర స్యదితిరసి విశ్వధాయా

విశ్వస్య భువనస్య ధర్త్రీ పృథివీం యచ్ఛ పృథివీం దృగ్ంహ పృథివీం మాహిగ్ంసీ

ర్విశ్వస్మై ప్రాణాయా పానాయ వ్యానాయో దానాయ ప్రతిష్ఠాయై చరిత్రాయా

గ్నిస్త్వాభిపాతు మహ్యా స్వస్త్యాఛర్దిషా శంతమేనతయా దేవతయాఽ ంగిరస్వ ద్ధ్రువా

సీద । కాండా త్కాండా త్ప్రరోహంతీ పరుషః పరుషః పరి । ఏవానో దూర్వే ప్రతను

సహస్రేణ శతేన చ । యాశతేన ప్రతనోషి సహస్రేణ విరోహసి । తస్యా స్తేదేవీష్టకే

విధేమ హవిషా వయం । ఆషాఢాఽ సి సహమానా సహస్వారాతీ స్సహస్వా రాతీయత

స్సహస్వ పృతనా స్సహస్వ పృతన్యతః । సహస్రవీర్యాసి సా మా జిన్వ । మధు వాతా

ఋతాయతే మధుక్ష రంతి సింధవః । మాధ్వీర్న స్సంత్వోషధీః । మధునక్త ముతో

షసి మధుమ త్పార్థివగ్ం రజః । మధుద్యౌ రస్తు నఃపితా । మధుమాన్నో వనస్పతి

ర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః । మాధ్వీర్గావో భవంతునః । మహీద్యౌః పృథివీ చ న

ఇమం యజ్ఞం మిమిక్షతాం । పిపృతా న్నో భరీమభిః । తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం

సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షు రాతతం । ధ్రువాఽ సి పృథివి సహస్వ

పృతన్యతః । స్యూతాదేవేభిరమృతే నాగాః । యాస్తే అగ్నే సూర్యే రుచ ఉద్యతో దివ

మాత న్వంతి రశ్మిభిః । తాభిస్సర్వాభీ రుచే జనాయనస్కృధి । యావో దేవా స్సూర్యే

రుచో గోష్వ శ్వేషు యారుచః । ఇంద్రాగ్నీ తాభి స్సర్వాభీరుచ న్నోధత్త బృహస్పతే ।

విరాట్ జ్యోతి రధారయత్స్వ రాడ్జ్యోతి రధారయ త్సురా డ్జ్యోతి రధారయత్ ।

ఆగ్నేయుక్ష్వాహి యేతవా శ్వాసో దేవసాధవః । అరం వహంత్యా శవః । యుక్ష్వా హి

దేవహూత మాగ్ం అశ్వాగ్ం అగ్నేరథీరివ । నిహోతా పూర్వ్య స్సదః । ద్రప్సశ్చస్కంద

పృథివీ మన్నుద్యా మిమం చ యోని మను యశ్చ పూర్వః । తృతీయం యోని మనుసంచరంతం ద్రప్సం జుహోమ్యనుసప్త హోత్రాః । అభూ దిదం విశ్వస్య భువనస్య వాజిన మగ్నేర్వైశ్వాన రస్యచ । అగ్నిర్జ్యోతిషా జ్యోతిష్మాన్రుక్మో వర్చసా వర్చస్వాన్ । ఋచేత్వా రుచేత్వా సమిత్ స్రవంతి సరితో నధేనాః । అంతర్హ్రుదా మనసా పూయమానాః । ఘృతస్య ధారా అభిచాకశీమి । హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసామ్। తస్మిన్ త్సుపర్ణో మధుకృ త్కులా యీ భజ న్నాస్తే మధుదేవతాభ్యః । తస్యా సతే హరయస్సప్తతీరే స్వధాందుహానా అమృతస్య ధారాం ॥

చయన ప్రకరణమ్

అగ్న ఉదధే యాతఇషు ర్యువా నామ తయానోమృడ తస్యా స్తే నమ స్తస్యాస్త ఉపజీవంతో భూయాస్మాగ్నే దుధ్రగహ్యాకిగ్ం శిలవన్య యాతఇషుర్యువా నామ తయానో మృడ తస్యాస్తే నమస్తస్యాస్త ఉపజీవన్తో భూయస్మ పంచవా ఏతేఽ గ్నయో యచ్చితయ ఉదధిరేవ నామ ప్రథమో దుధ్రో ద్వితీయో గహ్యస్తృతీయః కిగ్ంశిల శ్చతుర్థో వన్యఃపంచమ స్తేభ్యోయదాహుతీ ర్నజుహుయాా దధ్వర్యుంచ యజమానంచ ప్రదహేయు ర్యదేతా ఆహుతీర్జుహోతి భాగధేయేనై వైనాన్ ఛమయతి నార్తి మార్చ త్యధ్వర్యు ర్నయజమానో వాఙ్మ ఆస న్నసోః ప్రాణోఽ క్ష్యో శ్చక్షుః కర్ణయో శ్రోత్రం బాహువోర్బల మూరువో రోజోఽ రిష్టా విశ్వా న్యంగాని తనూస్తనువా మే సహ నమస్తే అస్తు మామాహిగ్ంసీ రపవా ఏతస్మాత్ప్రాణాః క్రామంతి యోఽ గ్నిం చిన్వ న్నధి క్రామతి వాఙ్మ ఆస న్నసోః ప్రాణ ఇత్యాహ ప్రాణా నేవాఽ త్మన్ ధత్తేయోరుద్రో

అగ్నౌ యోఽప్సు య ఓష ధీషు యో రుద్రోవిశ్వా భువనాఽ ఽ వివేశ తస్మై రుద్రాయ
నమోఽస్త్వాహుతి భాగా వా అన్యే రుద్రాహవిర్భాగా అన్యే శతరుద్రీయగ్ం హుత్వా
గావీ ధుకం చరు మేతేన యజుషా చరమాయా మిష్టకాయాం నిదధ్యాద్భాగధేయే
నైవైనగ్ం శమయతి తస్యత్యైశతరుద్రీయగ్ంహుత మిత్యాహు ర్యస్యైత దగ్నౌ క్రియత
ఇతి వసవస్త్వారుద్రైః పురస్తాత్పాంతు పితర స్త్వాయమరాజానః పితృభి ర్దక్షిణతః
పాంత్వాదిత్యా స్త్వావిశ్వైర్దేవైః పశ్చాత్పాంతు ద్యుతానస్త్వా మారుతో మరుద్భి రుత్తరతః
పాతు దేవా స్త్వైంద్ర జ్యేష్ఠా వరుణరాజానోఽ ధస్తాచ్చోపరిష్టా చ్చ పాంతు న వా
ఏతేన పూతోనమేధ్యో నప్రోక్షితో యదేన మతః ప్రాచీనం ప్రోక్షతి యథ్సంచిత మాజ్యేన
ప్రోక్షతి తేన పూతస్తేనమేధ్యస్తేన ప్రోక్షితః ॥ తై.సం. ౫.౫.౬

శిరో వా ఏత ద్యజ్ఞస్య యద్ధవిర్ధానం ప్రాణా ఉపరవా హవి ర్ధానే ఖాయంతే
తస్మా చ్ఛీర్ష న్ప్రాణా అధస్తా త్ఖాయంతే తస్మా దధస్తా చ్ఛీర్ష్ణః ప్రాణా రక్షోహణో
వలగహనో వైష్ణవా న్ఖనామీ త్యాహ వైష్ణవాహి దేవత యోపరవా అసురావై నిర్యంతో
దేవానాం ప్రాణేషు వలగా న్యఖన న్తాన్బాహుమాత్రేఽ న్వవిందన్ తస్మాద్బాహు మాత్రాః
ఖాయంత ఇద మహంతం వలగ ముద్వపామి యన్నస్సమానో యమసమానో
నిచఖానేత్యాహ ద్వావాన పురుషౌ యశ్చైవ సమానో యశ్చాసమానో యమేవాస్మై
తౌవలగన్ని ఖనత స్తమేవో ద్వపతి సంతృణత్తి తస్మా త్సంతృణ్ణా అంతరతః ప్రాణా
నసంభి నత్తి తస్మాదసం భిన్నాః ప్రాణా అపోఽ వనయతి తస్మా దార్ద్రాఅంత రతః
ప్రాణా యవమతీ రవనయత్యూర్గ్వై యవః ప్రాణా ఉప రవాః ప్రాణేష్వే వోర్జం

దధాతి బర్హిరవస్తృణాతి తస్మాల్లోమశా అంతరతః ప్రాణా ఆజ్యేన వ్యాఘారయతి తేజోవా ఆజ్యం ప్రాణా ఉపరవాః ప్రాణేష్వేవ తేజో దధాతి హనూ వా ఏతే యజ్ఞస్య యద ధిషవణేన సంతృణత్య సంతృణ్ణే హి హనూ అథో ఖలు దీర్ఘసోమే సంతృద్యే ధృత్యై శిరోవా ఏత ద్యజ్ఞస్య యద్ధవిర్ధానం ప్రాణా ఉపరవా హనూ అధిషవణే జిహ్వాచర్మ గ్రావాణోదంతా ముఖ మాహ వనీయో నాసికోత్తరవేది రుదరగ్ం సదో యదా ఖలువై జిహ్వయా దత్సుధి ఖాద త్యథ ముఖం గచ్ఛతి యదా ముఖం గచ్ఛ త్యథో దరం గచ్ఛతి తస్మా ద్ధవిర్ధానే చర్మన్నధిగ్రావభి రభిషుత్యాహవనీయే హుత్వా ప్రత్యంచః పరేత్య సదసి భక్షయంతి యో వైవిరాజో యజ్ఞముఖే దోహం వేద దుహ ఏవైనా మియంవై విరా ట్తస్యైత్వక్చ ర్మైతోఽధిషవణే స్తనా ఉపరవా గ్రావాణో వత్సా ఋత్విజోదుహంతిసోమః పయో యఏవంవేద దుహ ఏ వైనాం ॥

తై.సం. ౬-౨-౧౧

అసావాదిత్యోఽస్మిన్ లోక ఆసీ త్తందేవాః పృష్ఠైః పరిగృహ్య సువర్గంలోక మగమయ న్పరైరవస్తా త్పర్యగృహ్ణన్దివా కీర్త్యేన సువర్గేలోకే ప్రత్యస్థాపయ న్పరైః పరస్తాత్పర్య గృహ్ణన్పృష్ఠై రుపవారోహం త్సవా అసావాదిత్యోఽముష్మిన్లోకే పరైరుభయతః పరిగృహితో యత్పృష్ఠాని భవంతి సువర్గ మేవ తైర్లోకం యజమానా యంతిపరై రవస్తా త్పరిగృహ్ణంతి దివాకీర్త్యేన సువర్గేలోకే ప్రతి తిష్ఠంతి పరైః పరస్తా త్పరిగృహ్ణన్తి పృష్ఠై రుపావరోహంతి యత్పరే పరస్తా న్నస్యుః పరాంచ స్సువర్గా-ల్లోకాన్నిష్ప ద్యేరన్యద వస్తాన్న స్స్యుః ప్రజా నిర్దహేయు రభితో దివాకీర్త్యం పరస్సామానో భవతి సువర్గఏ వైనాన్ లోక ఉభయతః పరిగృహ్ణంతి యజమానావై

దివాకీర్త్యగ్ం సంవత్సరఃపర స్సామానోఽభితో దివాకీర్త్యంపరస్సామానో భవంతి సంవత్సరఏవోభయతః ప్రతి తిష్ఠంతి పృష్ఠంవై దివాకీర్త్యం పార్శ్వే పరస్సామానోఽభితో దివాకీర్త్యం పరస్సామానో భవంతి తస్మా దభితః పృష్ఠం పార్శ్వే భూయిష్ఠా గ్రహో గృహ్యంతే భూయిష్ఠగ్ం శస్యతే యజ్ఞస్యైవ తన్మధ్యతో గ్రంథింగ్రథ్నన్ త్యవి స్రగ్ంసాయ స ప్త గృహ్యన్తే సప్త వైశీర్షణ్యాః ప్రాణాః ప్రాణానేవ యజమానేషు దధతి యత్పరాచీనాని పృష్ఠాని భవంత్యము మేవ తైర్లోక మభ్యారోహంతి యదిమం లోకంన ప్రత్యవ రోహే యురుద్వా మాద్యేయు ర్యజ మానాః ప్రవా మీయేర న్యత్ప్రతీచీనాని పృష్ఠాని భవంతీమమేవ తైర్లోకం ప్రత్యవరోహంత్యథో అస్మి న్నేవల్లోకే ప్రతితిష్ఠం త్యను న్మాదాయేంద్రోవా అ ప్రతిష్ఠితఆసీ త్స ప్రజాపతి ముపాధావ త్తస్మాఏతమేకవిగ్ంశతిరాత్రం ప్రాయచ్ఛత్తమాహర త్తేనాయజత తతో వైసప్రత్యతిష్ఠ ద్యే బహుయాజినోఽప్రతిష్ఠితా స్స్యస్త ఏకవిగ్ంశతి రాత్ర మాసీర న్ద్వాదశ మాసాః పంచర్తవస్త్రయ ఇమే లోకా అసావాదిత్య ఏకవిగ్ంశ ఏతావంతో వై దేవలోకా స్తేష్వేవ యథా పూర్వం ప్రతితిష్ఠ న్త్యసావాదిత్యో నవ్యరోచత సప్రజాపతి ముపాధావ త్తస్మా ఏతమేక విగ్ంశతి రాత్రం ప్రాయచ్ఛ త్తమాఽహర త్తేనా యజత తతో వైసోఽరోచత యఏవం విద్వాగ్ం స ఏకవిగ్ంశతిరాత్ర మాసతే రోచంత ఏవైక విగ్ంశతి రాత్రో భవతి రుగ్వా ఏకవిగ్ంశో రుచమేవ గచ్ఛంత్యథో ప్రతిష్ఠా మేవ ప్రతిష్ఠా హ్యేకవిగ్ంశోఽతిరాత్రా వభితో భవతో బ్రహ్మవర్చసస్య పరిగృహీత్యై ॥

అథ శ్రవణమ్ బ్రాహ్మణాంతర్గత అనువాకాః

సంతతిర్వా ఏతే గ్రహాః । యత్పరస్సామానః । విషూవాన్దివా కీర్త్యమ్ । యథా శాలాయై పక్షసీ । ఏవగ్ం సంవత్సరస్య పక్షసీ । యదేతేన గృహ్యేరన్న్ । విషూచీ సంవత్సరస్యపక్షసీ వ్యవస్రగ్ంసేయాతామ్ । ఆర్తిమార్ఛేయుః । యదేతే గృహ్యన్తే । యథాశాలాయై పక్షసీ మధ్యమం వగ్ంశమభి సమాయచ్ఛతి ॥33॥ ఏవగ్ం సంవత్సరస్య పక్షసీ దివాకీర్త్యమభి సంతన్వన్తి । నార్తిమార్ఛన్తి । ఏకవిగ్ంశ మహర్భవతి। శుక్రాగ్రా గ్రహా గృహ్యన్తే । ప్రత్యుత్తబ్ధ్యై సయత్వాయ । సౌర్య ఏతదహః పశురాలభ్యతే। సౌర్యోఽ తిగ్రాహ్యో గృహ్యతే । అహరేవ రూపేణ సమర్ధయన్తి । అథోఅహ్న ఏవైష బలిర్హ్రియతే । సప్తైతదహరతిగ్రాహ్యా గృహన్తే ॥34॥ సప్తవై శీర్షణ్యాః ప్రాణాః । అసావాదిత్యశ్శిరః ప్రజానామ్ । శీర్షన్నేవ ప్రజానాం ప్రాణాన్దధాతి । తస్మాథ్సప్త శీర్షన్ప్రాణాః । ఇన్ద్రో వృత్రగ్ంహత్వా । అసురాన్పరాభావ్య । స ఇమాన్లోకానభ్యజయత్ తస్యాసౌలోకోఽ నభిజిత అసీత్ । తం విశ్వకర్మా భూత్వాఽ భ్యజయత్ । యద్వైశ్వకర్మణోగృహ్యతే ॥35॥ సువర్గస్య లోకస్యాభిజిత్యై । ప్ర వా ఏతేఽ స్మాల్లోకాచ్చ్యవన్తే । యే వైశ్వకర్మణం గృహ్ణతే । ఆదిత్యశ్చో గృహ్యతే । ఇయం వా అదితిః । అస్యామేవ ప్రతి తిష్ఠన్తి । అన్యోన్యో గృహ్యేతే । విశ్వాన్యేవాన్యేన కర్మాణి కుర్వాణా యన్తి । అస్యామన్యేన ప్రతి తిష్ఠన్తి । తావాఽ పరార్ధాథ్సంవత్సరస్యాన్యోన్యో గృహ్యేతే । తావుభౌ సహమహావ్రతే గృహ్యేతే । యజ్ఞస్యైవాన్తం గత్వా । ఉభయోర్లోకయోః ప్రతి తిష్ఠన్తి । అర్క్యముక్థం భవతి । అన్నాద్యస్యాఽ వరుద్ధ్యై ॥

సమా యచ్చృత్యతిగ్రాహ్యో గృహ్యన్తేగృహ్యతే సంవత్సరస్యాన్యోన్యో గృహ్యేతే పఞ్చచ ॥౩॥ తై.బ్రా. ౧-౨-౩

ఏకవిగ్ంశ ఏష భవతి। ఏతేనవై దేవా ఏకవిగ్ం శేన। ఆదిత్యమిత ఉత్తమగ్ం సువర్గం లోకమారోహయరన్న్। సవాఏష ఇత ఏకవిగ్ంశః। తస్య దశావస్తాదహాని। దశ పరస్తాత్। సవా ఏష విరాజ్యుభయతః ప్రతిష్ఠితః। విరాజిహి వా ఏష ఉభయతః ప్రతిష్ఠితః । తస్మాదన్తరేమా లోకా యన్న్ । సర్వేషు సువర్గేషు లోకేష్వభితపన్నేతి ॥౩౭॥ దేవా వా ఆదిత్యస్య సువర్గస్య లోకస్య । పరాచో౭తిపాదాదబిభయుః । తంఛన్దోభిరదృగ్ంహన్నృత్యై । దేవా వా ఆదిత్యస్య సువర్గస్య లోకస్య । అవాచో౭వపాదాదబిభయుః। తం పఞ్చభీరశ్మభిరుదవయన్న్। తస్మాదేకవిగ్ంశే౭హన్పఞ్చదివాకీర్త్యాని క్రియన్తే । రశ్మయో వై దివాకీర్త్యాని యేగాయత్రే । తే గాయత్రీషూత్తరయోః పవమానయోః ॥౩౮॥ మహాదివాకీర్త్యగ్ం హోతుః పృష్ఠమ్ । వికర్ణం బ్రహ్మసామమ్। భాసో౭గ్నిష్టోమః। అథైతాని పరాణి। పరైర్వై దేవా ఆదిత్యగ్ంసువర్గం లోకమపారయన్న్ । యదపారయన్న్ । తత్పరాణాం పరత్వమ్ । పారయన్త్యేనం పరాణి । య ఏవం వేద । అథైతానిస్పరాణి । స్పరైర్వై దేవా ఆదిత్యగ్ం సువర్గం లోకమస్పారయన్న్। యదస్పారయన్న్। తథ్స్పరాణాగ్ స్పరత్వమ్। స్పారయన్త్యేనగ్గ్ స్పరాణి । య ఏవం వేద ॥౩౯॥

ఏతి పవమానయోస్స్పు రాణి పఞ్చ చ ॥౪॥ తై.బ్రా. ౧-౨-౪

అప్రతిష్ఠాం వా ఏతే గచ్ఛన్తి । యేషాగ్ం సంవత్సరేఽనాప్తేఽథ । ఏకాదశిన్యాప్యతే । వైష్ణవం వామనమాలభన్తే । యజ్ఞో వై విష్ణుః । యజ్ఞమేవాలభన్తే ప్రతిష్ఠిత్యై । ఐన్ద్రాగ్నమాలభన్తే । ఇన్ద్రాగ్నీవై దేవానామయాతయామానౌ । యే ఏవ దేవతే అయాతయామ్నీ । తే ఏవాలభన్తే ॥౪౦॥ వైశ్వదేవమాలభన్తే । దేవతా ఏవావరున్ధతే । ద్యావాపృథివ్యాం ధేనుమాలభన్తే । ద్యావాపృథివ్యోరేవ ప్రతితిష్ఠన్తి । వాయవ్యం వత్సమాలభన్తే । వాయురేవైభ్యో యథాఽఽయతనాద్దేవతా అవరున్ధే । ఆదిత్యామవిం వశామాలభన్తే । ఇయం వా అదితిః । అస్యామేవ ప్రతి తిష్ఠన్తి । మైత్రావరుణీమాలభన్తే ॥౪౧॥ మిత్రేణైవ యజ్ఞస్య స్విష్టగ్ంశమయన్తి । వరుణేన దురిష్టమ్ । ప్రాజాపత్యంతూపరం మహావ్రత ఆలభన్తే । ప్రాజాపత్యోఽతిగ్రాహ్యో గృహ్యతే । అహరేవ రూపేణ సమర్ధయన్తి । అథో అహ్నఏవైష బలిర్హ్రియతే । ఆగ్నేయమాలభన్తే ప్రతి ప్రజ్ఞాత్యై । అజపేత్వాన్వా ఏతే పూర్వైర్మాసైరవరున్ధతే యదేతే గవ్యాః పశవ ఆలభ్యన్తే । ఉభయేషాం పశూనామవరుద్ధ్యై ॥౪౨॥ యదతిరిక్తామేకాదశినీమాలభేరన్న్ । అప్రియం భ్రాతృవ్యమభ్యతిరిచ్యేత । యద్వౌద్వౌ పశూ సమస్యేయుః । కనీయ ఆయుః కుర్వీరన్ । యదేతే బ్రాహ్మణవన్తః పశవ ఆలభ్యన్తే । నాప్రియం భ్రాతృవ్యమభ్యతి రిచ్యతే । న కనీయ ఆయుః కుర్వతే ॥౪౩॥

తే ఏవాలభన్తేమైత్రావరుణీమాలభన్తేఽవరుద్ధ్యైసప్త చ ॥౫॥

ప్రజాపతిః ప్రజాస్సృష్ట్వావృత్తోఽశయత్ । తం దేవాభూతానాగ్ం రసం తేజ-స్సంభృత్య । తేనైనమభిషజ్యన్న్ । మహానవవర్తీతి । తన్మహావ్రతస్య మహావ్రతత్వమ్ । మహద్వ్రతమితి । తన్మహావ్రతస్య మహావ్రతత్వమ్ । మహతోవ్రతమితి । తన్మహావ్రతస్య

మహావ్రతత్వమ్ । పఞ్చవిగ్ంశస్తోమో భవతి ॥౪౪॥ చతుర్విగ్ంశత్యర్ధమాసస్సంవత్సరః
యద్వా ఏతస్మిన్త్సంవత్సరేఽధి ప్రాజాయత । తదన్నం పఞ్చవిగ్ంశమభవత్ । మధ్యతః
క్రియతే । మధ్యతో హ్యన్నమశితం ధినోతి । అథో మధ్యత ఏవప్రజానామూర్గ్ధీయతె।
అథయద్వా ఇదమన్తతః క్రియతే । తస్మాదుదన్తె ప్రజాస్సమేధన్తె । అన్తతః క్రియతే
ప్రజననాయైవ । త్రివృచ్ఛిరోభవతి ॥౪౫॥ త్రేధా విహితగ్ంహి శిరః । లోమ ఛవీరస్థి।
పరాచా స్తువన్తి । తస్మాత్తత్సదృగేవ । న మేద్యతోఽను మేద్యతి । న కృశ్యతోఽ
నుకృశ్యతి । పఞ్చదశోఽన్యః పక్షో భవతి । సప్తదశోఽన్యః । తస్మాద్వయాగ్ం
స్యన్యతరమర్ధమభి పర్యావర్తన్తే । అన్యతరతోహి తద్గరీయః క్రియతే ॥౪౬॥ పఞ్చవిగ్ంశ
ఆత్మాభవతి । తస్మాన్మధ్యతః పశవో వరిష్ఠాః ఏకవిగ్ంశం పుచ్ఛమ్ । ద్విపదాసున్తువన్తి
ప్రతిష్ఠిత్యై । సర్వేణసహస్తువన్తి । సర్వేణ హ్యాత్మనాఽఽత్మన్వీ । సహోత్పతన్తి ।
ఏకైకాముచ్ఛిగ్ంషన్తి । ఆత్మన్న్ హ్యఙ్గాని బద్ధాని। న వా ఏతేన సర్వః పురుషః ॥౪౭॥
యదితఇతోలోమాని దతో నఖాన్ । పరిమాదః క్రియన్తే । తాన్యేవతేన ప్రత్యుప్యన్తే ।
ఔదుమ్బరస్తల్పోభవతి । ఊర్గ్వాఅన్న ముదుమ్బరః ఊర్జ ఏవాన్నాద్యస్యావరుద్ధ్యై ।
యస్యతల్పసద్యమనభిజితగ్ంస్యాత్ । స దేవానాగ్ం సామ్యక్షే । తల్పసద్యమభిజయానీతి
తల్పమారుహ్యోద్గాయేత్ । తల్పసద్యమేవాభిజయతి ॥౪౮॥ యస్యతల్పసద్యమభిజితగ్గ్ం
స్యాత్ । స దేవానాగ్ం సామ్యక్షే । తల్పసద్యం మాపరాజేషీతి తల్పమారుహ్యోద్గాయేత్।
న తల్పసద్యం పరాజయతే । ప్లైఙ్ఖ శగ్ంసతి । మహో వై ప్లైఙ్ఖః । మహస ఏవాన్నాద్య-
స్యావరుద్ధ్యై । దేవాసురాస్సంయత్తా ఆసన్ । త ఆదిత్యే వ్యాయచ్ఛన్త । తం దేవాస్సమ-
జయన్ ॥౪౯॥ బ్రాహ్మణశ్చ శూద్రశ్చ చర్మకర్తే వ్యాయచ్ఛేతే । దైవ్యోవై వర్ణో బ్రాహ్మణః

అసుర్యశ్శూద్రః । ఇమేఽ రాధ్నురిమే సుభూతమక్రన్నిత్యన్యతరో బ్రూయాత్ । ఇమ ఉద్వాసీకారిణ ఇమే దుర్భూతమక్రన్నిత్యన్యతరః । యద్దైవైషాగ్ం సుకృతంయారాద్ధిః తదన్యతరోఽ భిశ్రీణాతి । యద్దైవైషాం దుష్కృతంయాఽ రాద్ధిః । తదన్యతరోఽ పహన్తి । బ్రాహ్మణస్సం జయతి । అముమేవాదిత్యం భ్రాతృవ్యస్య సంవిన్దన్తే ॥౧౦॥

భవతి భవతిక్రియతె పురుషో జయత్యజయఙ్జయిత్యేకం చ ॥

ఇన్ద్రోవృత్రగ్ం హత్వా । అసురాన్పరాభావ్య । సోమావాస్యాం ప్రత్యాగచ్ఛత్ । తేపితరః పూర్వేద్యురాగచ్ఛన్న్ । పితౄన్యజ్ఞోగచ్ఛత్ । తం దేవాః పునరయాచన్త । తమేభ్యోన పునరదదుః । తేఽ బ్రువన్వరం వృణామహై । అథ వః పునర్దాస్యామః అస్మభ్యమేవ పూర్వేద్యుః క్రియాతా ఇతి ॥౧౧॥ తమేభ్యః పునరదదుః । తస్మాత్పితృభ్యః పూర్వేద్యుః క్రియతే । యత్పితృభ్యః పూర్వేద్యుః కరోతి । పితృభ్య ఏవ తద్యజ్ఞం నిష్క్రీయ యజమానః ప్రతనుతే । సోమాయపితృపీతాయస్వధా నమఇత్యాహ । పితురేవాధి సోమపీథమవరున్ధే । న హి పితా ప్రమీయమాణ ఆహైష సోమపీథ ఇతి । ఇన్ద్రియం వై సోమపీథః । ఇన్ద్రియమేవ సోమపీథమవరున్ధే । తేనేన్ద్రియేణ ద్వితీయాంజాయామభ్యశ్నుతే ॥౧౨॥ ఏతద్వై బ్రాహ్మణం పురా వాజశ్రవసా విదామక్రన్న్ తస్మాత్తే ద్వేద్వే జాయే అభ్యాక్షత । య ఏవంవేద । అభిద్వితీయాం జాయామశ్నుతే। అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వధా నమ ఇత్యాహ । యఏవ పితృణామగ్నిః । తంప్రీణాతి। తిస్రఆహుతీర్జుహోతి । త్రిర్నిదధాతి । షట్థ్సంపద్యన్తే ॥౧౩॥ షడ్వాఋతవః । ఋతూనేవ ప్రీణాతి । తూష్ణీం మేక్షణమాదధాతి । అస్తివా హి షష్ఠ ఋతుర్న వా ।

దేవాన్ వైపితౄన్త్రీణాతాన్ । మనుష్యాః పితరోఽను ప్రపిపతే । త్రిస్త్ర ఆహుతీర్జుహోతి।
త్రిర్నిదధాతి । షట్ థ్సంపద్యన్తే । షడ్వాఋతవః ॥౫౯॥ ఋతవః ఖలు వై దేవాః
పితరః । ఋతూనేవదేవాన్పితౄన్త్రీణాతి । తాన్త్రీణాతాన్ । మనుష్యాః పితరోఽను
ప్రపిపతే । సకృదాచ్ఛిన్నం బర్హిర్భవతి । సకృదివ హిపితరః । త్రిర్నిదధాతి ।
తృతీయే వా ఇతో లోకే పితరః । తానేవ ప్రీణాతి । పరాజావర్తతే ॥౬౦॥ హ్లీకా హి
పితరః । ఓష్మణో వ్యావృత ఉపాస్తే । ఊష్మభాగా హి పితరః । బ్రహ్మవాదినో వదన్తి।
ప్రాశ్యాం 3 నప్రాశ్యా 3 మితి । యత్ప్రాశ్నీయాత్ । జన్యమన్నమద్యాత్ । ప్రమాయు-
కస్స్యాత్ । యన్న ప్రాశ్నీయాత్ । అహవిస్స్యాత్ ॥౬౧॥ పితృభ్య ఆవృశ్చ్యేత।
అవఘ్రేయమేవ । తన్నేవ ప్రాశితం నేవా ప్రాశితమ్ । వీరం వా వై పితరః ప్రయన్తో
హరన్తి । వీరం వా దదతి । దశాం ఛినత్తి । హరణభాగా హి పితరః । పితౄనేవ
నిరవదయతే । ఉత్తర ఆయుషి లోమఛిన్దీత । పితౄణాగ్ హ్యేతర్హినేదీయః ॥౬౨॥
నమస్కరోతి । నమస్కారోహి పితౄణామ్ । నమో వః పితరో రసాయ । నమో వః
పితరశ్శుష్మాయ । నమోవః పితరో జీవాయ । నమోవః పితరస్స్వధాయై । నమో వః
పితరో మన్యవే । నమో వఃపితరో ఘోరాయ । పితరో నమో వః । య ఏతస్మిన్లోకే
స్థ ॥౬౩॥ యుష్మాగ్ స్తేను । యేఽస్మిన్లోకే । మాం తేను । య ఏతస్మిన్లోకేస్థ ।
యూయం తేషాం వసిష్ఠా భూయాస్త । యేఽస్మిన్లోకే । అహంతేషాం వసిష్ఠోభూయా-
సమిత్యాహ । వసిష్ఠస్సమానానాం భవతి । య ఏవం విద్వాన్పితృభ్యః కరోతి ।
ఏషవైమనుష్యాణాం యజ్ఞః ॥౬౪॥ దేవానాంవా ఇతరే యజ్ఞాః । తేన వా ఏతత్పితృలోకే

చరతి । యత్పితృభ్యః కరోతి । స ఈశ్వరః ప్రమేతోః । ప్రాజాపత్య యర్చా పునరైతి।
యజ్ఞోవై ప్రజాపతిః । యజ్ఞేనైవ సహ పునరైతి । న ప్రమాయుకో భవతి । పితృలోకేవా
ఏతద్య జమాన శ్చరతి । యత్పితృభ్యః కరోతి । స ఈశ్వర ఆర్తి మార్తోః । ప్రజాపతి-
స్త్వావైనం తత ఉన్నేతుమర్ హతీత్యాహుః । య్యత్ప్రాజాపత్యయర్చాపునరైతి ।
ప్రజాపతిరేవైనం తత ఉన్నయతి । నార్తిమార్చ్ఛతి యజమానః ॥౯॥

ఇత్యశ్నుతే పద్యన్తే పద్యన్తే షడ్వా ఋతవో వర్త తేఽ హవిస్స్యాన్నేదీయస్థ్వ యజ్ఞో
యజమాన శ్చరతి యత్పితృభ్యః కరోతి పఞ్చ చ ॥౧౦॥ తై.బ్రా. ౧-౩-౧౦

వైశ్వదేవేన వై ప్రజాపతిః ప్రజా అసృజత । తా వరుణ ప్రఘాసైర్వరుణ
పాశాదముఞ్చత్ । సాకమేధైః ప్రత్యస్థాపయత్ । త్ర్యమ్బకై రుద్రన్నిరవాదయత ।
పితృయజ్ఞేన సువర్గం లోకమగమయత్ । యద్వైశ్వదేవేన యజతే । ప్రజా ఏవ
తద్యజమానస్సృజతే । తా వరుణప్రఘాసై ర్వరుణ పాశాన్ముఞ్చతి । సాకమేధైః
ప్రతిష్ఠాపయతి । త్ర్యమ్బకై రుద్రన్నిరవదయతే ॥౫౨॥ పితృయజ్ఞేన సువర్గం
లోకఙ్గమయతి । దక్షిణతః ప్రాచీనావీతీ నిర్వపతి । దక్షిణావృద్ధి పితృణామ్ ।
అనాదృత్యతత్ । ఉత్తరత ఏవోపవీయ నిర్వపేత్ । ఉభయే హి దేవాశ్చ పితరశ్చేజ్యన్తే ।
అథో యదేవ దక్షిణార్ధేఽ ధి శ్రయతి । తేన దక్షిణావృత్ । సోమాయ పితృమతే
పురాడాశగ్ం షట్కపాల న్నిర్వపతి । సంవత్సరో వై సోమః పితృమాన్న ॥౫౩॥
సంవత్సరమేవ ప్రీణాతి । పితృభ్యో బర్హిషద్భ్యో ధానాః । మాసా వై పితరో బర్హిషదః
మాసానేవ ప్రీణాతి । యస్మిన్వా ఋతౌ పురుషః ప్రమీయతే । సోఽ స్యాముష్మిన్లోకే

భవతి । బహురూపా ధానా భవన్తి । అహోరాత్రాణామభిజిత్యై । పితృభ్యోఽగ్నిష్వాత్తేభ్యో

మన్థమ్ । అర్ధమాసా వై పితరోఽగ్నిష్వాత్తాః ॥౧౪॥ అర్ధమాసానేవ ప్రీణాతి ।

అభివాన్యాయై దుగ్ధే భవతి। సా హి పితృదేవత్యన్దుహే । యత్పూర్ణమ్ । తన్మనుష్యాణామ్।

ఉపర్యర్ధో దేవానామ్ । అర్ధః పితృణామ్ । అర్ధ ఉపమన్థతి । అర్ధోహి పితృణామ్ ।

ఏకయోపమన్థతి ॥౧౫॥ ఏకా హి పితృణామ్ । దక్షిణోపమన్థతి । దక్షిణావృద్ధి పితృణామ్।

అనారభ్యోపమన్థతి । తద్ధి పితౄన్గచ్ఛతి । ఇమాన్దిశం వేదిముద్ధన్తి । ఉభయే హి

దేవాశ్చ పితరశ్చేజ్యన్తే । చతుస్స్రక్తిర్భవతి । సర్వా హ్యనుదిశః పితరః । అఖాతా

భవతి ॥౧౬॥ ఖాతా హి దేవానామ్ మధ్యతోఽగ్నిరాధీయతే । అన్తతో హి

దేవానామాధీయతే। వర్షీయానిధ్మ ఇధ్మాద్భవతి వ్యావృత్త్యై। పరి శ్రయతి। అన్తర్హితో

హి పితృలోకో మనుష్యలోకాత్ । యత్పరుషిదినమ్ । తద్దేవానామ్ । యదన్తరా ।

తన్మనుష్యాణామ్ ॥౧౭॥ యత్సమూలమ్ । తత్పితృణామ్ । సమూలంబర్హిర్భవతి

వ్యావృత్త్యై । దక్షిణా స్తృణాతి । దక్షిణావృద్ధి పితృణామ్ । త్రిః పర్యేతి । తృతీయే వా

ఇతో లోకే పితరః । తానేవ ప్రీణాతి । త్రిః పునః పర్యేతి । షట్సం పద్యన్తే ॥౧౮॥

షడ్వా ఋతవః । ఋతూనేవ ప్రీణాతి । యత్ప్రస్తరంయజుషా గృహ్ణీయాత్ ।

ప్రమాయుకో యజమానస్స్యాత్। యన్న గృహ్ణీయాత్। అనాయతనస్స్యాత్। తూష్ణీమేవ

న్యస్యేత్। న ప్రమాయుకో భవతి। నానాయతనః। యత్త్రీన్పరిధీన్పరిదధ్యాత్ ॥౧౯॥

మృత్యునా యజమానం పరిగృహ్ణీయాత్। యన్న పరిదధ్యాత్। రక్షాగ్ంసి యజ్ఞగ్ం

హన్యుః। ద్వౌ పరిధీ పరిదధాతి। రక్షసా మపహత్యై। అథో మృత్యోరేవ యజమాన-

ముత్సృజతి । యత్త్రీణిత్రీణిహవీగ్ ష్యుదాహరేయుః । త్రయస్త్రయ ఏషాగ్ం సాకం

ప్రపద్యామహ ఇతి వావైతదాహ । అపః పరిషిఞ్చతి । మార్జ యత్యే వైనాన్ ॥౯॥

అథో తర్పయత్యేవ । తృప్యతి ప్రజయా పశుభిః । య ఏవంవేద। అప బర్ హిషావనూ-

యాజౌ యజతి । ప్రజావై బర్హిః ప్రజా ఏవ మృత్యోరుత్సృజతి। చతురః ప్రయాజాన్

యజతి । ద్వావనూయాజౌ । షట్సం పద్యన్తే । షడ్వా ఋతవః ॥౧౦॥ ఋతూనేవ

ప్రీణాతి । న పత్న్య న్వాస్తే । న సంయాజయన్తి । యత్పత్న్యన్వాసీత। యత్సంయా-

జయేయుః । ప్రమాయుకా స్యాత్ । తస్మాన్నాన్వాస్తే । న సంయాజయన్తి। పత్ని యై

గోపీథాయ ॥౧౧॥ తై.బ్రా. ౧-౬-౯

హోతారమాజ్య భాగౌ యజతి సన్తత మవద్యతి వ్యావృత్త్యై బర్ హిషదో యజతి

తమేవ తద్యజత్యను నిష్క్రామన్త్యాహై నా న్వృతవో నవ చ ॥౯॥

ఉశన్తస్త్వా హవామహ ఆ నో అగ్నే సుకేతునా । త్వగ్ం సోమ మహేభగస్త్వగ్ం

సోమ ప్రచికితో మనీషా । త్వయా హి నఃపితరస్సోమ పూర్వేత్వగ్ం సోమ

పితృభిస్సంవిదానః । బర్హిషదః పితర ఆఽ హంపిత్రూన్ । ఉపహూతాః పితరోఽ

గ్నిష్వాత్తాః పితరః । అగ్నిష్వాత్తానృతుమతో హవామహే । నరాశగ్ంసే సోమపీథం

య ఆశుః । తే నో అర్వన్త స్సుహవా భవన్తు । శన్నోభవంతు ద్విపదే శం చతుష్పదే।

యే అగ్నిష్వాత్తాయే నగ్నిష్వాత్తాః ॥౧౨॥ అగ్ంహోముచః పితర స్సోమ్యాసః । పరేఽ

వరేఽ మృతాసో భవన్తః । అధి బ్రువన్తు తే అవన్త్వస్మాన్ । వాన్యాయైదుగ్ధే జుషమాణాః

కరమ్భమ్ । ఉదీరాణా అవరే పరే చ । అగ్నిష్వాత్తా ఋతుభిస్సంవిదానాః । ఇన్ద్రవన్తో

హవిరిదంజుషన్తామ్ । యదగ్నే కవ్యవాహన త్వమగ్న ఈడితో జాతవేదః । మాతలీ

కవ్యైః । యే తాత్తృపుర్దేవత్రాజేహమానాః । హోత్రావృధస్సోమతష్టాసో అర్కైః । అఽగ్నేయాహి సువిదత్రేభిరర్వాఙ్ ।

సత్యైః కవ్యైః పితృభిర్ఘర్మసద్భిః । హవ్యవాహమజరం పురుప్రియమ్ । అగ్నిఙ్ఘృతేన హవిషా సపర్యన్న్ । ఉపాసదజ్కవ్యవాహం పితృణామ్ । స నః ప్రజాం వీరవతీగ్ం సమృణ్వతు ॥౭౬॥ అనగ్నిష్వాత్తా జేహమానాస్సప్తచ ॥౧౬॥ తై.బ్రా. ౨-౬-౧౬

అధి శ్రవణమ్ నాచికేత చయన

అంతర్గతాఽనువాకాః తై.బ్రా. 3-11-7

అయంవావ యఃపవతే । సోఽగ్నిర్నా చికేతః । స యత్ ప్రాఙ్పవతే । తదస్య శిరః । అథ యద్దక్షిణా । స దక్షిణః పక్షః । అథ యత్ప్రత్యక్ । తత్పుచ్ఛమ్ । యదుదఙ్ । స ఉత్తరః పక్షః ॥౩౭॥ అథ యద్వ్యంవాతి । తదస్య సమఞ్చనఞ్చ ప్రసారణఞ్చ । అథో సమ్పదేవాస్య సా । సగ్ంహ వాఅస్మై సకామః పద్యతే । యత్కామో యజతే । యోఽగ్నిన్నా చికేతంచినుతే । య ఉచైన మేవంవేద । యో హ వా అగ్నేర్నాచికేత స్యాయతనం ప్రతిష్ఠాంవేద । ఆయతనవాన్భవతి । గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠామ్ ॥౩౮॥ హిరణ్యంవా అగ్నేర్నాచికేతస్యాయతనం ప్రతిష్ఠా । యఏవంవేద। ఆయతనవాన్భవతి । గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠామ్ । యోహవా అగ్నేర్నాచికేతస్య శరీరంవేద । సశరీర ఏవ స్వర్గంలోకమేతి । హిరణ్యంవా అగ్నేర్నా చికేతస్య శరీరమ్ । య ఏవంవేద । స శరీర ఏవ స్వర్గంలోకమేతి । అథో యథా రుక్మ ఉత్తప్తో భాయ్యాత్॥౩౯॥ ఏవమేవ సతేజసా యశసా । అస్మిగ్గంశ్చ లోకే ముష్మిగ్గ్శ్చభాతి । ఉరవోహ వై నామైతేలోకాః । యేఽవరేణాదిత్యమ్ । అథహై తేవరీయాగ్ం సోలోకాః । యే

పరేణాదిత్యమ్। అన్తవన్తగ్ం హ వా ఏషక్ష య్యంల్లోకఞ్జయతి। యోఽ పరేణాదిత్యమ్।
అథ హైషోనన్తమ పారమక్షయ్యల్లోకఞ్జయతి । యః పరేణాదిత్యమ్ ॥४०॥
అనన్తగ్ంహవా అపారామక్షయ్యల్లోకఞ్జయతి। యోఽగ్నిన్నా చికేతఞ్చినుతే। య
ఉచైనమేవంవేద । అథో యథా రథేతిష్ఠన్పక్షసీ పర్యావర్తమానే ప్రత్యపేక్షతే ।
ఏవమహోరాత్రే ప్రత్య పేక్షతే । నాస్యాహోరాత్రే లోకమాప్నుతః । యోఽగ్ని
న్నాచికేతఞ్చినుతే। య ఉచైనమేవంవేద ॥४०॥

ఉత్తరః పక్షో గచ్ఛతి ప్రతిష్ఠాం భూయ్యాద్యః పరేణాదిత్యమష్టౌ చ ॥८॥

ఉశన్ హవైవాజశ్రవసస్సర్వ వేదసన్దదౌ। తస్య హ నచికేతా నామ పుత్ర ఆస।
తగ్ంహ కుమారగ్ంసన్తమ్। దక్షిణా సునీయామానాసు శ్రద్ధా వివేశ। సహోవాచ।
తత కస్మై మాందాస్యసీతి। ద్వితీయం తృతీయమ్। తగ్ంహపరీత ఉవాచ। మృత్యవేత్వా
దదామీతి । తగ్ంహస్మోత్థితంవా గభివదతి । గౌతమకుమారమితి। స హోవాచ ।
పరేహి మృత్యోర్గృహాన్ । మృత్యవే వై త్వాఽదామితి । తంవైప్రవసన్తజ్గన్తాఽసీతి
హోవాచ । తస్య స్మతిస్రో రాత్రీరనాశ్వాన్గృహే వసతాత్ । స యదిత్వా పృచ్ఛేత్।
కుమార కతి రాత్రీరవాత్సీరితి । తిస్ర ఇతి ప్రతిబ్రూతాత్ । కిం ప్రథమాగ్ం రాత్రి
మాశ్నా ఇతి ॥४३॥ ప్రజాన్త ఇతి। కిన్ద్వితీయామితి। పశూగ్ంస్త ఇతి। కిన్తృతీయామితి।
సాధుకృత్యాన్త ఇతి । తంవై ప్రవసన్తజ్గామ । తస్యహ తిస్రో రాత్రీరనాశ్వాన్గృహ
ఉవాస। తమాగత్య పప్రచ్ఛ। కుమార కతి రాత్రీర వాత్సీరితి। తిస్ర ఇతి ప్రత్యువాచ
॥४४॥ కింప్రథమాగ్ం రాత్రిమాశ్నాఇతి। ప్రజాన్తఇతి। కిన్ద్వితీయామితి। పశూగ్స్తఇతి।
కిన్తృతీయామితి । సాధుకృత్యాన్త ఇతి । నమస్తే అస్తు భగవ ఇతిహోవాచ ।

వరంవృణీష్వేతి । పితరమేవ జీవన్నయానీతి । ద్వితీయంవృణీష్వేతి ॥౪౫॥
ఇష్టాపూర్తయోర్మే క్షితిం బ్రూహీతి హోవాచ । తస్మై హైతమగ్నిన్నా చికేతమువాచ।
తతో వై తస్యేష్టాపూర్తే నాక్షీయేతే । నాస్యేష్టాపూర్తే క్షీయేతే । యోఽగ్నిన్నా చికేతశ్చి-
నుతే । య ఉచైన మేవంవేద । తృతీయంవృణీష్వేతి । పునర్మృత్యోర్మేఽపజితిం
బ్రూహీతి హోవాచ । తస్మై హైతమగ్నిన్నా చికేతమువాచ । తతో వై సోప పునర్మృత్యు-
మజయత్ ॥౪౬॥ అప పునర్మృత్యుఞ్జయతి । యోఽగ్నిన్నా చికేతశ్చినుతే । య
ఉచై నమేవంవేద । ప్రజాపతిర్వై ప్రజాకామస్తపోతప్యత । స హిరణ్యముదాస్యత్ ।
తదగ్నౌ ప్రాస్యత్ । తదస్మై నాచ్ఛదయత్ । తద్ద్వితీయం ప్రాస్యత్ ॥౪౭॥ తదస్మైనై-
వాచ్ఛదయత్ । తత్తృతీయం ప్రాస్యత్ । తదస్మై నైవాచ్ఛదయత్ । తదాత్మన్నేవ హృదయ్యే
ఽగ్నౌ వైశ్వానరే ప్రాస్యతే । తదస్మా అచ్ఛదయత్ । తస్మాద్ధిరణ్యఙ్కనిష్ఠన్ధనానామ్ ।
భుఞ్జత్ప్రియతమమ్ । హృదయజగ్ంహి । సవైతమేవ నావిన్దత్ । యస్మై తాన్దక్షిణా-
మనేష్యత్ । తాగ్ం స్వాయైవ హస్తాయ దక్షిణాయానయత్ । తాంప్రత్యగృహ్ణాత్
॥౪౮॥ దక్షాయ త్వా దక్షిణాం ప్రతిగృహ్ణామీతి । సోఽదక్షత దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య।
దక్షతే హవై దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య । య ఏవంవేద । ఏతద్ధస్మ వై తద్విద్వాగ్ంసో
వాజశ్రవసా గోతమాః । అప్యనూదేశ్యాన్దక్షిణాం ప్రతిగృహ్ణన్తి । ఉభయేన వయన్దక్షిష్యా-
మహ ఏవ దక్షిణాం ప్రతిగృహ్యేతి । తేఽదక్షన్త దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య । దక్ష తేహ
వై దక్షిణాం ప్రతిగృహ్య । యఏవంవేద । ప్రహాన్యం ప్లీనాతి ॥౪౯॥ తై.బ్రా. ౩-౧౧-౯

వదత్యాశ్నా ఇత్యువాచ ద్వితీయంవృణీష్వేత్య జయత్తృతీయం ప్రాస్యదగృహ్ణాద్య
ఏవంవేదైకఞ్చ ॥౮॥ తై.బ్రా.

అనుబంధం - 3

తగ్ం హైతమేకే పశుబన్ధ ఏవోత్తర వేద్యాశ్చిన్వతే। ఉత్తరవేది సమ్మి తప్రోఽ-
గ్నిరితి వదన్తః। తన్న తథా కుర్యాత్। ఏతమగ్నిఙ్కా మేనవ్యర్ధయేత్। స ఏనఙ్కామేన
వ్యృద్ధః। కామేన వ్యర్ధయేత్। సౌమ్యే వావైనమధ్వరే చిన్వీత। యత్రవా భూయిష్ఠా
ఆహుతయో హూ యేరన్న్। ఏతమగ్నిఙ్కామేన సమర్ధయతి। స ఏనఙ్కామేన
సమృద్ధః ॥౫౦॥ కామేన సమర్ధయతి। అథహైనం పురర్షయః। ఉత్తరవేద్యామేవ
సత్రియమచిన్వత। తతోవై తేఽ విన్దన్త ప్రజామ్। అభి స్వర్గంలోకమజయన్।
విన్దత ఏవ ప్రజామ్। అభి స్వర్గంలోకఙ్జ యతి। యోఽ గ్నిన్నా చికేతఙ్చినుతే।
యఉచైనమేవంవేద। అథ హైనంవాయుర్ ఋద్ధికామః ॥౫౧॥ యథాన్యృప్త
మేవోపదధే తతో వై స ఏతామృద్ధిమార్ప్నోత్। యామిదంవాయుర్ ఋద్ధః। ఏతామృద్ధి-
మృధ్నోతి। యామిదంవాయుర్ ఋద్ధః। యోఽ గ్నిన్నాచికేతఙ్చినుతే। యఉచైన
మేవంవేద। అథహైనంగోబలో వార్ష్ణః పశుకామః। పాఙ్క్తమేవచిక్యే। పఞ్చ పురస్తాత్
॥౫౨॥ పఞ్చదక్షిణతః। పఞ్చపశ్చాత్। పఞ్చోత్తరతః। ఏకాం మధ్యే। తతోవైసహస్రం
పశూన్ప్రాప్నోత్। ప్రసహస్రం పశూనాప్నోతి। యోఽ గ్నిన్నాచికేతఙ్చినుతే। యఉచైన-
మేవంవేద। అథహైనం ప్రజాపతిర్జ్యైష్ఠ్యకామో యశస్కామః ప్రజననకామః।
త్రివృతమేవ చిక్యే ॥౫౩॥ సప్త పురస్తాత్। తిస్రో దక్షిణతః। సప్తపశ్చాత్। తిస్ర
ఉత్తరతః। ఏకాం మధ్యే। తతోవైస ప్రయశో జ్యైష్ఠ్యమాప్నోత్। ఏతాం ప్రజాతిం
ప్రాజాయత। యామిదం ప్రజాః ప్రజాయన్తే। త్రివృద్వైజ్యైష్ఠ్యమ్। మాతా పితా
పుత్రః ॥౫౪॥ త్రివృత్ప్రజననమ్। ఉపస్థోయోనిర్మధ్యమా। ప్రయశో జ్యైష్ఠ్యమాప్నోతి।

ఏతాం ప్రజాతిం ప్రజాయతే। యామిదం ప్రజాః ప్రజాయన్తే। యోఽగ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే।
యఉచైనమేవంవేద । అథ హైనమిన్ద్రోజ్యైష్ఠ్య కామః । ఊర్ధ్వా ఏవోపదధే । తతో
వైసజ్యైష్ఠ్యమగచ్ఛత్ ॥౩౪॥ జైష్ఠ్యఙ్గచ్ఛతి । యోఽగ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే । యఉచైన-
మేవంవేద । అథ హైన మసావాదిత్యస్స్వర్గకామః । ప్రాచీరేవోపదధే । తతోవై సోఽభి
స్వర్గంల్లోక మజయత్ । అభి స్వర్గంలోకఞ్జయతి । యోఽగ్నిన్నాచికేతఞ్చినుతే ।
య ఉ చైనమేవంవేద । స యదీచ్ఛేత్ ॥౩౬॥ తేజస్వీయశస్వీ బ్రహ్మవర్చసీ స్యామితి।
ప్రాజాహోతుర్ధిష్ణ్యాదుదఙ్ రేత్ । యేయం ప్రాగాద్యశస్వతీ । సామా ప్రోర్ణోతు । తేజ
సా యశసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి । తేజస్స్యేవ యశస్వీ బ్రహ్మవర్చసీ భవతి । అథ
యదీచ్ఛేత్। భూయిష్ఠం మేశ్రద్దధీరన్। భూయిష్ఠా దక్షిణా నయేయురితి। దక్షిణాసు-
నీయమానాసు ప్రాచ్యేహి ప్రాచ్యేహీతి ప్రాచీ జుషాణా వేత్వాజ్యస్య స్వాహేతి
స్రువేణోపహత్యాహవనీయే జుహుయాత్ ॥౩౭॥ భూయిష్ఠ మేవాస్మైశ్రద్దధతే। భూయిష్ఠా
దక్షిణా నయన్తి । పురీషముపధాయ । చితిక్లృప్తిభిరభిమృశ్య । అగ్నిం ప్రణీయోప-
సమాధాయ । చతస్రఏతా ఆహుతీర్జుహోతి । త్వమగ్నే రుద్ర ఇతి శతరుద్రీయస్య
రూపమ్ । అగ్నా విష్ణూ ఇతివసోర్ధారాయాః । అన్నపత ఇత్యన్నహోమః । సప్త తే
అగ్నే సమిధస్సప్త జిహ్వా ఇతి విశ్వప్రీః ॥౩౮॥

సమృద్ధ ఋద్ధికామః పురస్తాచ్ఛి క్యేపుత్రోఽగచ్ఛ ద్భ్చేజ్జుహు యాద్విశ్వప్రీః ॥౮॥

పురర్షయోవాయుర్భోఽబలస్సహస్రం ప్రజాపతిస్త్రిష్మ దిస్త్రోసా వాదిత్యస్స యదీచ్ఛేత్॥

యాం ప్రథమామిష్టకాముపదధాతి । ఇమన్తయా లోకమభి జయతి । అథో యా అస్మిన్లోకే దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోక తామాప్నోతి । యాన్ద్వితీయాముపదధాతి । అన్తరిక్ష లోకన్తయా ఽభిజయతి । అథో యా అన్తరిక్షలోకే దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోతి । యాన్తృతీయా ముపదధాతి । అమున్తయా లోకమభిజయతి ॥౫౯॥ అథోయా అముష్మిన్ల్లోకే దేవతాః । తాసాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోతి । అథో యా అమూరితరా అష్టాదశ । య ఏవామీ ఉరవశ్చ వరీయాగ్ంసశ్చ లోకాః । తానేవ తాభిరభిజయతి । కామచారోహ వా అస్యోరుషు చ వరీయస్సు చ లోకేషు భవతి । యోఽగ్నిన్నా చికేతఞ్చినుతే । య ఉచైనమేవంవేద । సంవత్సరో వా అగ్నిర్నాచికేతః । తస్య వసన్తశ్శిరః ॥౬౦॥ గ్రీష్మో దక్షిణః పక్షః । వర్షా ఉత్తరః । శరత్పుచ్ఛమ్ । మాసాః కర్మకారాః । అహోరాత్రే శతరుద్రీయమ్ । పర్జన్యో వసోర్ధారా । యథా వైపర్జన్యస్సువృష్టం వృష్ట్వా । ప్రజాభ్యస్స-ర్వాన్కామాన్థ్సం పూరయతి । ఏవమేవ స తస్య సర్వాన్కామాన్థ్సం పూరయతి । యోఽగ్నిం నాచికేతం చినుతే ॥౬౧॥ య ఉ చైనమేవం వేద । సంవత్సరో వా అగ్నిర్నాచికేతః । తస్య వసన్తశ్శిరః । గ్రీష్మో దక్షిణః పక్షః । వర్షాః పుచ్ఛమ్ । శరదుత్తరః పక్షః । హేమన్తోమధ్యమ్ । పూర్వపక్షాశ్చితయః । అపరపక్షాః పురీషమ్। అహోరాత్రాణీష్టకాః । ఏష వావసోఽగ్నిరగ్నిమయః పునర్ణవః । అగ్నిమయోహ వైపునర్ణవో భూత్వా । స్వర్గంలో లోకమేతి । ఆదిత్యస్య సాయుజ్యమ్ । యోఽగ్నిం నాచికేతం చినుతే । య ఉచైనమేవం వేద ॥౬౨॥

అముం తయా లోకమభి జయతి శిరశ్ఛినుత ఇష్టకాష్టట్ప ॥౧౦॥

తై.బ్రా. --

ఋచాం ప్రాచీ మహతీ దిగుచ్యతే । దక్షిణామాహుర్యజుషామపారామ్ । అథర్వణామఙ్గిరసాం ప్రతీచీ । సామ్నాముదీచీ మహతీ దిగుచ్యతే । ఋగ్భిః పూర్వాహ్ణే దివి దేవ ఈయతే । యజుర్వేదే తిష్ఠతి మద్ధ్యే అహ్నః । సామవేదేనా స్తమయే మహీయతే । వేదైరశూన్యస్త్రిభిరేతి సూర్యః । ఋగ్భ్యో జాతాగ్ం సర్వశో మూర్తిమాహుః సర్వాగతిర్యాజుషీ హైవ శశ్వత్ ॥౮౯॥ సర్వన్తే జస్సామరూప్యగ్ం హ శశ్వత్ । సర్వగ్ం హేదం బ్రహ్మణా హైవ సృష్టమ్ । ఋగ్భ్యో జాతంవైశ్యంవర్ణమాహుః । యజుర్వేదంక్షత్రి యస్యాహుర్యోనిమ్ । సామవేదో బ్రాహ్మణానాం ప్రసూతిః । పూర్వే పూర్వేభ్యో వచ ఏతదూచుః । ఆదర్శమగ్నిఞ్చిన్వానాః । పూర్వే విశ్వసృజోఽమృతాః శతంవర్ షసహస్రాణి । దీక్షితాస్సత్రమాసత ॥౯౦॥ తప ఆసీద్గృహపతిః । బ్రహ్మ బ్రహ్మాభవత్స్వయమ్ । సత్యగ్ంహ హోతైషామాసీత్ । యద్విశ్వసృజ ఆసత । అమృత-మేభ్య ఉదగాయత్ । సహస్రం పరివత్సరాన్ । భూతగ్ం హ ప్రస్తోతైషామాసీత్ । భవిష్యత్ప్రతి చాహరత్ । ప్రాణో అధ్వర్యురభవత్ । ఇదగ్ం సర్వగ్ం సిషాసతామ్ ॥౯౧॥ అపానో విద్వానావృతః । ప్రతి ప్రాతిష్ఠదధ్వరే । ఆర్తవా ఉపగాతారః । సదస్యాఋతవోఽభవన్ । అర్ధమాసాశ్చమాసాశ్చ । చమసాధ్వర్యవో భవన్ । అశగ్ం సద్బ్రహ్మణస్తేజః । అచ్ఛావాకో భవద్యశః । ఋతమేషాం ప్రశాస్తాసీత్ । యద్విశ్వసృజ ఆసత ॥౯౨॥ ఊర్గ్రాజాన ముదవహత్ । ధ్రువగోపస్సహో ఽభవత్ । ఓజోభ్యష్టా-ద్గ్రావణ్ణః । యద్విశ్వసృజ ఆసత । అపచితిః పోత్రీయామయజత్ । నేష్ట్రీయామ

యజుత్విషిః । అగ్నిర్దాద్విదుషీ సత్యమ్ । శ్రద్ధాహైవా యజర్ధ్వయమ్ । ఇరా పత్నీ విశ్వసృజామ్ । ఆకూతిరపినద్ధవిః ॥౧౩॥ ఇధ్మగ్ం హఖ్నచ్ఛేభ్య ఉగ్రే । తృష్ణా చావహతాముభే । వాగేషాగ్ం సుబ్రహ్మణ్యా ఉ ఉ సీత్ । ఛన్దోయోగాన్ విజానతీ । కల్పతన్త్రాణి తన్వానా ఉ హః । సగ్ంస్థాశ్చ సర్వశః । అహోరాత్రే పశుపాల్యౌ । ముహూర్తాః ప్రేష్యా అభవన్ । మృత్యుస్త దభవద్ధాతా । శమితోగ్రోవిశాం పతిః ॥౧౪॥ విశ్వసృజః ప్రథమాస్సత్రమాసత । సహస్రసమం ప్రసుతే నయన్తః । తతోహజజ్ఞే భువనస్య గోపాః । హిరణ్మయశ్శకునిర్బ్రహ్మ నామ । యేనసూర్యస్తపతి తేజసేద్ధః । పితా పుత్రేణ పితృమాన్ యోనియోనౌ । నావేదవిన్మనుతే తం బృహన్తమ్ । సర్వానుభుమాత్మానగ్ం సంపరాయే । ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య । న కర్మణా వర్ధతే నో కనీయాన్ ॥౧౫॥ తస్యైవాత్మా పద విత్తంవిదిత్వా । న కర్మణా లిప్యతే పాపకేన । పఞ్చ పఞ్చా శతస్త్రివృతస్సంవథ్సరాః । పఞ్చ పఞ్చాశతః పఞ్చదశాః । పఞ్చపఞ్చాశతస్సప్త దశాః । పఞ్చ పఞ్చా శత ఏకవిగ్ంశాః । విశ్వసృజాగ్ం సహస్ర సంవథ్సరమ్ । ఏతేనవై విశ్వసృజ ఇదంవిశ్వమసృజన్త । యద్విశ్వ మసృజన్త । తస్మాద్విశ్వసృజః విశ్వమేనానను ప్రజాయతే । బ్రహ్మణస్సాయుజ్యగ్ం సలోకతాంయన్తి । ఏతాసామేవ దేవతానాగ్ం సాయుజ్యమ్ । సార్ష్టితాగ్ం సమానలోకతాంయన్తి । య ఏతదుపయన్తి । యే చైనత్ప్రాహుః । యేభ్యశ్చైనత్ప్రాహుః । ఓమ్ ॥౧౬॥ శశ్వదాసత సిషాసతామాసత హవిష్మతిః కనీయాన్తస్మా ద్విశ్వసృజో ఉ ష్టౌ చ ॥౯॥

తై.బ్రా. ౩-౧౨-౯

సదాచార ప్రదర్శనాదికమ్

[1]నకంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత । తద్వ్రతమ్ । [2]తస్మాద్యయా కయాచ విధయా బహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్ । [3]అరాధ్యస్మా అన్నమిత్యాచక్షతే । [4]ఏతద్వైముఖతో ఽన్నగ్ం రాద్ధమ్ । ముఖతోఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే । ఏతద్వై మధ్యతో ఽన్నగ్ం రాద్ధమ్ । మధ్యతో ఽస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే । ఏత ద్వా అన్తతో ఽన్నగ్ం రాద్ధమ్ । అన్తతోస్మాఅన్నగ్ం రాధ్యతే । య ఏవం వేద । [5]క్షేమ ఇతి వాచి । యోగక్షేమ ఇతి ప్రాణాపానయోః । కర్మేతి హస్తయోః । గతి రితి పాదయోః । విముక్తిరితి పాయౌ । ఇతి మానుషీ స్సమాజ్ఞాః । [6]అథ దైవీః । తృప్తి రితి వృష్టౌ । బల మితి విద్యుతి । యశ ఇతి పశుషు । జ్యోతి రితి నక్షత్రేషు । ప్రజాతి రమృత మానన్ద ఇత్యుపస్థే । సర్వ మిత్యాకాశే । [7]తత్ప్రతిష్ఠేత్యుపాసీత । ప్రతిష్ఠావా న్భవతి । త న్మహ ఇత్యుపాసీత । మహాన్భవతి । తన్మన ఇత్యుపాసీత । మానవా న్భవతి । త న్నమ ఇత్యుపాసీత । నమ్యన్తే ఽస్మై కామాః । తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత । బ్రహ్మ వా న్భవతి । తద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీత । పర్యేణం మ్రియన్తే ద్విష న్త స్సపత్నాః । పరియేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః । [8]సయశ్చాయం పురుషే । యశ్చాసా వాదిత్యే । స ఏకః । స య ఏవంవిత్ । అస్మాల్లోకా త్ప్రేత్య ఏతమన్నమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఏతం మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఏత మానన్దమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య । ఇమా న్లోకా న్కామాన్నీ కామరూప్యనుసంచరన్ । ఏత థ్సామ గాయన్నాస్తే । [9]హా3 వుహా 3 వుహా3 వు । అహమన్న మహమన్న మహమన్నమ్ ।

అహమన్నాదో ౨ ౨ హ మన్నాదో ౨ ౨హమన్నాదః । అహగ్గం శ్లోకకృదహగ్గం శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృత్ । అహమస్మి ప్రథమజా ఋతా 3 స్య । పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్యనా 3 భాయి । యో మా దదాతి స ఇ దేవమా 3 వాః । అహ మన్నమన్న మదన్తమా 3 ద్మి । అహం విశ్వం భువన మభ్యభవామ్ । సువర్ణజ్యోతీః । [10]య ఏవంవేద । [11]ఇత్యుపనిషత్ ॥౧౦॥

ఉత్తర శాంతిపాఠః

సహ నా వవతు । సహనౌభునక్తు । సహవీర్యం కరవావహై । తేజస్వి నావధీత మస్తు మావిద్విషానహై । ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః ॥

(120వ పేజీలో ఉన్న అధిశ్రవణము ముందు చదువవలెను)

చిత్తిస్రుక్ । చిత్తమాజ్యం । వాగ్వేదిః । ఆధీతంబర్హిః । కేతోఅగ్నిః । విజ్ఞాతమగ్నిః వాక్పతిర్హోతా । మనఉపవక్తా । ప్రాణోహవిః । సామాధ్వర్యుః ॥౧॥ పృథివీహోతా । ద్యౌరధ్వర్యుః । రుద్రోగ్నీత్ । బృహస్పతిరుపవక్తా ॥౨॥ అగ్నిర్హోతా । అశ్వినాధ్వర్యూ । త్వష్టాగ్నీత్ । మిత్రఉపవక్తా ॥3॥ సూర్యంతేచక్షుః వాతంప్రాణః । ద్యాంపృష్ఠం । అంతరిక్షమాత్మా । అంగైర్యజ్ఞం । పృథివీగ్ం శరీరైః ॥౪॥ మహాహవిర్హోతా । సత్యహవిరుధ్వర్యుః । అచ్యుతపాజాఅగ్నీత్ । అచ్యుతమనఉపవక్తా । అనాధృష్యశ్చాప్రతిధృష్యశ్చయజ్ఞ స్యాభిగరౌ । అయాస్య-ఉద్గాతా ॥౫॥ వాగ్ఘోతా । దీక్షాపత్నీ । వాతోధ్వర్యుః ఆపోభిగరః । మనోహవిః । తపసిజుహోమి । భూర్భువస్సువః ॥౬॥

ముత్య వీర వేంకట దీక్షితులు

జననం : 12-10-1933, రాజమండ్రి

తల్లిదండ్రులు : సీతామహాలక్ష్మి, సీతారామమూర్తి

ఉద్యోగం : 1) 1955 ఫిబ్రవరి నుంచి జాతీయ బోదవ్యాధి నియంత్రణ శాఖలో (మండపేట, తూర్పు గోదావరి జిల్లా) పరిశీలకునిగా.

2) 1957 జూన్ నుంచి తూర్పు రైల్వే వైద్యశాఖలో ఆరోగ్య పరిశీలకుని గాను, కుటుంబసంక్షేమ విభాగంలో విస్తరణ విద్యాబోధలకునిగా.

3) 30-9-1990న స్వచ్ఛంద పదవీ విరమణ అనంతరం వివిధ స్వచ్ఛంద సేవా సంస్థలలో (విజయవాడ, నెల్లూరు మొదలగుచోట్ల) వివిధ హోదాలలో 2000 ఆగష్టు వరకు)

ఇతర రచనలు : 1) సంస్కార కాలసంగ్రహణము

2) పూజ చేయడం ఎలా ?

3) మరణానంతరవిధి

పొన్నపల్లి వేంకట కృష్ణయ్య

జననం : 13-12-1932

సేలంజిల్లా, మెట్టూరు

తల్లిదండ్రులు : సూర్యకాంతం

వీరరాఘవ సోమయాజులు

ఉద్యోగం : 1) 1958 జూలై నుంచి 1992 డిసెంబరు వరకు, ఆంధ్ర విశ్వ కళాపరిషత్ గణితశాస్త్ర అధ్యాపకులు.

2) 1994 డిసెంబరునుంచి 2000 జూన్ వరకు డా॥ లంకపల్లి బుల్లయ్య పి.జి.కళాశాల, విశాఖపట్నంలో గణితశాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు.

ఇతర రచనలు : 1) తెలుగు అకాడమీ, హైదరాబాదు ప్రచురణలో కొన్ని గణితశాస్త్ర గ్రంథాలు (తెలుగులో)

2) భర్తృహారినీతి - భర్తృహారి సుభాషితాలలో నీతి శతకానికి పద్యానువాదం

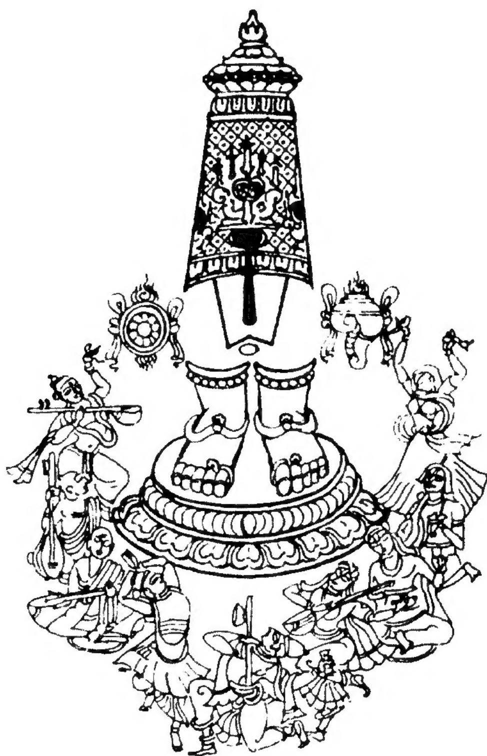

శివకామేశ్వరి గ్రంథమాల

41-22/4-36, భ్రమరాంబాపురం, కృష్ణలంక, విజయవాడ - 520 013. ఫోన్ : 0866-2522824

సంస్కృత సాహిత్యంలోని సంకీర్తనలు

శ్రీ తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల సంస్కృత సంకీర్తనలు : పరిశీలన

డా॥ మల్లంపల్లి భద్రకాళి (చంద్రకళ) యం.ఎ., పి.హెచ్.డి.,